

ΙΑΙΣΟΣ

Έτος 4ον - Δεκέμβριος 1959 - Τεύχος 16ον

Εὐτυχισμένος ὁ καινούργιος Χρόνος

Ἔτος 4ον

Δεκέμβριος 1959

Τεύχος 16ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντής : ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Πλατεία Κλαυθμώνος, Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, δωμ. 13

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ψηλά τὸ κεφάλι, Εὐρώπη!	Χ. Laurpert	Σελίς	273
Ἀφιέρωμα	Πυθ. Δρουσιώτη	»	274
Πνευματικὸ μνημόσυνο Νίκου Καρβούνη		»	277
Ὁ Γκαίτε ὡς Μύστης	Ν. Καρβούνη	»	281
Τὸ Μαγικὸ Βιβλίον τοῦ νεαροῦ Ἰππότη		»	292
Τὸ «Ἄν» τοῦ Κίπλιγκ (μετάφρ.)		»	302
Οἱ ἀτομικοὶ φιλόσοφοι	Δημ. Ἰωαννίδη	»	304
Ἡ Προσευχὴ τοῦ Μπετόβεν		»	308
Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια	Γω. Βασιλῆ	»	309
Δοκιμὴ Φιλίας (σκέψεις)		»	316
Ἐξελίξεις ἢ Ἀνακύψεις	Κ. Μελισσαροπούλου	»	317
Κάλι Γιούγκα		»	322
Τὰ ἐπτὰ ὀρθὰ τοῦ Βουδδισμού		»	323
Τὸ μαρξωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ Ἀλ. Τζαζοπούλου		»	324
Τὸ κριτήριον τῆς σοφίας	Γουόλτ Χουϊτμαν	»	330
Ποιὸς ζητᾷ τὴν εὐτυχία	John Coats	»	331
Οἱ Οσπικεῖς στὶς Θερμοπύλες	Ἀθαν. Ἀβέλλιου	»	335
Πῶς ἔφθασε ὁ Θεὸς στὴ ζωὴ μου	Γκάντι	»	336
Αἰῶνια ἐρωτηματικά (κριτικὴ)	Χρ. Ριζοπούλου	»	337
Χρονικά		»	344

Συνδρομαὶ ἔτους 1960:

Ἑ μ β á σ μ α τ α

Συνήθης συνδρομὴ δρχ. 40

Μόνον δι' ἐπιταγῆς :

ἡ Συνδρομὴ φιλίας δραχ. 50

Κωστὴν Μελισσαρόπουλον

Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 2

Δραγατσανίῳ 6

ΑΘΗΝΑΣ

Συμφώνως τῷ ἄρθρ. 6 § 1 Α. Ν. 1092)38 : Ἐκδότης, διευθυντῆς συντάξεως καὶ τυπ.ῳ: Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος

Ἔτος 4ον

=

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1959

=

Τεῦχος 16ον

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

Ἡ ἡπειρός μας μπροστὰ στὸν σημερινὸ κόσμον

ΨΗΛΑ ΤΟ ΚΕΦΑΛΙ, ΕΥΡΩΠΗ!

Τελικὴ ὁμιλία στὸ Εὐρωπαϊκὸ Συνέδριο τοῦ Ἀμβούργου

Τοῦ Dr. N. Laupert
γεν. γραμματέως τῆς Θ.Ε. Αὐστρίας

ΟΤΑΝ κανεὶς ἀνατρέχῃ στὴν Εὐρωπαϊκὴ ἱστορίαν, βλέπει σαφῶς ὅτι ἐπὶ αἰῶνες ἡ Εὐρώπη ἐδέσποζε τοῦ κόσμου τόσο ὥς κέντρο ἐμπορίου ὅσον καὶ ὥς πηγὴ πνευματικῆς ἐπιρροῆς. Ὅμως, τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια ἐπῆλθε μεγάλη ἀλλαγὴ. Αἱ πρώην Εὐρωπαϊκαὶ ἀποικίαι ἐγίναν ἀνεξάρτητα κράτη. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἄλλοτε τέκνον τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐγίναν μεγάλη δύναμις. Ἡ Ρωσσία ἀπέβη πεδὶον ἐνόδς μεγάλου πειράματος. Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ εἶναι ἀνεξάρτητοι καὶ παράγοντες τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς. Ποιά εἶναι λοιπόν, τώρα ἡ θέσις τῆς Εὐρώπης;

Γιὰ νὰ ἐννοήσουμε ποῦ εὐρισκόμεθα τώρα, θὰ πρέπει ν' ἀνατρέξουμε καὶ νὰ δοῦμε τί ὑπῆρξε ἡ Εὐρώπη καὶ ποῖες εἶναι οἱ πηγές τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Στὰ παλαιὰ χρόνια ἡ Ἑλλάς, ἡ Ρώμη καὶ ἡ Περσία καὶ ἐδωσαν ὅλες στὴν ἡμετέραν. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐφθασε ἡ ρίζα τῆς φιλοσοφίας καὶ κλασσικῆς σκέψεως, καθὼς καὶ οἱ βασικὲς μας ἀντιλήψεις περὶ τέχνης καὶ δημοκρατίας. Διὰ τῆς Ρώμης ἐδιδαχθήκαμε τὶς μεθόδους, τὶς πρακτικὰς μεθόδους δημοκρατικῆς καὶ αυτοκρατορικῆς διακυβερνήσεως, καθὼς καὶ ἰδέες σχετικὰ μὲ τὴν λειτουργίαν τοῦ Κράτους. Ἡ Ἀνατολικὴ μας ἐπαφὴ διὰ τοῦ

Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς μᾶς ἔφερε τὰ στοιχεῖα τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τῆς θεοκρατίας. Τὰ διάφορα αὐτὰ συστατικά ἀνemieχθήσαν μὲ τὶς ιδιότητες τῆς Χριστιανικῆς παραδόσεως καὶ ἔπειτα συνεχωνεύθησαν μὲ τὴν Τευτονικὴ κληρονομία, ἡ ὁποία εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα στοιχεῖα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ζωῆς καὶ ἐθίμων. Στους μέσους αἰῶνες παρήχθη τὸ εἰδικὸ ἀμάλγμα, πού τὸ ξέρουμε σήμερα ὡς Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό. Καὶ πίσω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει ὁ δεσμός μας μὲ τὴν Ἀριανὴ Ἰνδία, ἡ ὁποία τόσο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει γιὰ ὅλες τ'ς Εὐρωπαϊκὰς χώρες.

Ἡ Ρωσία καὶ αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι δὲν εἶναι τὰν ἐμᾶς συνδεομένοι μὲ τὴν Ἰνδία. Αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι εἶναι χώρα χωρὶς παρελθόν. Ἀτενίζει πρὸς τὸ μέλλον. Οἱ μετανάστες πού ἐγκατεστάθησαν σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη χώρα ἀνῆκαν σὲ διάφορες φυλὰς καὶ χώρες. Ἀπέβλεπαν στὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, ὄχι στὸ παρελθόν. Ἡ Ρωσία ἐξ ἄλλου δὲν ἔχει κοινὸν μὲ μᾶς ὑπέδαφος παραδόσεων μὲ τοὺς Τευτονικοὺς λαούς. Οἱ δικοὶ τῆς δεσμοὶ εἶναι μᾶλλον μὲ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀνατολή. Ἐπὶ πλεον ἡ κοινωνικὴ τάξις ἡ ὁποία ἀναδύεται ἐκεῖ ἀποτελεῖ κατὰ τὸ καινούργιο, μὲ μικρὴν ἢ δίσλου ἐπαφὴ πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν παράδοσι. Οἱ Μαγυαρικοὶ καὶ Οὐγγρικοὶ λαοὶ ἦσαν Ἀσιατικῆς προελεύσεως, τώρα ὅμως εἶναι Εὐρωπαϊκοί. Ὅχι τόσο ἡ Ρωσία. Ὅσο γιὰ τὶς μέσες Ἀνατολικὰς χώρες, ἐπιτελοῦν

ἕνα ταχύ ἄλμα ἀπὸ τὶς μεσαιωνικὰς συνθήκας πρὸς τὸν σύγχρονο κόσμον. Εἶναι ἄλμα ἐπικίνδυνον, πού ἡ Εὐρώπη χρειάσθηκε γιὰ νὰ τὸ κάμῃ πολλοὺς αἰῶνες.

Λένε πολλοὶ πῶς ἡ Εὐρώπη δὲν εἶναι πιά μεγάλη δύναμις. Αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν Ρωσίαν καὶ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης ἀληθινόν ὅτι πολὺ συχνὰ ἡ πνευματικὴ ἐπιρροὴ μιᾶς μεγάλης χώρας δὲν φθάνει στὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς παρὰ ὅταν τείνει πρὸς τὴν πτώσι ἡ ὑλικὴ τῆς δύναμις. Αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ φιλοσοφικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ τῆς ἐπίδρασις ἔφθασε στὸ ἀπὸγειον πολὺ μετὰ τὴν μεταδίδασιν τῆς πολιτικῆς ἰσχύος τῆς στὴ Ρώμῃ.

Ἔχει λοιπὸν ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἡ, πειρὸς ἀκόμη κάποια ἀποστολῇ-εἰδικὴ ἀποστολῇ, πνευματικὴ; Εἶμαι ἐξέχων πῶς ἔχει. Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου ἀνεπτύχθη πλούσια στὴν Εὐρώπη καὶ ἡ προσωπικὴ φύσις εἶναι μεγάλης σημασίας γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πηδῆσετε ἀπὸ τὴν ἄξεστη καὶ καθυστερημένη ὑπαρξί πρὸς τὴ συνειδητὴ χρῆσιν τῆς ἀτομικότητος, τὴν πνευματικὴν ἐφηβείαν. Μία διαισχὺς καὶ καλὰ ὠργανωμένη προσωπικότης εἶναι ἀπαραίτητη βᾶσις πνευματικῆς περιπετειᾶς. Γι' αὐτὸ ἡ Εὐρώπη μπορεῖ νὰ συμβάλῃ στὸν κόσμον μὲ τὴν πλήρως ἀνεπτυγμένη καὶ καλλιεργημένη προσωπικότητά.

Ἄλλοι πολιτισμοὶ μπορεῖ ν' ἀνὰδυθοῦν ἀργότερα — μέσῃ τῆς Ρωσίας ἴσως, ἢ τῶν Ἡνωμέ-

νων Πολιτειων, ἀλλὰ σήμερα εἶναι ἡ Εὐρώπη γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὅ,τι ἡ προσωπικότης γιὰ τὸ ἄτομο.

Ἡ ἀνθρωπότης χρειάζεται συνέχεια στὸ ξετύλιγμά της καὶ οἱ Εὐρωπαῖκοι λαοὶ μποροῦν νὰ παίξουν τὸ ρόλο τοὺς προσφέροντας τὴν βάσι αὐτῆς τῆς συνεχείας — μιὰ πλήρως ἀνεπτυγμένη καὶ καλλιεργημένη προσωπικότητα. Κατὰ τίς παλῆς ἐρολογίαις, ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἀνήκει στὴν 4η καὶ τὴν 5η ὑποφυλὴ τῶν Ἀριωνῶν λαῶν, αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ὁ ἀναπτύσσουν τὴν 5η καὶ 6η ὑποφυλὴ. Ἡ 4η καὶ ἡ 5η ὑποφυλὴ παρέχουν ἕνα οὐσιώδες στοιχεῖο στὴν καθολικὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπὶ πλέον ἡ Εὐρώπη εἶν' ἐκείνη, ποὺ ἀνεκάλυψε ἐκ νέου στίς Ἰνδικὰς φιλοσοφίας, τὴν πνευματικὴν πηγὴ τῶν Ἀριωνῶν φυλῶν. Οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἀγγλοὶ φιλόσοφοι ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ μετέφρασαν τίς ὁ ὑ π α ν ι σ ῶ ν τ, μεταγενέστεροι δὲ Εὐρωπαῖοι σπουδασταὶ ἐπεξεργάσθησαν τίς μεταφράσεις καὶ τίς διέδωσαν.

Ἀλλὰ τί μποροῦμε σήμερα νὰ κάμουμε ἐμεῖς σάν Εὐρωπαῖοι; ●Φείλομε νὰ θυμόμαστε τὴν ὑπόστασι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ — τὸ πνευματικὸ βίωμα τῆς προσωπικῆς ζωῆς, ἀγνῆς καὶ ἐξελικτικῆς, μὲ δοθεῖς ρίζες στὸ παρελθόν, μὲ τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μέλλον. Στίς Ἠνωμένες Πολιτεῖαι οἱ παλῆς ἐθνικὲς παραδόσεις συγχωνεύθησαν μὲ καινούργιες. Στὴν Εὐρώπῃ παραμένουν σάν πολιτιστικὰς ἐνότητες, ποὺ ἐμπλουτίζουν τὸ σύνολο. Σήμερα

στὴν Εὐρώπῃ, μολονότι πορευόμαστε καθέννας χωριστά, ὅλοι μαζί ὁροῦμε σάν πλήρως ἀνεπτυγμένες ἐνότητες, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ συνόλου.

Ὁ καθέννας πρέπει νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἀποστολὴν μας αὐτὴ καὶ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν σκέψιν τῶν ἄλλων. Ἄν καὶ διαφορετικοί, ὡς εἴμεθα συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους, διατηρώντας τὴν διεισδυτικὴ καὶ καλλιεργημένη προσωπικότητά.

Ἡ παλῆ ἐποχὴ, ποὺ μιὰ χώρα ἐπέδωκε νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης παρήλθε. Παντοῦ παρατηρεῖται ἀφύπνισις πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως. Κανένα ἔθνος δὲν μπορεῖ πιά νὰ δεσπόσῃ στὴν ἡπειρο, ἐξ ἄλλου δὲν εἴμεθα τόσο δυνατοὶ ὥστε νὰ δεσπόσουμε τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ ἔχουμε ἀκόμη κάποια ἀξία νὰ δώσουμε στὸν κόσμον — ἕνα σταθεροποιημένο στοιχεῖο μεταξὺ τοῦ αὐτομικιστικοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μεγάλου ὁργανικοῦ συνασπισμοῦ τοῦ παρόντος, ποὺ τείνει σ' ἕναν ἐνοποιημένο κόσμον.

Καλούμεθα λοιπὸν νὰ δράσουμε σάν σταθερό, πνευματικὸ κέντρον, δίνοντας ἔμφασι στὴν ἀξία τῆς πλήρως ἀνεπτυγμένης προσωπικότητος, ἡ ὁποία δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικὰ οὔτε στὸ παρελθόν, οὔτε στὸ μέλλον, ἀλλὰ ἔχει ρίζες στὸ παρελθόν, καὶ ἐλεύθερη κίνησι πρὸς νέα πεδία. Αὐτὴ ἡ ἀποστολὴ εἶναι μεγάλη, καὶ ὅσο μιὰ χώρα ἔχει κάποια ἀποστολὴ, θὰ ζῇ, ὅσο καὶ ν' ἀλλάζῃ ὁ κόσμος.

Λοιπὸν, κράτα ψηλὰ τὸ κεφάλι, γηραιὰ Εὐρώπη!

Ἀφιερώμα

Στὸ Νίκο Καρβούνη
πὺ τοῦ ὀφείλω τὸ μυσταγωγικὸ φῶς

Κι' ἂν σφράγισεν ὁ θάνατος τὰ φεγγοβόλα μάτια
Κι' ἀγκάλιασε ἓνα φέρετρο τὸ ἀσκητικὸ κορμί
Οὔτε τῆς θάλασσας μποροῦν κι' οὔτε τῆς γῆς τὰ πλάτια
Νὰ κλείσουν τὴν τιτανικὴ πὺ σέ δονοῦσε ὀρμή.

Τι ἦταν ὁ λόγος σου χρυσῇ χερουβικῇ ρομφαίᾳ,
Μιᾶς προφητόλαλης πηγῆς τὸ εὐφραντικὸ ὦσαννά,
Κι' ἡ σκέψη σου λαμπάδιζε σὰν νέου Προμηθέα
Τὸ φῶς, πὺ μιὰ λυτρωτικὴν αὐγὴ μᾶς προμηνᾷ.

Κι' ὥς Ἀρχαγγελικὰ φτερὰ δονοῦσαν τοὺς αἰθέρες
Τὰ μυστικά σου ὀράματα καθάρια φωτεινά,
Ποὺ ἄστραψαν καὶ πυρπόλησαν καθὼς Ἰδέες—Μητέρες
Πλατωνικὲς τῆς νειότης μας τὰ ὠχρὰ τὰ δειλινά.

Κι' ἂν σφράγισεν ὁ θάνατος τὰ φεγγοβόλα μάτια
Καὶ δέχτηκε ἓνα φέρετρο τὸ ἀσκητικὸ κορμί,
Στὸ πέρασμά σου σκίρτησαν καρδιές πὺ ἦσαν κομμάτια
Καὶ ξύπνησαν στὰ στήθη μας μιᾶς νέας ζωῆς παλμοί.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΜΗΗΜΟΣΥΝΟ

ΕΠΟΣ ΑΖΕΧΑΣΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΠΩΣ ΕΒΛΕΠΕ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Ο ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ — Ένας αγνός πνευματικός Άνθρωπος με άβυστη δίψα για την αλήθεια, πάντα πρόθυμος να βοηθήσει τον άνθρωπο να αναζητήσει τον ευγενέστερον éαυτό του. Η μόρφωσή του άίεραντη. Η έτοιμότης και τὸ χιούμορ καταπληκτικά. Η λιτότης του παροιμιώδης. Η ευγένεια του χαρακτήρος του ανυπέβλητη. Προσείλκυε αὐθόρμητα τὴν έμπιστοσύνη και συγχρόνως ένέπνεε τὸ σεβασμό. Ήταν σὲ θέση να ὁμιλήσει έκ τοῦ προχείρου, κατά τρόπον πλήρη και άριστουργηματικό, έπί παντός πνευματικού θεματος.

Είς τὴν Θεοσοφικὴν Έταιρίαν ένεγράφη τὴν 9ην Ιουνίου 1923 και άπεχώρησε τὴν 17ην Ἀπριλίου 1934, δια να μὴ τὴν χρωματίσει άριστεράν, ὅπως εἶχε χαρακτηρισθῇ ὁ ίδιος, έξ αίτίας τῆς έλευθέρως έκφράσεως τῶν ίδεῶν του και

τοῦ άγῶνος τὸν ὁποῖον εἶχε αναλάβει κατά τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου έναντίον τοῦ φασισμού και τοῦ ναζισμού, που έρριχναν τὴν καταστροφική τους σκία επάνω στὴν ταλαιπωρημένη Εὐρώπη. Πολύ άργότερα συνεργάστηκε με τὴν άριστεράν. Κατά τὸ διάστημα τῆς θητείας του είς τὴν Θεοσοφικὴν Έταιρίαν (1923 — 1934) ἡ πνευματικότης του έλαμψεν ὡς φωτεινὸν μετέωρον και έθέρμανεν ὡς στήλη πυρός.

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ θά παρουσιάσει ένα μικρὸ δείγμα από τὸ δημιουργικὸ πνευματικὸ έργο του τῆς εποχῆς εκείνης, χάριν τῶν νεωτέρων έκ τῶν άναγνωστῶν του. Οἱ πρεσβύτεροι δέν είναι δυνατόν να έλησμόνησαν τὸν Διδάδκαλον.

Διὰ να παρουσιάσωμε πληρέστερα, άμερόληπτα και άναγλυφα τὴν προσωπικότητά του και τίς ίδέες του, θά παραθέσωμε μερικὲς δημο-

σιευμένες κατά καιρούς απαντήσεις του της εποχής εκείνης, σέ έρωτήματα πού του υπεβάλλοντο.

* * *

Έρωτ. Ποιό βρίσκετε ως κύριο χαρακτηριστικό της εποχής μας;

Απάντ. Χαρακτηριστικό της εποχής πού ζούμε είναι ή μεταβατικότης. Μερικοί ισχυρίζονται ότι μεταβατική είναι κάθε εποχή. Άλλ' αυτό δέν είναι τόσο αληθινό. Υπάρχουν εποχές μέ μιάν έκδηλη σταθερότητα. Παράδειγμα ό Μεσαίωv. Σήμερον όμως είναι έκδηλος ή ψηλάφησης πρός άνεύρεσιν του νέου.

Έρωτ. Αυτή ή ψηλάφησης πρός ποιά κατεύθυνση νομίζετε ότι στρέφεται;

Απάντ. Πρός την κατεύθυνση πού τείνει νά άνεύρη πνευματικότητα στη ζωή. Όταν πρόκειται νά συζητήσωμε γιά ζητήματα πνευματικά, δέν έπιτρέπεται νά παρασυρώμεθα από μερικά θορυβώδη φαινόμενα και νά νομίζωμε ότι αυτά χαρακτηρίζουν τους πόθους της άνθρωπότητας. Φυσικά, σήμερον, περισσότερον από κάθε άλλην εποχήν, ό πόθος της ύλικής άνέσεως, της δικαιοτέρας κατανομής των αγαθών, είναι περισσότερον έκδηλος. Τοῦτο όμως δέν σημαίνει ότι οι άγώνες διά την κατάκτησιν αυτών των πραγμάτων είναι ό,τι έννοω ψηλάφησης διά την ανακάλυψιν του νέου. Την ψηλάφησης αυτήν την τοποθετώ έξω των πλαισίων των ύλικών επιδιώξεων, οι όποια, ένω είναι χρησιμώταται, δέν νομίζω ότι χαρίζουν στόν άνθρωπο την ψυχική και πνευματική ίσορροπία π' αναζητά.

Έρωτ. Εύρίσκετε θρησκευτικότητα στο λαό μας;

Απάντ. Νομίζω όχι. Η θρησκεία στόν τόπο μας είναι κάτι έξωστικόν, έπιφανειακό. Είναι ύπόθεσις όμαδικής τελετής, είναι Έπιτάφιος, Σταυροπροσκύνησις,

όλονυκτία, είναι μιάν λατρεία είδωλολατρικού περιεχομένου. Ο Χριστός δέν λατρεύεται από τόν κόσμον, όσον ή άγία Βαρβάρα ή ή άγία Μαρίνα. Οι άγιοι και οι παναγίες σχεδόν έξετόπισαν τό Χριστό και ή χριστιανική θρησκεία δέν είναι τίποτε άλλο, παρά ένας έκχριστιανισμένος παγανισμός.

Έρωτ. Μήπως είναι κληρονομία από την αρχαιότητα;

Απάντ. Όχι. Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν τά Παναθήναια, άλλα και τά Έλευσίνια Μυστήρια, πού περιείχαν απόλυτη πνευματικότητα, πού ήσαν Μυστήρια πραγματικά. Όσοι μετείχον των Μυστηρίων είχαν απόλυτη συνείδηση του τι έκαναν.

Έρωτ. Φαίνεται νά έχετε παλαιάν έξοικείωσιν μέ τούς πωιητάς.

Απάντ. Από παιδι έδιάβαζα ποίηση. Δεκάξη έτών είχα διαβάσει Ουγκώ, Βύρωνα, Σέλλεϋ, Καρντοϋτσι. Αργότερα έδιάβασα Σαίξπηρ και θυμάμαι πόσο μέ είχεν έπηρέασει ό Σπινόζα και τό δοκίμιον πνευματισμού του Άλάν Καρδέκ. Ο Σπινόζα μέ είχε καταπλήξει. Τό μόνο όμως πού κατάφερα μέ όλα αυτά ήταν, στά είκοσί μου χρόνια, νά έχω ένα χάος μέσα στο κεφάλι μου και νά είμαι βουτηγμένος στην πιό παγερή άπιστία. Αργότερα δοκίμασα, γυρίζοντας στην έκκλησία, νά βρω αυτό πού μου έλειπε, αλλά δέν ήταν παρά μιάν επάνοδος βεβιασμένη, ένα ξεγέλασμα του έαυτού μου. Σιγά—σιγά όμως άρχισε νά γίνεται ή έκκαθάριση μέσα στη σκέψη μου, ή άκραίνομιζω πώς συνετέλεσε και ή μακρόχρονη έπαφή μου μέ τη φύση. Από μικρό παιδι έγνώρισα τη θάλασσα και τό βουνό και τό ποτάμι. Θυμάμαι πόσο έπηρα συνείτων άναλογιών, βλέποντας τη Μαύρη θάλασσα. Αυτό τό θέαμα του άπέραντου πελάγους συνετέλεσε ώστε νά ξεφύγω από την άν-

θρωποκεντρική πλάνη. "Όταν συνειδητοποιήσα πόσο μικρός και άνημπορος είναι ο άνθρωπος μπροστά στη φύση, ένοιωσα πώς είχα κάμει ένα θετικό βήμα προς σταθερωτέραν σκέψιν.

Έρωτ. Πιστεύετε σε μία καλλιτέρευση της ανθρωπότητας;

Απάντ. Πιστεύω, άλλ' όχι σε δμαδική καλλιτέρευση, μόνον σε άτομική. Καί είναι φυσικόν πώς όταν τὰ άτομα γίνουν καλύτερα, θά καλλιτερεύει και τὸ σύνολον. Θά ήθελα ακόμη να προσθέσω ότι χρειάζεται να καλλιτερεύση ή εκπαίδευση. Τὸ πῶς, είναι άλλο ζήτημα. Είναι ήδη κάτι, να συμφωνοῦν ὅλοι ὅτι ή εκπαίδευση είναι κακή και θέλει ἀλλαγή. Η εκπαίδευση πρέπει να προετοιμάζει ἐλεύθερες συνειδήσεις και να καλλιεργή την ἐλευθερία της σκέψεως. Μόνον ἀπὸ ἐλεύθερους ανθρώπους πού θά ἔχουν μόνοι τους συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ και ἀνθρώπινου χρέους των, μπορεί να προκύψη πραγματικό καλό.

Έρωτ. Πῶς προβαλλετε τὸν ἐαυτό σας μέσα στὸν κόσμο;

Απάντ. Δέν προβάλλω ποτέ τὸν ἐαυτό μου μέσα στη ζωή. Προσπαθῶ τὸ ἀντίθετο: Πῶς να δεχθῶ πιδ σωστά και καθαρά την προβολή τοῦ κόσμου.

Έρωτ. Ὑπῆρξε ἐποχή που σὰς συνεβαينه τὸ ἀντίθετο;

Απάντ. Καί βέβαια. Σάν μαθητής είχα κι' ἐγὼ κακοστομαχία· μετὰ ὅσα και ὅπως προσφέρονται στὰ σχολεία. "Όποιο σύγγραμμα τύχαινε να διαβάσω, σχετικὰ μετὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς, με παρέσυρε. Τὸ γεγονός αὐτό σε λίγο μ' ἔκανε ἀπιστο. Ἀφοῦ κάθε νέο ἀνάγνωσμα μοῦ παρουσίαζε διαφορετικὴν τὴν ἀλήθεια, ἔφθασα στὸ συμπέρασμα πῶς δέν ὑπάρχει πουθενά, καί ἀρνήθηκα τὰ πάντα. Η ἀρνήσή μου αὐτὴ ἦταν ἀπλῶς μία προβολή τῆς ἀτομικῆς μου καταστάσεως στὸν κόσμο. Αὐτὸς ὁ μηδε-

νισμὸς ἔχει γιὰ ἄλλους καλὰ και γιὰ μερικοὺς κακὰ ἀποτελέσματα. Γιὰ μένα ή ἀρνηση στάθηκε ἀρχή λυτρώσεως ἀπὸ τὰ διαβάσματα και τὴ σοφία τῶν βιβλίων. Μετὸν καιρὸ ἀρχισα να λυτρώνωμαι και ἀπὸ τὰ ἴδια μου συμπεράσματα, να ἐλέγχω και να μὴ τοὺς ἀφοσιώνωμαι τυφλά. Με καινούργια πείρα τὰ ἐπεξεργαζόμουναι και διαρκῶς τὰ μετέβαλα. Ἀλλή ἀλήθεια γιὰ μένα δέν ὑπάρχει, παρὰ αὐτὴ πού συλλαμβάνει ή διάνοια στήν ἀκρότατη δυνατή της ἔνταση.

Έρωτ. Ὡστε αὔριο θά μεταβληθοῦν και παλι τὰ συμπεράσματά σας και ή σημερινή σας ἀλήθεια;

Απάντ. Ἐχω τὴν πείρα τῶν περασμένων. Αὐτὴ με διδάσκει πῶς δέν πρόκειται να μείνω γιὰ πάντα, ὅπου βρίσκομαι σ' ένα «τῶρα». Θ' ἀλλάξω. Αὐτὸ ὅμως δέν με ἀνησυχεῖ, ὅπως δέν με ἀνησυχεῖ τὸ γεγονός ὅτι αὔριο θά πεθάνω. Τὸ δέχομαι σάν κάτι φυσικό κι' ἀναπόφευκτο. Ἀποδέχομαι ἀδιάφορα τὴν ἔννοια τῆς φθορᾶς.

Έρωτ. Κάτω ἀπὸ τίς ἀλλαγές σας ὑπάρχει πάντα ὁ ἴδιος πυρῆνας πού κυβερνᾷ;

Απάντ. Η ἀναζήτηση. Οἱ ἀλλαγές ἐνὸς ἀνθρώπου με δημόσια ζωὴ σκανδαλίζουν τὸν κόσμο και τὸν κάνουν να σκέπτεται ποιά συνέπεια ὑπάρχει στη ζωή του. Αὐτὸ λέγεται και γιὰ μένα. Ἀπαντῶ, λοιπόν, πῶς συνέπεια μου είναι ή διαρκὴς ἀναζήτηση. Μεγάλῃ ὅμως σημασία ἔχει τὸ ἐξῆς: Ἄν ὑπάρχῃ ἐντιμότης και εἰλικρίνεια στὶς ἀλλαγές ἐνὸς ἀνθρώπου. Γιὰ τίποτε ἄλλο δέν μπορεί κανεὶς να τὸν μεμφθῇ.

Έρωτ. Κάθε φορα εἴσατε πρὸθυμος να θυσιάσῃτε γιὰ ὅ,τι πιστεύετε;

Απάντ. Χωρὶς ἀμφιβολία. Δέν τὸ καταλαβαίνω διαφορετικὰ. Τοῦτο εἶναι πού με κάνει να καταδικάζω ὅσους ἀσφαλίζονται στὸ θεωρεῖο και παρακολουθοῦν

«ἀπὸ περιωπῆς» τῇ ζωῇ. Ὁ σωστός ἄνθρωπος ἀνακατεύεται μέσα της, γίνεται παλμός της.

Ἐρώτ. Τὸ νὰ θυσιάσῃτε γιὰ μιὰ ὑπόθεση πὺ πιστεύετε, δὲν εἶναι κάτι ἀπόλυτο;

Ἀπάντ. Δὲν τὸ ἀντιμετωπίζω ἔτσι. Δὲν καταλαβαίνω ἀπὸ θυσίες, χρέος, καθήκον, ὅλα αὐτὰ πὺ λέγονται μεγαλόστομα καὶ μὲ ὑπερηφάνεια. Ὅλα αὐτὰ τὰ θεωρῶ σὰν μιὰ φυσικὴ λειτουργία τῆς ἀνθρώπινος ζωῆς. Σὰν συνείδηση μιᾶς ἐργασίας πὺ ἔχομε

νὰ ἐκτελέσωμε. Ὁ ἡρωϊσμός δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ ἡ σωστὴ ἀντίληψη τῆς ἀναλογίας τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ σύνολο. Μιὰ σωστὴ κοινωνικὴ λειτουργία. Ὁταν τὸ ἄτομο καταλάβῃ ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα κύτταρο τοῦ συνόλου, δηλαδὴ τῆς ἀνθρωπότητος, πεθαίνει γι' αὐτήν, χωρὶς νὰ ὑπερηφανεύεται, ὅπως δὲν ὑπερηφανεύονται τὰ κύτταρα τοῦ ἀνθρώπου ὀργανισμοῦ, πὺ καταστρέφονται γιὰ νὰ ἀνανεωθῇ τὸ σύνολο.

Δείξτε με τῇ ζωῇ σας ὅτι θρησκεία δὲν θὰ πῇ λέξεις, οὔτε ὀνόματα ἢ αἱρέσεις, ἀλλὰ σημαίνει πνευματικὴ ἐπίτευξι. Μονάχα ἐκεῖνοι πὺ ἔφθασαν στὴν πνευματικότητα μποροῦν νὰ τὴν μεταδώσουν σ' ἄλλους καὶ νὰ γίνουν διδάσκαλοι τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Μονάχα ἐκεῖνοι εἶναι δυνάμεις φωτός.

Ραμακρίσνα

ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

Ο ΓΚΑΪΤΕ

Ω Σ Μ Υ Σ Τ Η Σ

Μελέτη που πρωτοδιαβάσθηκε
σέ φιλοσοφικό εργαστήριο των Ἀθηνῶν
Ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὸν «Πυθαγόρα»

Η ΜΕΛΕΤΗ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τῶν εὐδοκίμως ἐπιτελεσάντων τὸν ἄθλον τῆς ζωῆς τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ μίαν εὐλαβῆ ἐκδήλωσιν πρὸς τὴν ἀέναν τῆς ἀνθρωπότητος ζωῆν. Οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν ἐξ ἐνστίκτου εἰς τὰς πνευματικὰς τῶν εὐδοκίμων μορφὰς τὴν βεβαίωσιν πάσης ἀνθρωπίνης δυνατότητος. Βλέπει ἕκαστος εἰς κάθε πρωτοπόρον τῆς πνευματικῆς ἀνελιξεως τὸν ἴδιον τὸν ἀνώτερον ἑαυτὸν τοῦ, τὸν "Αν-

θρωπον τὸν ἀντιπροσωπευτικόν, τὸν ἱκανὸν νὰ ἐξελιχθῇ πρὸς τὴν τελειότητα, τὸν διακαιοῦντα τὴν ἀνθρωπίνην θεϊότητα. Καὶ ἦτο ὁ Γκαΐτε ἐκ τῶν μεγάλων, τῶν γενναίων, τῶν εὐγενῶν τῆς ἀνθρωπότητος πρωτοπόρων εἰς τοὺς φωτεινοὺς δρόμους τοῦ Πνεύματος.

Θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ καὶ νεῖς δι' αὐτὸν ὅ,τι ὁ ἴδιος ἔθεσεν εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Χοροῦ τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ «Φάουστ», κατὰ τὸ ἐπιθανάτιον ἄσμα διὰ τὸν Εὐφορίωνα.

«Μάτι ἀετοῦ, τὸν κόσμον νὰ κυττάζης,
Συμπάθεια εἰς κάθε τῆς καρδιάς ὄρμη ...
...Τόσο ἰσχυρὰ εἶχες ἔσυ χωρίσει
Ἄπ' τῶν ἀνθρώπων τα ἤθη καὶ τοὺς νόμους
Κ' ἔδειξε, τέλος, ἡ ὕψηλή σου ἡ Σκεψις
Τὸ τί ἄξιζε τὸ εὐγενικὸ σου θαρρὸς·
Τὸ ἀνώτατο θέλησες νὰ κερδίσης...»

Καὶ ἐπεχείρησε, πράγματι, νὰ κερδίσῃ τὸ ἀνώτατον. Μὲ τὰ μεγαλοδύναμα τῆς ὕψλης φαντασίας τοῦ περὰ αἰρό-

μενος εἰς τὰ κρυστάλλινα ὕψη τοῦ πνευματικοῦ οὐρανοῦ, ἠτένιζε μὲ ἀθάμβωτον ὄμμα τὸν ἀνέσπερον τοῦ πνεύμα-

τος ἥλιον, ἔβλεπεν εἰς τὴν ἀληθινὴν σημασίαν του τὸν κόσμον τὸν μορφικόν—εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τί ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ὁ Μύστης;

Καὶ ἰδοὺ ὅτι ἐπροφέραμεν τὴν μεγάλην τὴν λέξιν. Ὁ Μύστης! Δι' ὅσους ἐχθαίρου τὴν μεγάληγορον μεταφυσικὴν, δι' ὅσους προτιμοῦν τὴν ἀπλὴν—ἀλλὰ πόσον θεῖαν!—ἀνθρωπίνην διάλεκτον, θὰ ἦτο ἀσφαλῶς δυνατόν ν' ἀντικατασταθῇ ἡ λέξις Μύστης διὰ τῆς λέξεως Ἀνθρωπος. Ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Μυστηρίων σκοπὸς μοναδικὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐξανθρωπισμὸς τῶν θνητῶν, τὸ φύσημα ποὺ σκορπίζει τὴν τέφραν κάτω ἀπὸ τὴν ὁποίαν λανθάνει, εἰς τ' ἄδυτα κάθε ἀνθρώπου ὁ σπινθήρ, τὸν ὁποῖον ὁ φιλόανθρωπος Τιτὰν ἔκλεψεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν—τὸ φύσημα ποὺ κάμνει νὰ γιγαντωθῇ εἰς φλόγας φωτοβόλους ὁ κρυμμένος αὐτὸς σπινθήρ, φλόγας ποὺ ἀναζητοῦν τὴν ἐκ νέου ἐπάνοδόν τῶν εἰς τὴν προαιωνίαν ἐστίαν τοῦ πρωταρχικοῦ, τοῦ θεοῦ Ὀλυμπίου πυρός.

* * *

Ὁ Μύστης, ὁ κατορθώσας ν' ἀτενίσῃ τῆς Ἀπολύτου Ἀληθείας τὸ φῶς, τὸ ἀντανεκλᾷ εἰς κάθε πνευματικὸν δημιουργημάτων του, περισσότερον ἢ ὀλιγότερον, ἀμεσώτερον ἢ ἐμμεσώτερον—ἀλλὰ τὸ ἀντανεκλᾷ μὲ ὁλόκληρον τὸ εἶναι

του. Καὶ θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐπαναλάβῃ κανεὶς δι' αὐτὸν τοὺς ἐκστατικούς λόγους τοῦ Ποιητοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν:

Ἄ! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει
Σὰν ἡλίου φεγγαβολὴ
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
Δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τῆ γῆ.
Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Τὴν ἀντανάκλασιν τοῦ φωτός αὐτοῦ θ' ἀναζητήσωμεν κυρίως εἰς δύο ἐξ ὅλων τῶν ἔργων τοῦ Γκαίτε: εἰς τὸν *Wilhelm Meister* καὶ εἰς τὸν *Φάουστ*. Εἰς τὸ πρῶτον λόγω τοῦ ὅλως εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει διὰ τὴν βαθεῖαν ψυχολογίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ διὰ τὴν στενωτέραν του σχέσιν πρὸς κάποιαν τελετουργίαν μυσσεως· εἰς τὸ δεύτερον, διότι εἰς τὸν *Φάουστ* ὁ Γκαίτε ἀπέδωκε πληρέστερον καὶ καθολικώτερον τὸν ἐσώτατον ἑαυτὸν τοῦ καὶ εἰς αὐτὸν περιέλαβεν ὅλην τὴν μυστηριακὴν ἰδεολογίαν του, ἐνδύσας αὐτὴν μὲ ἀφθάρτους πλαστικὰς μορφάς.

* * *

Ἄς ἴδωμεν πῶς ὁ Γκαίτε ἐκθέτει τὰς περὶ μυσσεως ἀντιλήψεις του εἰς τὸ ἔργον του *Wilhelm Meister*. Περιγράφει μίαν μυστικὴν ἔνωση σοφῶν, οἱ ὅποιοι ἐξ ἐπιδιώκου ν' αὐξήσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν της ἰδίως, ὅσον νὰ προσελκύσουν ἐκείνους, οἱ ὁποῖ-

οι θα ἤμποροῦσαν νὰ ὑπηρετήσουν τὴν αἰώνιαν ἀνθρωπότητα, ἐξελισσόμενοι οἱ ἴδιοι πρὸς μίαν ἀνθρωπίνην τελειότητα. Παρακολουθοῦν κρυφίως τοὺς παρέχοντας τὰ πνευματικά αὐτὰ ἐχέγγυα καὶ τοὺς προσλαμβάνουν ὑπὸ δοκιμασίαν. Ὡς δόκιμος προσλαμβάνεται καὶ ὁ ἥρωας τοῦ ἔργου, ὁ Wilhelm Meister. Καὶ ὅταν ἡ περίοδος τῆς δοκιμασίας του λήγει καὶ οἱ «Ἀποχωρηταί» — αὐτὴ εἶναι ἡ συμβολικὴ τῆς ἀδελφότητος ἐπωνυμία — ἀποφασίζουσιν νὰ τὸν εἰσδεχθοῦν ὀριστικῶς, τοῦ λέγουν:

«Δυνάμεθα τοῦ λοιποῦ νὰ σέ θεωρήσωμεν ὡς ἕνα ἐξ ἡμῶν, μὲ τὴν ἀσφάλειαν, ὥστε δὲν θὰ ἦτο δίκαιον ἐκ μέρους μας νὰ μὴ σέ μυήσωμεν βαθύτερα εἰς τὰ μυστήριά μας. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον, εἶναι καλὸν νὰ ἔχη καλὴν ἰδέαν περὶ ἑαυτοῦ, νὰ φιλοδοξῇ νὰ κατακτήσῃ πολλὰ πλεονεκτήματα καὶ νὰ δοκιμάσῃ ὀλίγον ἄλλους τοὺς δρόμους. Ἀλλὰ μόλις ἡ ἀνάπτυξις τοῦ φθάσῃ κάποιον βαθμόν, τοῦ εἶναι χρήσιμον νὰ μάθῃ ν' ἀπορροφᾷται μέσα εἰς μίαν ὁλότητα, ὅπου, ἀφιερούμενος εἰς τὸ νὰ ζῇ διὰ τοὺς ἄλλους, νὰ δύναται νὰ λησμονήσῃ τὸν ἑαυτὸν του, εἰς μίαν δρᾶσιν σύμφωνον πρὸς τὸ χρέος. Τότε καὶ μόνον κατορθώνει νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν του, διότι μόνῃ ἡ πράξις μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συγκρίνωμεν τὸν ἑαυτὸν μας μὲ τοὺς ἄλλους.»

Μετὰ τὴν προσφώνησιν αὐτὴν, ὁ Wilhelm ὠθεῖται εἰς ἕνα σκοτεινὸν θάλαμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀποτόμως φέρεται πρὸς τὸ φῶς. Κατέναντι τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, ἀφοῦ ἀκούσῃ ἀπὸ ἀγνώστους

φίλους διαφόρους συμβουλὰς, ὁδηγεῖται ἐνώπιον ἐνὸς βωμοῦ, ὅπου τοῦ προσφέρεται μία «διδασκτικὴ ἐπιστολή» (Lehrbrief) τῆς ὁποίας ἰδοῦ τὸ κείμενον:

«Μακρὰ ἡ Τέχνη, βραχύς ὁ βίος, ἡ κρίσις ἐπιμοχθος, φευγαλέα ἡ εὐκαιρία. Τὸ δρᾶν εἶναι εὐκόλον· τὸ σκέπτεσθαι δυσχερές, ἐπιπόνος ὁ συναρμονισμὸς τῶν πράξεων καὶ τῆς σκέψεως. Πᾶσα ἀπαρχὴ εἶναι δεσμευτικὴ· ὁ οὐδὸς εἶναι τόπος προσδοκίας. Τὸ παιδί ἐκπλήττεται, ἡ ἐντύπωσις τὸ κάμνει ν' ἀποφασίσῃ, διδάσκεται παίζον, τὸ σοβαρὸν τὸ καταπονεῖ. Ἡ μίμησις μᾶς εἶναι ἔμφυτος, δὲν εἶνε, ὅμως, εὐκόλον νὰ κρίνωμεν τί εἶναι ἄξιον μιμήσεως. Τὸ ἐξάίρετον σπανίως ἀνευρίσκεται, ἀκόμῃ σπανιώτερον ἐκτιμᾶται. Μᾶς ἐλκύει τὸ ὕψος, ὅχι αἱ βαθμιδές· ἀτενίζοντες τὴν κορυφὴν, ἀρεσκομέθα νὰ βαδίζωμεν εἰς τὴν πεδιάδα. Μέρος μόνον τῆς Τέχνης εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῇ, ὁ δὲ τεχνίτης ἀπαιτεῖ τὴν Τέχνην ὁλόκληρον. Ὁ γνωρίζων τὴν Τέχνην μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ, παραπλανᾷται διαρκῶς καὶ ὀμιλεῖ πολὺ· ὁ κατέχων τὴν Τέχνην ὁλόκληρον σκέπτεται μόνον νὰ παραγάγῃ καὶ ὀμιλεῖ σπανίως ἢ ἄργά. Οἱ ἀτελεῖς τεχνίται δὲν ἔχουν μυστικά, ἀλλὰ καὶ καμμίαν δύναμιν· ἡ δοξασία των εἶναι ἄρτος καλοψημένος, εὐγευστος καὶ χορταστικός διὰ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὸ ἄλευρον δὲν σπείρεται καὶ ἡ σπορά δὲν πρέπει ν' ἀλέθεται. Οἱ λόγοι εἶναι καλοὶ, ἀλλὰ δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ καλλίτερον, διότι τὸ καλλίτερον δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀποδοθῇ διὰ λόγων. Τὸ πνεῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου δρῶμεν, ὑπερβαίνει τὰ πάντα εἰς ὕψος. Μόνον τὸ πνεῦμα κατανοεῖ τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἀναπαριστᾷ μετὰ τὴν ἐκτέλεσίν της. Οὐδεὶς γνωρίζει τί πράττει, ὅταν καλῶς ἐνεργεῖ, ἔχομεν, ὅμως, πάντοτε συνειδήσιν τοῦ κακοῦ. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ μόνον διὰ σχημάτων εἶναι σχολαστικός, ὑπο-

κριτής ἢ ἄνους. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἶδους τούτου εἶναι πολυάριθμοι καί, ὅταν εὐρίσκωνται ὁμοῦ, εἶναι εὐτυχεῖς. Ἡ φλυαρία τῶν συγκρατεῖ τοὺς σπουδαστάς, ἀλλ' ἡ σταθερά μετριότης τῶν ἀνησυχεῖ τοὺς καλλιτέρους ἐξ αὐτῶν. Ἡ διδασκαλία τοῦ ἀληθοῦς καλλιτέχνου ἀποκαλύπτει νόημα βαθύ, διότι, ἐλλείψει λέξεων, ὁμιλοῦν αἱ πράξεις. Ὁ ἀληθὴς μαθητὴς διδάσκεται νὰ χωρίζῃ τὸ ἄγνωστον ἀπὸ τὸ γνωστὸν καὶ προσεγγίζει πρὸς τὸν διδάσκαλον».

Ὁ Wilhelm, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ αὐτὴν τὴν τόσον πυκνωμένην, ἀλλὰ καὶ ὁμιλῶδη διδασκαλίαν, ἡ ὁποία, ἐν τούτοις, τὸν κινεῖ εἰς σκέψεις, καὶ αἰσθανόμενος τὸ πνευμὰ τοῦ ὥριμον διὰ νὰ δεχθῇ μίαν συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας, τὴν ζητεῖ. Τότε πληροφορεῖται ὅτι ὅσα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶδε καὶ ἤκουσεν εἶναι ἀπλῶς μία δοκιμαστικὴ εἰσαγωγή, τὴν ὁποίαν, ἐν τούτοις, οἱ πλειστοὶ τῶν μουσικῶν ἐκλαμβάνουν ὡς τὸ ὅλον. Καὶ ὁ Wilhelm, πλήρης ἀγανακτικῆς σεως, ἀναφωνεῖ:

«Ὡστε ὅλ' αὐτὰ τὰ σεπτὰ σύμβολα, ὅλαι αὗται αἱ τόσον ἐντυπωσιακαὶ ἐκφράσεις ἀποτελοῦν ἐν ἀπλοῦν παίγνιον. Μᾶς ὁδηγοῦν μὲ τόσῃ ἐπισημότητι εἰς τόπον ἐμπνέοντα τὸν σεβασμὸν, μᾶς τρομάζουν μὲ τὰς παραδοξοτέρας τῶν ἐμφανίσεων, μᾶς ἐμπιστεύονται κυλίνδρους περιέχοντας μεγαληγόρους καὶ μυστηριώδεις φράσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας, εἶναι ἀληθές, ἐννοοῦμεν πολὺ ὀλίγα, καί, εἰς τὸ τέλος, μᾶς ἀποκαλύπτουν, ὅτι εἴμεθα ἀπλῶς μαθητευόμενοι, ὅτι δὲν ἔχομεν σχεδὸν καθόλου προχωρήσει».

Καὶ ἡ μῆσις τοῦ Wilhelm

συνεχίζεται βαθμιαίως. Δὲν θὰ ἐνδιατρίψωμεν περισσότερον εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου ἔργου.

* * *

Ὁ ποιητὴς ἀνεῦρε ὅλην τὴν δυναμικότητα διὰ τὴν ὥς μύστου πραγματικοῦ ἐκδήλωσιν τοῦ εἰς τὸν «Φάουστ», τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς μεγάλης διανοίας του. Τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ ἐνεπνεύσθη βαθμιαίως. Τὸ πρῶτόν του μέρος τὸ ἑτερμάτισε κατὰ τὸ 1805, τὸ δὲ δεύτερον ἐδημοσιεύθη μόνον κατὰ τὸ 1831, ἐν μόλις ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του. Αἱ πρῶται σκηναὶ τοῦ «Φάουστ», καίτοι δὲν διεφαίνετο ἀπὸ αὐτὰς ἡ ἔκτασις καὶ ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο μεταγενεστέρως νὰ προσλάβῃ τὸ ἔργον, ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1790. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετίαν καὶ πλέον ὁ Γκαίτε ὤδευε μόνος, μυσούμενος καὶ μυσταγωγὸς ὁ ἴδιος, πρὸς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ὡς μύστου ὀντότητός του. Ἦρπασε, διὰ τὸν πλαστικὸν μῦθον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐνεσάρκωνε τὰς ὑψηλοτέρας τῶν ἰδεῶν μίαν λαϊκὴν παράδοσιν τῆς Γερμανίας, τὸν θρύλον τοῦ δόκτορος Φάουστ, ὁ ὁποῖος εἶχε πωλήσει τὴν ψυχὴν τοῦ εἰς τὸν Διάβολον διὰ νὰ κατακτήσῃ τὸ μυστικὸν τῆς ζωῆς. Συνέθεσεν ἀπὸ τὸν θρύλον αὐτόν, ἀναχωνευθέντα εἰς τὴν μαγικὴν τῆς φαντασίας του χοάνην, ἓνα δράμα συμβολικόν, περιέχον εἰς ἴσην

μοῖραν σκέψιν καὶ αἴσθημα, μεταφυσικὴν καὶ ποίησιν. Εἰς τὸν δεύτερον Φάουστ, τὸ ἔργον τῆς πλήρους διανοητικῆς ὠριμότητος τοῦ Ποιητοῦ, κυριαρχεῖ πλέον ἢ ἀλληγορία. Τοῦ δράματος τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι πρόσωπα ζωντανά, ὑλικά. Εἶναι μορφαὶ μυθολογικαί, πνεύματα τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ τῶν ἀρχαίων θρύλων, μάγοι τῶν μέσων αἰώνων. Εἰς τὸν «Φάουστ» ἡ μεγαλοφυΐα καταδεικνύει τὸ μάταιον τῶν δογματικῶν τῶν αἰσθητικῶν. Ἡ Ἀριστοτέλειος ἐνότης δράσεως, τόπου καὶ χρόνου ἀγνοεῖται ἐντελῶς. Ὁ Φάουστ κινεῖται εἰς τοὺς μέσους, τοὺς νεωτέρους καὶ τοὺς μυθολογικοὺς αἰῶνας ἀδιακρίτως, πρῶτον στέρως, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονικῆς συνοχῆς. Ὁ μῦθος δὲν εἶναι καθόλου ἐνιαῖος. Εἶναι ὁ Φάουστ περιεργότατον ἀμάλαγμα δραματικῶν ἐπεισοδίων, ποιήσεως, εἰρωνίας, φιλοσοφικῶν δοξασιῶν, ἐπιγραμμάτων ἀκόμη—πρὸ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα, ἀλληγοριῶν. Ὁ Φάουστ ζῇ καὶ κινεῖται ἔξω ὑλικοῦ τόπου, ἔξω χρόνου, εἰς τὴν αἰωνιότητα τὴν πνευματικὴν, διὰ τὴν ὁποῖαν αἱ τρεῖς διαστάσεις εἶναι ἀνύπαρκτοι καὶ ὁ χρόνος ἔννοια κενή. Ἀλλὰ πόση ἐσωτέρα ἐνότης εἰς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτήν, τὴν φαινομενικὴν ἀκαταστασίαν! Ἡ ἐνότης αὐτὴ εἶναι ἡ τοῦ πνευματικοῦ ὄντος, τοῦ μετὰ πάθους ἐπιζητοῦντος φῶς, πάντοτε πλει-

ότερον φῶς, τοῦ συναισθηνομένου καὶ κατανοοῦντος ὅτι εἶναι ἓν μετὰ τὸ Πᾶν καὶ ποθοῦντος τὸν ἐναρμονισμόν του πρὸς τὴν Φύσιν, διὰ νὰ δυνηθῇ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐπανέλθῃ ὡς συνείδησις καθολικὴ, εἰς τὴν ἀρχέτυπον Ἑνάδα.

Καὶ πόσον ἀριστοτεχνικῶς ἀναπτύσσεται ἡ πρόοδος αὐτῇ, ἡ καθαρῶς μυσταγωγικὴ! Ὁ Φάουστ, γέρων σοφός, σοφός κατὰ τὸν ἀπεξηραμένον τρόπον τῶν ἀμυήτων, σοφός κατάφορτος γνώσεων, ἀλλ' ἄμοιρος τῆς μιᾶς καὶ μόνης Γνώσεως, τῆς Ἀληθείας, μονολογεῖ εἰς τὴν πρώτην σκηνὴν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ δράματος:

«Ἐσπούδασα φιλοσοφίαν, ἀλλοῖμονον! νομικά, ἱατρικὴν, ἀκόμη καὶ σέ, ὦ θλιβερά θεολογία. Σᾶς ἐσπούδασα κατὰ βάθος, μεθέρμην καὶ μετ' ὑπομονὴν καὶ ἰδοὺ ἐγὼ καὶ πάλιν ἕνας πτωχὸς ἀμαθὴς ὅπως καὶ πρὶν. Μὲ τιτλοφοροῦν, εἰν' ἀλήθεια, διδάσκαλον καὶ δόκτορα καὶ, δέκα χρόνια τώρα, φενακίζω τοὺς μαθητάς μου. Καὶ τώρα ἐννοῶ πολὺ καλὰ ὅτι δὲν μπορούμε τίποτε νὰ γνωρίζωμεν... Καὶ αὐτὸ μοῦ καίει τὸ αἷμα».

Εἰς μάτην ζητεῖ εἰς τὰς ἀποκρύφους γνώσεις του τὴν λύσιν τῶν μυστηρίων τῆς ζωῆς. Εἰς μάτην ζητεῖ τὴν βοήθειαν τοῦ βιβλίου, τοῦ ἰδιογράφου, τοῦ Nostradamus. Μάτην δίδει εἰς τ' ἀόρατα στοιχεῖα τὰ σημεῖα τοῦ μακρόκόσμου καὶ τοῦ Πνεύματος τῆς γῆς. Τοῦτο ἐμφανίζεται διὰ μίαν καὶ μόνην στιγμὴν διὰ νὰ ἐξαφανισθῇ εὐθύς. Ὁ

Φάουστ — ὁ ἀφυπνιζόμενος ἄνθρωπος — διψᾷ νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸν Θεόν. Θέλει — κατὰ τὴν ἔκφρασίν του — νὰ δύναται νὰ κολυμβᾷ ἐλευθέρως εἰς τὰς φλέβας τῆς φύσεως, καί, δημιουργὸς ὁ ἴδιος, ν' ἀπολαμβάνῃ τὴν ζωὴν ἐνὸς Θεοῦ.

Ἡ ἔφεσις αὕτη τοῦ Φάουστ — ἀνθρώπου εἶναι ἀπολύτως νόμιμος μέσα εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ Ἀπολύτου, τοῦ Παντός, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δυνατότητα τῆς τελειώσεως. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀφυπνιζόμενος εἰς τὴν συνειδησίν τοῦ θείου ἑαυτοῦ του κατανοεῖ πόσον ὑπῆρξεν ἄνθρωπος, δρέψας, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ζηλοτύπου θεοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς Γνώσεως· καὶ κατανοεῖ ἀκόμη πόσον ὑπῆρξε κατώτερος τῆς θείας αὐτοῦ καταγωγῆς, διότι δὲν ἐξέτεινε ἐπαναστάτιδα χεῖρα κατὰ τῶν ἀπαγορευσέων θεῶν φθονερῶν διὰ νὰ δρέψῃ καρποὺς καὶ ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς Ζωῆς, ὁπότε, κατὰ τὸν δεσπότην τῆς Βιβλικῆς Ἑδέμ, θὰ καθίστατο ἀθάνατος καὶ ἰσόθεος ὀντότης πνευματικῆς. Ἀλλὰ τὸ δένδρον τῆς Ζωῆς κεῖται πάντοτε ἐγγὺς τῶν μυστῶν τῶν πραγματικῶν καὶ ἡ φωτισμένη διάνοια δὲν αἰσθάνεται δισταγμοὺς διὰ νὰ ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα πρὸς τοὺς ὑπερτίμους καρποὺς του. Αὐτὴν τὴν προσπέλασιν, τὴν προσπάθειαν μᾶλλον τῆς προσπελάσεως αὐτῆς,

διακρίνει εἰς τὸν Φάουστ ὁ ἐξετάζων τὸ δρᾶμα ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς του τῆς ἀπόψεως. Ἡ προσπάθεια εἶναι μακρὰ καὶ ἐναγώνιος. Ἄς ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τὴν βαθέως ἄνθρωπινην τοῦ Φάουστ φωνήν:

«Καταμανθάνομεν νὰ ἐκτιμῶμεν ὅ,τι ὑψοῦται ὑπεράνω τῶν γήινων, ποθοῦμεν διακαῶς μίαν ἀποκάλυψιν, ἡ ὁποία πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν λάμπει μὲ φωταύγειαν καθαρωτέραν καὶ ὠραιότεραν ἀπὸ τὴν Νέαν Διαθήκην... Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος.»

Ἐδῶ ἄς σταματήσω ἡδῇ! Ποῖος θὰ μὲ στηρίξῃ διὰ τὰ περαιτέρω; Πῶς νὰ ἐκτιμήσω ἐπαρκῶς αὐτὴν τὴν λέξιν, ὁ Λόγος! Πρέπει νὰ τὴν μεταφράσω διαφορετικὰ ἐὰν εὐδοκήσῃ τὸ πνεῦμα νὰ μὲ φωτίσῃ. Εἶναι γραμμένον: Ἐν ἀρχῇ ὁ πῆρ χε τὸ πνεῦμα! Ἀλλ' εἶναι, ἄραγε τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο ποὺ δημιουργεῖ καὶ συντηρεῖ τὸ Πᾶν; Θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο γραμμένον: Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ δύναμις! Καὶ ὅμως κατὰ μοῦ λέγει ὅτι δὲν πρέπει νὰ σταματήσω ἐδῶ. Τὸ πνεῦμα μὲ φωτίζει ἐπὶ τέλους! Ἡ ἔμπνευσις καταπέμπεται ἐπάνω μου καὶ γράφω παρηγορημένος: Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ πρᾶξις.

Μία προσεκτικωτέρα μελέτη τῆς φράσεως αὐτῆς θὰ ἤμποροῦσε νὰ διαφωτίσῃ ἐπαρκῶς περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ μύστου ποιητοῦ. Εἰς τὸν κόσμον τὸν πνευματικὸν ὁ Λόγος εἶναι ὅ,τι καὶ ἡ Πρᾶξις εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον: ἐκδήλωσις δημιουργίας. Μόνον ἡ ἀτελής τῶν ἐν-

νοίων αὐτῶν κατανόησις ἔκαμνε παλαιότερους ἔρευνήτας τῶν μυστηρίων τοῦ Παντός, πνευματικοὺς ὁδοιπόρους ἀναζητοῦντας τὴν Γνώσιν, νὰ χωρίζουν τὴν δημιουργικότητα εἰς πρᾶξιν κοινὴν καὶ εἰς θεωργίαν. Διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀληθινὸν καμμία, ἀπολύτως καμμία, πρᾶξις δὲν εἶναι, δὲν δύναται νὰ εἶναι, κοινὴ καὶ ἀσήμαντος. Πᾶσα πρᾶξις εἶναι τοῦ λόγου ἐκδήλωσις πιστὴ καὶ τιμία — συνεπῶς συνεργασία πρὸς τὴν Δημιουργίαν.

Μὲ τὴν ἀγωνίαν αὐτὴν ὁ καταπεπονημένος ἀπὸ τὰς κατὰ μέρος γνώσεις ἄνθρωπος, ὁ ἀναζητῶν τὴν πραγματικὴν, τὴν καθολικὴν Γνώσιν, καλεῖ εἰς ἐπικουρίαν τοῦ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρνήσεως — τὸν Μεφιστοφελῆ — καὶ παραδίδεται εἰς αὐτό.

Ὁ Μεφιστοφελῆς δὲν εἶναι ὁ πεπτωκὼς ἄγγελος, ὁ ἐπαναστάτης ἐναντίον παντός φραγμοῦ ποῦ ἐμποδίζει τὴν ἐξίσωσιν πρὸς τὴν θειότητα, ὁ Ἐωσφόρος τῆς Βιβλικῆς παραδόσεως μὲ τὸ ὑπέροχον ὄνομα, τὸ σημαίνον τὸν φέροντα τὸ φῶς τῆς νέας αὐγῆς.

Ὁ Μεφιστοφελῆς εἶναι τὸ κατώτερον ἀρνητικὸν πνεῦμα, ἡ οἷσις καὶ ἡ ἀλαζονεία τῆς πολυμαθείας, ἡ ὁποία ἀποτίει διὰ τῆς ἀρνητικῆς καὶ μυκητιστικῆς ἀπιστίας τῆς τὸ τίμημα τῆς καταγωγῆς τῆς. Εἶναι μιὰ κατωτέρα, ἀλλὰ χρησιμὸς ἐν ταῦτοις ἰδιότης τοῦ πνεύματος. Οἱ περισσότεροι

τῶν ἀνθρώπων ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν χειραγώγησιν τῶν ἐκ μέρους τοῦ Μεφιστοφελούς, διὰ νὰ φθάσουν, τέλος, εἰς τὴν γόνιμον, τὴν ἐξανθρωπιστικὴν διανοητικὴν ἐπανάστασιν. Διέρχονται ἀπὸ τὸ στάδιον τὸ ἐπίπονον ψυχικῶς τῆς ἀρνήσεως, τῆς ἀπιστίας, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸν βαθύτατον ἀλλὰ ζωογόνον πόνον τῆς θείας δυσαρρεσκείας, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀφυπνιζομένην συνείδησιν τῆς ἀνθρωπίνης θειότητος, ποῦ εἶναι αἱ ὠδῖνες τῆς γεννήσεως τοῦ πραγματικοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω καὶ ὁ Φάουστ, γεμᾶτος ἀπὸ πικρὰν περιφρόνησιν πρὸς τὴν ματαίαν πολυμαθειάν του, πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν πανδαημοσύνην του, ἀναζητεῖ διὰ τοῦ Μεφιστοφελούς ν' ἀφυπνισθῇ εἰς τὰ βάθη τοῦ εἶναι τοῦ τὴν γνώσιν τῆς Ζωῆς, τὴν γνώσιν, ἡ ὁποία δὲν ἀποταμιεύεται εἰς τὰς σοφὰς περγαμηνὰς καὶ εἰς τὰ βιβλία τῶν σοφῶν, ἀλλ' εἶναι ἀπλῶς ἡ κατανόησις τοῦ Παντός, τῆς Ζωῆς. Καὶ πρῶτον θῦμα τῆς ἀναζητήσεώς του ταύτης πίπτει ἡ Μαργαρίτα.

Τί εἶναι ἡ παρθενικὴ, ἡ ρωμαντικὴ, ἡ παρέμβλητος αὐτῇ μορφή; Διάσημοι κριτικοὶ θεωροῦν ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τῆς Μαργαρίτας, τὸ ὁποῖον ὁ Γκαῖτε παρεμβάλλει εἰς τὸ δράμα τοῦ δόκτορος Φάουστ εἶναι ἐντελῶς ἄσχετον πρὸς αὐτό — τὸ χαρακτηρίζουν, μάλιστα, καὶ τεχνικῶς

ἀκόμη ἀσύνδετον πρὸς τὸν ὄλον μῦθον. Ἄλλ' ὁ ποιητής. ὁ δημιουργῶν κατὰ τὴν ὑπαγόρευσιν τῆς ἐκ τῶν ἔνδον φωνῆς τοῦ δαιμονίου του, ἀδιαφορεῖ διὰ τοὺς κανόνες, διὰ τὰς παραδεδεγμένας μεθόδους, δι' ὅλα τὰ αἰσθητικά καὶ τεχνικά δεδομένα. Αὐτὰ εἶναι ὑπογραμμαι καὶ βοηθήματα διὰ τὰς μετριότηας. Ἡ μεγαλοφυΐα, πού εἶναι ἀδέσμευτος Νοῦς, δημιουργεῖ ἀβιάστως, θεσπιζουσα αὐτὴ πλεον νέους κανόνες διὰ τοῦ δημιουργήματός της. Διὰ τοὺς ἐξετάζοντας τὸν Φάουστ ἀπὸ τῆς μυστηριακῆς ἀπόψεως, ἡ Μαργαρίτα εἶναι τὸ θυμικόν, τὸ συναισθηματικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀγνὸν καὶ εὐκολοσπάτητον, τὸ ὁποῖον μαινίνεται ἀπὸ τὴν ἀλαζόνα διὰ τὰς ἐπὶ μέρους γνώσεις της διάνοιαν, τὸ ὁποῖον φονεύεται ὅταν τὴν διάνοιαν ταύτην χειραγωγῇ τῆς ἀρνήσεως καὶ τῆς ἀπιστίας τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον, ὅμως, δὲν θνήσκει, ἀλλὰ μετουσιούται, εἰς ἀθάνατον ψυχὴν, ἀφοῦ ὁ Νοῦς καθαρθῇ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς ὠραιότητος καὶ τῆς ἁρμονίας, τῆς συμβολιζομένης ἀπὸ τὴν ὠραίαν ἑλπίαν τῆς Σπάρτης, τὴν ὁποίαν ὁ Φάουστ συναντᾷ εἰς τὸ δευτερον μέρος τοῦ δράματος.

Διὰ νὰ φθάσῃ, ὅμως, ὁ Φάουστ — "Ἀνθρωπος εἰς τὰς δχθας ἑνὸς ἰδεατοῦ Εὐρώτα, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Σκέψεως καὶ τοῦ Αἰσθήματος, ὀφείλει νὰ διανύσῃ

πολλὰς ἐσωτερικὰς περιοδείας. Ὄφειλε νὰ παραστῇ εἰς τὸν ἄρρυθμον σάλαγον τῆς Βαλπουργίας νυκτός — τὸν ἄσμενον μεσονύκτιον χορὸν ὄλων συλλήβδην τῶν κατωτέρων θυμικῶν καὶ διανοητικῶν ἰδιοτήτων τῶν αἰχμαλωτισμένων ἀπὸ τὸ κράτος τῆς ὕλης, εἰς τὰ βραχῶδη καὶ μεταλλοφόρα βουνὰ ἑνὸς μυθολογικοῦ Τευτονικοῦ Χάαρτς. Ὄφειλε ἀκόμη νὰ περιπλανηθῇ εἰς τὴν μυστηριώδη αὐλὴν ἑνὸς μεσαιωνικοῦ Αὐτοκράτορος, ὅπου τὸ πνεῦμα καταδυναστεύεται ἀπὸ τὸν θηριώδη τῶν προλήψεων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν ἔσμὸν, ὀφείλει νὰ περάσῃ ἀλώβητος ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ στόματος τοῦ Μεφιστοφελούς, ὅτι, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἁρμονικὸν κόσμον τοῦ Καλοῦ ἔν καὶ μόνον μέσον ὑπάρχει: Αἱ Μητέρες.

"Ἄς προσέξωμεν τὴν σχετικὴν στιχομυθίαν Φάουστ καὶ Μεφιστοφελούς, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ δράματος.

Μεφιστ. Σοῦ ἀποκαλύπτω μετὰ λύπης μου ἔν ἀπὸ τὰ μεγάλα μυστήρια. Ὑπάρχουν θεαὶ πανίσχυροι, ἐνθρονισμένοι εἰς τὴν ἑρμῖαν. Τριγύρω των δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ χώρος, ἀλλ' οὔτε ὁ χρόνος. Ταράσσεται κανεὶς καὶ ὅταν ὀμιλῇ μόνον δι' αὐτάς. Εἶναι αἱ Μητέρες.

Φάουστ. Αἱ Μητέρες!

Μεφιστ. Σὲ τρομάζει ἡ λέξις αὐτή;

Φάουστ. Αἱ Μητέρες! Αἱ Μητέρες! Πόσον παράξενα ἀντηχεῖ!

Μεφιστ. Καὶ εἶναι. Αὐταὶ εἶναι αἱ θεαὶ τοῦ εἶναι ἄγνωστοι εἰς ἑσᾶς τοὺς θνητοὺς καὶ πού τ' ὀνομά

των καὶ μόνον μᾶς εἶναι δύσκολον νὰ τὸ προφερωμένῳ μεταξὺ μας. Πρέπει ν' ἀναζητήσῃ κανεὶς τὴν κατοικίαν των εἰς τὰ βαθθ τοῦ κενοῦ. Ἐσὺ παταίεις διότι ἔχομεν τὴν ἀνάγκην των.

Φάουστ. Ποῦ εἶναι ὁ δρόμος;

Μεφιστ. Δρόμος δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχουν μονοπατία ἀπατήτα ἀκόμη καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ πατήσῃ... ἕνας δρόμος πρὸς τὸ ἀπροσπέλαστον, πρὸς τὸ ἀδιαπέραστον... Εἰσαὶ ἑτοιμος; Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σπάσῃ κανεὶς κλειδαριές, οὔτε νὰ βιάσῃ πόρτες· θὰ σπρωχθῇς πρὸς τὴν ἐρημίαν. Ἐχεις ἰδεάν τοῦ κενοῦ καὶ τῆς ἐρημίας;

Πόσον ἀριστοτεχνικὰ ὁ φιλόσοφος ποιητὴς ζωγραφίζει τὴν διάβασιν τῆς διανοίας ἀπὸ τὸ κενὸν τῆς ἀπολύτου ἀπιστίας πρὸς τὰς Ἰδέας—Μητέρας, τὰ Πλατωνικὰ Ἀρχετυπα. Ἡ προσπέλασις αὐτῇ, ἡ πρώτη ἐλλαμψὶς τοῦ ὁραματισμοῦ τῶν Μητέρων, εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀφετηρία μιᾶς ἐλευθέρως πλέον δημιουργικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὁλόκληρον τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Φάουστ διαδραματίζεται εἰς ἀνώτερον πεδίον νοητικόν, μέοα εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν οὐνείρου. Φάσματα καὶ πνεύματα καὶ μορφαὶ ἀλληγορικαὶ εἶναι τὰ πρόσωπά του. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι θ' ἀνεξήτουν τεχνικὸν εἰρμόν καὶ μυθοπλαστικὴν συνοχὴν μεταξὺ τοῦ πρώτου δράματος, τοῦ τερματιζομένου μὲ τὸν θάνατον τῆς Μαργαρίτας καὶ τοῦ δευτέρου, θὰ ὁμοιάζον πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ὑποτάξουν εἰς κανόνας τεχνικοὺς καὶ δεσμὰ ἀνθρωπίνης λογικῆς τὴν ἀναρχον καὶ αἰωνίαν Ζωήν.

Πάντως, μετὰ τὸν ὁραματισμὸν τῶν Ἀρχετύπων—τῶν Μητέρων Ἰδεῶν—ὁ Φάουστ φθάνει εἰς τὴν Ἑλένην τῆς Σπάρτης, ὁ καθαρὸς πλέον Νοῦς συζεύγνυται μὲ τὴν πνευματικὴν ἐννοιαν τοῦ καλοῦ, ἡ Σκέψις ἰσοσταθμίζεται μὲ τὸ αἶσθημα. Ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν τὸν μυστικὸν γεννᾶται ὁ Εὐφορίων—τὸ πνευματικὸν δημιούργημα, ποὺ εἶναι τὸ προῖον τῆς συνεργασίας τοῦ Ἐλευθέρου πνευματικοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν Αἰωνίαν Δημιουργίαν.

Ὁ Φάουστ καὶ ἡ Ἑλένη εἶναι, ἀπὸ μιᾶς ἄλλης ἀποψέως μυστηριακῆς, ὅτι ἡ ἀόριστος δυὰς τῶν Πυθαγορείων, ὁ πρῶτος καὶ ἀναγκαῖος διαφορισμὸς τῆς Μονάδος τῆς πρωταρχικῆς, ὁ ἀναγκαῖος διὰ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς κόσμου· ὁ Εὐφορίων μετουσιώνει τὴν ἀόριστον αὐτὴν δυάδα εἰς τὸ τέλειον, τὸ ἰσοπλευρον τρίγωνον, τὸ ἔμβλημα τοῦτο τὸ κοσμογονικόν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνηρμοσμένου πρὸς τὴν Μεγάλην Φύσιν ἀνθρώπου τὸ ἔμβλημα.

«Ὁ ἔρως—λέγει ἡ Ἑλένη— διὰ νὰ καταστήσῃ εὐτυχεῖς τοὺς ἀνθρώπους, ἐνώνει δύο πρόσωπα. Διὰ νὰ τελειωθῇ ἡ εὐτυχία των εἰς θεῖαν ἔκστασιν, σχεδιάζεται τὸ ἄφραστον Τρίαν».

Εἰς τὸ τέλος—εἰς τὸν ἐπίλογον—τοῦ δράματος, τὸ πνεῦμα τοῦ Φάουστ, ἀπολυτρωθὲν τέλος ἀπὸ τὸν Μεφιστοφελῆ, διασχίζει κατ' ἀρχὰς κάποιον ἐνδιάμεσον χώρον τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου κατοί-

κοὺν μορφαὶ συμβολικαί, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀρκετὰ διαφανὴς συμβολισμὸς καθορίζεται ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν Pater Extaticus, Pater Profundus, Pater Seraphicus. Διασχίζει κατόπιν μίαν σφαῖραν ἀνωτέραν, ὅπου κατοικοῦν τὰ τέκνα τοῦ μεσονυκτίου καὶ οἱ νέοι ἄγγελοι καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ παραδοθῇ διαδοχικῶς πρὸς ἀγνισμόν εἰς τρεῖς γυναικείας συμβολικὰς μορφάς — τὴν Μαγδαληνὴν, τὴν Σαμαρείτιδα καὶ τὴν Μαρρίαν τὴν Αἰγυπτίαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ὠνομάζετο ἄλλοτε εἰς τὴν γῆν Μαργαρίτα — ὁδηγεῖται τέλος εἰς τὴν κυρίαρχον τῶν οὐρανῶν Mater Gloriosa — τὴν πνευματικὴν θεϊότητα τοῦ τελείου ἀνθρώπου. Καὶ ἡ μορφή ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐπὶ γῆς ὠνομάζετο Μαργαρίτα, λέγει:

«Περιτριγυρισμένος ἀπὸ τὸν εὐγενὴ τῶν πνευμάτων χορόν, ὁ νεοελθὼν μόλις ἀναγνωρίζει τὸν ἑαυτὸν τῶν τῶν. Ἐλαβε μίαν ἀμυδρὰν προαίσθησιν τῆς ἀνανεωμένης αὐτῆς ζωῆς καὶ εἶναι ἤδη ὅμοιος πρὸς τὴν ἁγίαν στρατιάν. Κύτταξε πῶς ἀπολυτρώνεται ἀπὸ κάθε γήινον δεσμόν. Πῶς ἀπορρίπτει τὰ παλαιὰ του τὰ ράκη. Καὶ πῶς ἀπὸ τὸ αἰθέριον ἔνδυμα ἀναβλύζει ἡ πρώτη τῆς νεότητος ἀλήκη. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ τὸν ὁδηγήσω καὶ νὰ τὸν διδάξω, διότι ἡ νέα ἡμέρα τὸν θαμβώνει ἀκόμη».

Καὶ ἡ Mater Gloriosa, ἀπαντᾷ μὲ τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι τερματίζουν τὸ μέγα δρᾶμα:

«Ἐλα! ὑψώθητι ἕως εἰς τὰς ἀνωτέρας σφαῖρας! Μόλις αἰσθανθῇ τὴν παρουσίαν σου, θὰ σὲ ἀκο-

λουθήσῃ».

Αὕτη εἶναι ἡ ἀξία ἑνὸς μύστου πραγματικοῦ, κάθαρσις τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος, τὸ ὁποῖον συμβολίζει μὲ τὸ πολυσύνθετον μεγαλεῖον τοῦ ὁ Φάουστ. Ὁ νικητὴς, ὁ τελειωθεὶς ἄνθρωπος ἐπανευρίσκει ἀγνὴν καὶ πάλιν τὴν προδοθεῖσαν ἄλλοτε ψυχὴν του, τὴν Μαργαρίταν τῆς Γῆς, τὴν αἰθερίαν μορφήν τῶρα τῶν παμφῶτων οὐρανίων σφαιρῶν. Καὶ αἰσθάνεται ἐν ἐκστάσει νὰ ἀπλώνεται ἡ ἀτομικὴ του συνειδήσις εἰς τὴν ἀπεραντωσύνην τοῦ Παντός, νὰ ἐνοῦται μὲ τὸ Ἔν — Πᾶν εἰς τὴν προαιωνίαν πηγὴν τοῦ φωτός. Δὲν ζητεῖ πλέον «περισσότερον φῶς». Ἐγένετο ὁ ἴδιος φῶς.

* * *

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐξέλιξις τοῦ Γκαίτε ὡς μύστου ἀπὸ τοῦ Wilhelm Meister μέχρι τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ Φάουστ. Ἀντεμετώπισε τὴν Σφίγγα μεγαλωστί καὶ ἔδωκε κατὰ τὸν τρόπον τῶν πνευματικῶν ἡρώων, τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου αἰνίγματος. Ἐάν διὰ τὸν κόσμον ὁλόκληρον εἶναι ὁ ὕσιπετης ποιητὴς, ὁ βαθὺς φιλόσοφος, τὸ γενικώτερον πνεῦμα, ὁ ὑπέροχος καλλιτέχνης, διὰ τοὺς μεμυημένους ἰδιαιτέρως εἶναι ὁ μέγας ἀδελφὸς μυσταγωγός. Εἶναι ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ἀνθρωπόποτης Ἀδελφῶν. Τὸ ποιητικόν του ἔργον

ὕπηρξε τοῦ γηϊνοῦ βίου τοῦ ὁ
μέγας ἄθλος καὶ παραμένει
πολυτιμοτάτη κληρονομία τῶν
ἀνθρώπων. Ἄς εὐλογήσωμεν
ἀπὸ βάθους ψυχῆς τὴν ἔνδο-
ξον μνήμην τοῦ. Ἡ παρουσία
τῆς εὐγενοῦς τοῦ μορφῆς εἰς
τὸν συγκεκινημένον νοῦν μας
εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ μᾶς κάμη
ν' ἀνακράξωμεν, μαζὺ με τὸν

Εὐφορίωνά του:

«Νοιώθω κάποια φτερά νὰ ξεδι-
πλώνωνται... Ἐκεῖ, ἐκεῖ θέλω νὰ
πετάξω!».

Καὶ μακάριοι ὅσοι θὰ κα-
τορθώσουν νὰ ὑψωθοῦν με τὰ
πανελεύθερα, τ' ἀκατάβλητα
τοῦ καθαροῦ Πνεύματος πτε-
ρά.

Ἡ ἀγάπη μᾶς διδάσκει ὅλες τὶς ἀρετές.

Πλούταρχος

Λύπη εἶναι γνῶσις.

Βύρων

Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐμπόλεμος κατάστασις. Πρέπει νὰ πολεμοῦμε δι-
αρκῶς με τὸν ἑαυτό μας.

Ζάν—Ζάκ Ρουσσώ

Ἀπὸ τις αἰώνιες σταυροφορίες

Τὸ Μαγικὸ βιβλίον τοῦ νεαροῦ Ἰππότη

Μεσαιωνικὸ παραμῦθον

Τοῦ ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

ΕΛΑΦΡΟΣ βορηὰς καταβαίνει ἀπὸ τὴς κορυφῆς τῶν βουνῶν τῆς Σαβόγιας πρὸς τὴν χωρίζουσαν ἀπὸ τοὺς πλούσιους καὶ μαλακοὺς κάμπους τῆς Λομπαρδίας. Ἕνας ἥλιος ἀχνὸς στὸν ξεθωριασμένο τὸν οὐρανὸν δὲ φτάνει γιὰ νὰ κάμῃ τὰ γυμνόφυλλα δένδρα τῆς στενῆς κοιλάδας ν' ἀπλώσουν ἡσυχίᾳ στὴν παγωμένη τῇ

γῇ. Σ' αὐτὸν ναρκωμένο μοιάζει τὸ μικρὸ τὸ χωριὸ τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ μὲ τὴς χιονοφορτωμένες τὴς σκεπές. Κι' ἂν ἐλείπην καὶ οἱ καθαλλαρέοι καὶ οἱ φλαμπουριά-ρηδες καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῦ κόντε Ροβέρτου πρὸς γυρίζουνε, ξένοιαστοι πάντα, στοὺς λιθόστρωτους ἀνώμαλους δρομάκους τοῦ χωριοῦ, οἱ καλοὶ μποργκέζοι

τοῦ κόντε Θωμᾶ τῆς Σαβόγιας θάμβεναν μανταλωμένοι στὰ σπίνια τους, προσμένοντας τὴν ἀνοιξή. Στὴν στενὴ, τὴν κατάκλειστη κοιλάδα ἀσπρίζει παγωμένος ὁ μικρὸς ποταμὸς, στὰ πόδια τῆς πλαγιάς, ὅπου σκαρφαλώνει τὸ κάστρο τοῦ χωριοῦ.

Σ' ἓνα πλάτωμα, λίγο πιὸ ἀπ' αὐτὸ τὴν ἐκκλησίᾳ, ἐκεῖ ποὺ ἀνηφορίζει πρὸς κάποια σκαλοπάτια τὸ παλιὸ τὸ λιθόστρωτο, μαζεμένοι μερικοὶ ἱππότες καὶ σεργιάντες τοῦ κόντε Ροδέρτου ἀκούνε τὸ γέρο παπᾶ τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ. Εἶχανε βγῆ μετὰ τὰ γεράκια τοῦ καστελλάνου ὅχι γιὰ κυνήγι—ποῦ νὰ φανῇ πουλὶ μετὰ τέτοια παγωνιά—ἀλλὰ γιὰ νὰ περάσουν τὴν ὥρα γυμνάζοντας τὰ κυνηγάρικα πουλιά. Ὁ παπᾶς τοὺς ἐχαίρειτε καὶ τοὺς ἐθύμησε ὅτι ἦταν παραμονὴ τῆς μεγάλης χειμωνιάτικης γιορτῆς τῆς Χριστιανωσύνης.

—Χίλιοι διακόσιοι ἑννὴά χρόνοι σωστοὶ κλείνουν ἀπόψε ἀπὸ τὴν εὐλογημένη τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ Κύριος τῆς Δόξης ἐκαταδέχτηκε νάρθητὸν στὸν κόσμον μας—ἔλεγε σιγανὰ ὁ παπᾶς, σὰ νὰ διάβαζε τὰ χαρτιά του. Καὶ ἀπόψε ἄρχοντές μου, ἀνοίγουν τὰ οὐράνια καὶ δέχονται ὅλες τὶς εὐχὰς τῶν ἀνθρώπων ποὺ φοβοῦνται τὸ Θεὸ καὶ ἄγαποῦν τὸ γλυκὸ τὸν ἀφέντη μας, τὸν Ἰησοῦ.

«Καλὰ, πάτερ Μπονιφάτιε. τὸν σταματᾷ ὁ ἱππότης ὁ Ἀράδος, ἄψυς ὅπως πάντα· αὐτὰ τὰ ξέρουμε πιὰ. Μπορεῖς νὰ μᾶς πῆς πότε θ' ἀνοίξῃ τὸ διάσελο ἀπὸ τὰ χιόνια, γιὰ νὰ δρασκελίσουμε τὸ θουνὸ πρὸς τὴ Λομπαρδίᾳ;

Ἕνα μῆνα τώρα σωστὸ σπρίζουμε σ' αὐτὸ τὸ παληοχωριό, ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὶς ἀκατάπαυτες τὶς χιονιές.

—Κι' ὁ κόντε Ροδέρτος εἶναι καταστενοχωρημένος—ἐξακολούθησε ὁ ἱππότης Γαλιέρος. Πρέπει νὰ βρεθῇ στὸ Μορέα πρὶν ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Σαρακοστή, πρὶν κλείσουν οἱ δώδεκα μῆνες ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἀνδραδίδα ὁ πρίγκηπας Γουλιέλμος. Ἐσυμφώνησε, βλέπεις μετὰ τὸν μεσσίρ Γοδεφρείδον ποὺ τὸν ἀφῆκε δαίλόν του στὸ πριγκηπάτο, νὰ μείνῃ ἐκεῖνος πρίγκηπας καὶ ἀφέντης τοῦ τόπου, ἀν δὲ στείλῃ, πρὶν νὰ κλείσῃ ὁ χρόνος, ἀφέντη ἀπὸ τὴ δική του τὴ γενιά.

—Μὰ γιατί νὰ φύγῃ ὁ πρίγκηπας, ἄρχοντά μου; Ὁ κόσμος εἶναι κακὸς καὶ πρέπει νὰ δρίσκεται κανεὶς πάντα μπροστὰ γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ δίκιο του.

—Πῶς νὰ μὴν εἶχε φύγει; Τοῦ ἔφθασαν μαντὰτα γιὰ τὴ θαντὴ τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ κόντε τῆς Καμπανίας. Ἐφυγε ἀμέσως γιὰ νὰ παραλάβῃ τὴν κληρονομιά του. Καὶ τώρα στέλνει τὸν ἀνηψιό του, τὸν κόντε Ροδέρτο, γιὰ νὰ παραλάβῃ ἀπὸ τὸ βαίλόν του τὸ πριγκηπάτο. Εἶναι πλούσιο πριγκηπάτο ἢ Ἀχαΐα καὶ πιὸ δέδωτο ἀπὸ τὸ ρηγάτο τῆς Σαλονίκης.

—Ἀπὸ μέρος μου—εἶπε ὁ Οὐγὸς μετὰ τὰ μάτια τὰ φλογερά, ἱππότης ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Φλάντρας—θὰ προτιμοῦσα νάμει ὁ πρίγκηπας τοῦ Μορέως παρὰ ὁ αὐτοκράτορας Ἐρρίκος στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἡμουν ἐκεῖ, ὅταν τὴν πατήσανε τὰ Φράγ-

κικα φρουσαῖτα, ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια. Ἄλλ' ἤμουν καὶ στὸν Μορέα. Καὶ ἂν ἔμενα θάχα ἐγὼ σήμερα τὴ μπαρονία τῆς Πάτρας κι' ἔχι ὁ Γουλιέλμος ὁ Ἀλαμᾶνος. Τώρα, ἂν δὲ μὲ κρατήση κοντά του ὁ κόντε Ροβέρτος, θά κυττάξω νὰ κάμω καμμιά συμφωνία μὲ τὸν Ραϋμόνδο ποὺ ἔχει τὴ μπαρονία τῆς Βελίγοστης, ἄρχοντας φλαμπουριάρης μὲ τέσσαρα φέουδα. — Ἀμήν, ἄρχοντά μου— ἔκαμε ὁ γέρο παπᾶς γιὰ νὰ πῇ κάτι τι, ἂν καὶ ὄλες οἱ μπαρονίες τοῦ Μορέως δὲν ἄξιζαν γι' αὐτὸν ὅσο τὸ ἥσυχο αὐτὸ τὸ κάστρο τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ στὴν εἰρηνικὴ τὴ Σαδόγια. Τώρα, μάλιστα, ποὺ ὁ νέος ὁ κόντε, ὁ Θωμᾶς— ἴδιος ὁ συχωρεμένος ὁ παπποῦς του ὁ Ἀμεδαῖος ποὺ πέθανε στὴ Λευκωσία γυρίζοντας ἀπὸ τὴ σταυροφορία πρὸς τοὺς Ἀγίους Τόπους— ἄλλαξε τὸ φλάμπουρό του καὶ τῷκανε χρυσὸ μ' ἕναν δλόμαυρο ἀπὸ μ' ἀπλωτῆς τίς φτερουγες καὶ τὸ ἔστησεν ὥς κάτω στὴ Τζένοβα, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι του ἐκαλοπερνοῦσαν, χωρὶς πολέμους καὶ ἀρπαγές.

Οἱ ἱππότες τοῦ κόντε Ροβέρτου παίζανε τώρα μὲ τὰ γεράκια. Τέσσαρες τοῦ εἶχε δώσει τοῦ ἀνηψιοῦ του ὁ κόντε τῆς Καμπανίας καὶ εἰκοσιδύο σεργέντες, ὅλους διαλεγτοὺς, κι' ἀκόμα τρία παιδόπουλα καὶ πληθὺς ὑπηρέτες. Ἐπρεπε νὰ παρουσισθῇ μὲ ὅλη τὴν τιμὴ τῆς Καμπανίας στὸ πριγκηπάτο του.

Ἀπὸ τοὺς τέσσαρες ἱππότες ὁ Ὅθων ἦταν ὁ μικρότερος. Δὲν ἦταν ἀκόμη δεκαεπτὰ χρόνων

καὶ σ' ὅλο τὸ ρηγάτο τῆς Φραγκιάς δὲν ἦταν ἱππότης νεώτερος. Ὁ Οὐγος, ὁ Ἀράρδος, ὁ Γαλτιέρος, ἦτανε λίγο πειραγμένοι, γιατί ὁ κόντε Ροβέρτος πῆρε μαζὴ τοῦ κι' αὐτὸ τὸ παιδί, ἀφοῦ τὸ ἔντυσε ἱππότη μὲ τὴ βαρεϊά τὴν ἀρματωσιά. Ἦταν ἕνα παιδί λιγομίλητο, ποὺ φαινότανε σὰν ν' ἄβλεπε ὄνειρα ζυπνητό. Παιδί τῆς ξαδέλφης του, τῆς Λευκῆς, ποὺ πέθανε στὴν πρώτη της γέννα, τὸ ἀνάθρεψε ὁ ἴδιος σὰν δικό του παιδί, γιατί ὁ πατέρας του εἶχε πεθάνει στοὺς Ἀγίους Τόπους ἀπὸ μαχαίρι Σαρακηνὸ πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Ὅθων. Ὅταν ἔμαθε νὰ μιλῇ, ὅλο μελετοῦσε μιὰ τρισέβδοξη σταυροφορία στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐκεῖ θά πολεμοῦσε— ἔλεγε μὲ τὰ παιδιάτικα τὰ λόγια τοῦ— ὅπως ἄλλος ἱππότης σταυροφόρος κανεῖς. Καὶ ἐμεγάλωσε μέσα σ' ἕνα ἀτελείωτο ὄνειρο, ἐπιδέξιος στὰ γεράκια, ξακουστὸς στὸ σπαθί, ἀτράνταχτος πάνω στὴ σέλλα, ντροπαλὸς σὰν κορίτσι, μὲ μεγάλη καρδιά, αἰρόμητη σὰν τοῦ πατέρα του, τρυφερὴ σὰν τῆς μητέρας του, τῆς Λευκῆς.

Ὅταν ὁ κόντε Γουλιέλμος ἔδωκε στὸν κόντε Ροβέρτο τὰ πριβελέγια καὶ τὰ παραδοτικὰ τοῦ πριγκηπάτου τοῦ Μορέως, γραμμένα σὲ μεγάλες περγαμηνές μὲ βαρεῖες βοῦλλες, καὶ τοῦ ἐπαράδωσε τὸ δεξί του τὸ γάντι, ἀφοῦ τοῦ ἐφόρσε τὸ δαχτυλίδι τὸ χρυσὸ, μπροστά σ' ὅλους τοὺς βαρῶνους του, γιὰ νὰ δείξη κατὰ τὴν εὐγενικὴ συνήθεια, ὅτι τοῦ παρὰχωρεῖ τὸ πριγκηπάτο, ὁ Ὅθων ἦταν ὅλος ταραχῇ. Ἐνα

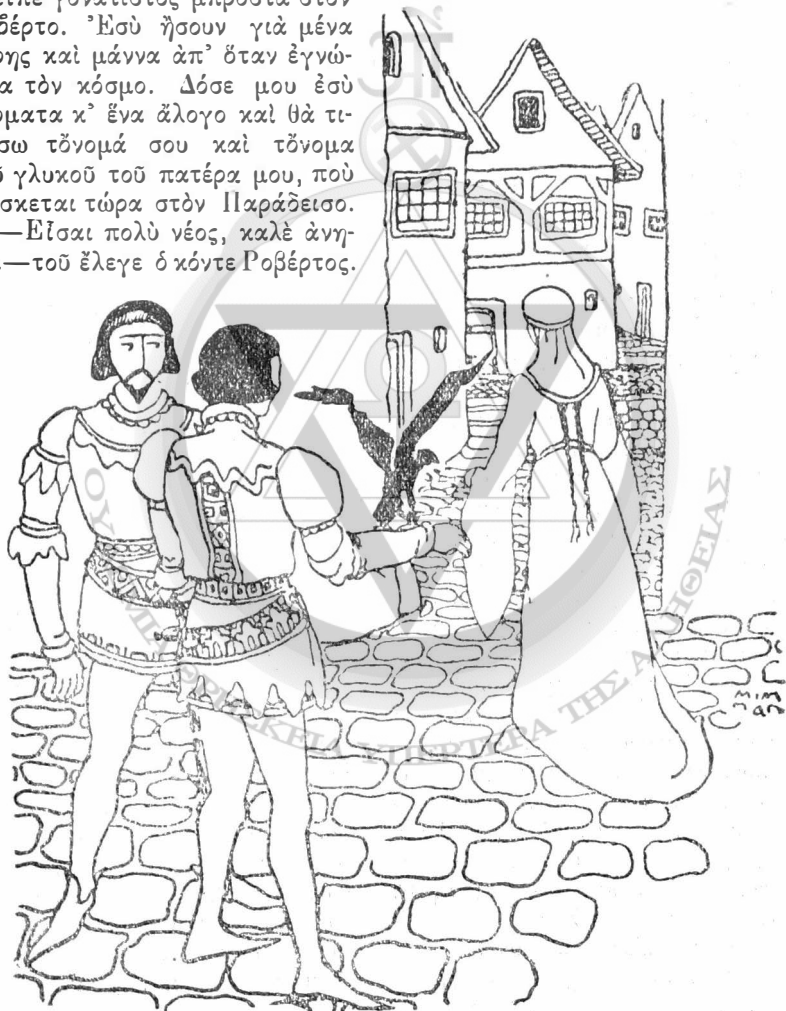
πρωτ' παρουσιάστηκε στο Ροβέρτο και τὸν ἐπαρακάλεσε θερμὰ νὰ τὸν ἀρματώσῃ ἱππότη καὶ νὰ τὸν πάρῃ μαζὶ τῷ. Ἦξερε πῶς ὁ Μορέας ἦταν κοντήτερα στοὺς Ἀγίους Τόπους, στὴν ὄνειρεμένη Ἱερουσαλὴμ.

—Πάρε με, καλὲ μου ἀφέντη—εἶπε γονατιστὸς μπροστὰ στὸν Ροβέρτο. Ἐσὺ ἦσουν γιὰ μένα κύρης καὶ μάννα ἀπ' ὅταν ἐγνώρισα τὸν κόσμον. Δόσε μου ἐσὺ τάρματα κ' ἓνα ἄλογο καὶ θὰ τιμῶ τὸ νομὰ σου καὶ τὸ νομα τοῦ γλυκοῦ τοῦ πατέρα μου, ποὺ βρίσκεται τώρα στὸν Παράδεισον.

—Εἶσαι πολὺ νέος, καλὲ ἀνηψιέ—τοῦ ἔλεγε ὁ κόντε Ροβέρτος.

Περίμενε ἀκόμα δυὸ τρία χρόνια...

—Ἄν δὲν μ' ἀρματώσῃς ἱππότη, καλὲ μου ἀφέντη—τοῦ εἶπεν ὁ Ὅθων—σοῦ ὀρκίζομαι νὰ σελλώσω μοναχὸς μου ἐν' ἄλογο ἀπὸ τοὺς στάβλους σου καὶ ν' ἀρματωθῶ, γιὰ νὰ σὰς φτάσω πρὶν περάσετε τὴν Καμπανία.

Οἱ ἱππῶται κ' οἱ σεργέντες ἐπαραμέρισαν γιὰ νὰ διαβῇ ἡ κόρη

Τὸ θέλεις ἔτσι νὰ γίνη καὶ νὰ μὴ μοῦ φορέσης ἐστὶν τὴν ἀρματωσιά καὶ νὰ μὴν δεχτῇς ἐστὶν στὰ χέρια σου τὸ μεγάλο τὸν ὄρκιο μου;

● Κόντε Ροβέρτος εἶδε μέσα στὰ μάτια τοῦ Ὁθωνος τόση φλόγα, ποὺ δὲν ἐπέμεινε πιά. Καὶ μιὰ Κυριακὴ μετὰ τὴ λειτουργία, ἀφοῦ ὁ Ὁθων ξαγρύπνησε στὸ παρεκκλήσι τοῦ καστελλιοῦ του, τὸν ἐσήκωσε ἀπὸ τὴν ὀλονύχτια γονυκλισία του, χτυπώντας του τὸν ὦμο μὲ τὸ θαρρὺ σπαθί, τὸν ἐφίλησε, τὸν ἀρμάτωσε καὶ τὸν ὥρκισε.

Ἔτσι ὁ Ὁθων τὸν ἀκολούθησε μὲ τοὺς ἄλλους τρεῖς παληοὺς ἱππότες. Ὁλητὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄλλοι μιλοῦσαν γιὰ τὶς μπαρονίες καὶ τὰ φέουδα τοῦ Μορέως, αὐτὸς ἔπαιξε μὲ τὸ γεράκι ποὺ ζυγιάζονταν στὸ δεξὶ του τὸ χέρι, ἐνῶ ὁ νοῦς του ἔτρεχε σὰν ἀσυγκράτητο φαρὶ πολεμικὸ μακρυά, πολὺ μακρυά, στὴ μεγάλη τὴν Ἱερουσαλὴμ τῶν παλιῶν τῶν ἀνείρων του. Καὶ πῶς πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν κόντε Ροβέρτο ἐστενοχωριόταν γιὰ τὰ χιόνια ποὺ κλείναν τὰ διάσελα καὶ τοὺς ἐκρατοῦσαν φυλακισμένους στὸν Ἅγιο Μιχαήλ. Εὐτυχῶς εἶχε τώρα μιὰν ἐβδομάδα ποὺ δὲν ἐχίονισε καὶ μερικοὶ ἄνθρωποι τοῦ κόντε τῆς Μωριέννας ποὺ εἶχαν ἀνεβῇ ὡς τὰ μέσα τοῦ διασέλου κατὰ τὸ δρόμο τῆς Λομπαρδίας, ἔλεγαν χτές, ὅτι σὲ καμμιά δεκαριά μέρες, ἂν δὲν ἔρριγνε νέο χιόνι, θὰ μπορούσαν τ' ἄλογα νὰ πατήσουν τὴ σέλλα τοῦ βουνοῦ.

Ἐξαφνα κάποιος περπάτημα ἐλαφρὸ στὸ λιθόστρωτο ἔκαμε τοὺς ἱππότες καὶ τοὺς σεργέντες

νὰ στρέψουν. Ἐνα κορίτσι ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ πλάτωμα τῆς ἐκκλησίας. Θάταν ὡς δεκαέξι χρονῶν. Ἦταν ὠραῖο σὰν ἄγγελος καὶ εὐγενικὸ σὰν ρηγοπούλα. Οἱ ἱππότες καὶ οἱ σεργέντες ἐπαρამέρισαν βιαστικά γιὰ νὰ διαβῇ καὶ ἀναρωτιῶνταν σὰν ποιά νῆταν ἡ κόρη αὐτῇ ποὺ δὲν τὴν εἶχαν ἀκόμη ξαναῖδῃ, τέσσαρες τώρα ἐβδομάδες, σ' αὐτὴ τὴ μικρὴ πολιτεία τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ.

Ὁ Ὁθων ἔνοιωσε στὸ πρῶτο τῆς τὸ ἀντίκρουσμα μιὰν ἀνείπωτη, γλυκεῖα ταραχὴ. Τοῦ φάνηκε πῶς μιὰ οὐράνια μουσικὴ ἐγλύκανε τὸν ἀέρα καὶ τὰ πάντα τριγύρω ἀπὸ τὴν ἄγνωστη κόρη καὶ ἐπλημμύριζε παντοκρατικά τὴν καρδιά του, ποὺ χτυποῦσε τώρα τρελλὰ μέσα στὰ στήθη του. Ἐνας κόμπος τοῦ ἔσφιγγε τὸ λάρυγγα καὶ τὰ μάτια του εἶχαν θολώσει. Νάταν αὐτὸ ἡ εὐτυχία τῆς ἀγάπης, ποὺ δὲν τὴν εἶχε γνωρίσει ποτὲ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ γεννήθηκε—δίχως μητέρα, δίχως πατέρα, δίχως ἀδελφούς, χωρὶς ἀδελφοῦλα, χωρὶς ἓνα φίλο τῆς καρδιάς ποὺ νὰ τὸν νοιώθῃ, χωρὶς νὰ μιλοῦν;. . . Νάταν αὐτὴ ἡ κόρη ποῦχε ὀνειρευθῇ, ποὺ θὰ τῆς ἐμπιστευόταν τὸν ὄρκο τοῦ τὸν ἱπποτικό, καὶ ἀρματωμένος μὲ τὴν ἀγάπη τῆς, καλύτερα παρὰ μὲ τὴν ἀτσαλένια, τὴ βαρειά του ἀρματωσιά, θὰ ἐγύριζε σ' ὅλον τὸν κόσμον καθβαλλάχρης ἀτρόμητος γιὰ νὰ ὑπερασπίξῃ τὸ δίκιο καὶ νὰ κάμῃ γιὰ χάρη τῆς κυρᾶς τῆς καρδιάς του, ὅτι δὲν ἔκαμν οἱ ἱππότες, οἱ πῶς ἔακουστοί;

Ὅλ' αὐτὰ διάβηκαν μὲ μῆξ,

—ὅσων ἀστραπή, ἀπὸ τὸ μαγεμένο τὸ μυαλό του. Τὸ γεράκι του ἐξυγιαζόταν ἀνήσυχο πάνω στὸ χέρι του ποὺ ἔτρεμε δυνατά. Ἰσιὰ—ἰσιὰ ἐπρόλαβε νὰ χαιρετίσει εὐγενικὰ μὲ θαυμάτη ὑπόκλιση τὴν ἀγνωστη νέα, τὴ στιγμὴ ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ πλάγι του. Ἐκείνη, ἔστρεψε γοργὰ τὸ πρόσωπό της πρὸς τὸν Ὀθωνα· στὴν ὄψη της χύθηκε μὴ ταραγμένη ἀπορία· γιὰ μὴ μόνον στιγμή τὰ μάτια της καρφώθηκαν στὰ δικά του· ἐκοκκίνισε καὶ τὸν ἀντιχειρέτησε, μὲ ἀνεπαίσθητη κλίση τοῦ κεφαλοῦ — ὁ Ὀθων θὰ μπορούσε νὰ ὀρκισθῇ πὼς ὅλος της ὁ χαιρετισμὸς ἦταν μόνον τὸ χαμήλωμα τῶν βλεφάρων της — καὶ προσπέρασε. Σὲ λίγες στιγμὲς χάθηκε στὴ γωνιά τοῦ ἀνηφορικοῦ στενοῦ. Ὁ Ὀθων ἦταν ζαλισμένος ἀπὸ μεθύσι γλυκύτατο, ὅσων τὸ μεθύσι τῆς ψυχῆς ἔταν τύχη ν' ἀκούσῃ καμμιὰ φορὰ στὰ κατάβηθά της τὸ τραγουδι τῶν ἀγγέλων τ' οὐρανοῦ.

Οἱ ἱππότες κ' οἱ σεργέντες ἐφώναζαν τὸν παπᾶ—Μπονιφάτιο, ποὺ ξανανέβαινε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά του κατὰ τὸ μέρος τους:

—Αἴ, πάτερ Μπονιφάτιο—τοῦ εἶπε ὁ Γαλιέρος—τόσον καιρὸ δὲν μᾶς τὸλεγε πὼς ἔχετε κι' ὥραϊα κορίτσια στὸ κάστρο σας; Ἰσαμε σήμερα εἶδαμε μόνον τὶς χοντρογυναῖκες τῶν μποργκέζων σας. Εἶδαμε τώρα ἓνα τριανταφυλλάκι μέσθ στὴν παγωνιά, πού, μὴ τὴν πίστη μου, θᾶστεκε περίφημα μέσα στ' ἀρχοντικὰ τῆς Φλάντρας, τῆς Καμπανίας καὶ τῆς Προδέντζας.

—Ποιὰ λέτε, ἄρχοντές μου;—ρώτησε μ' ἀπορία ὁ παπᾶς.

Οἱ σεργέντες γελοῦσαν πονηρὰ. Ὁ Ὀθων αἰσθανόταν ἓνα ὀρμητικὸ κύμα αἵματος νάνεβαινῃ ἀπὸ τὴν τρικυμισμένη του τὴν καρδιά καὶ νὰ τοῦ φλογίζῃ τὰ μάγουλα. Πειραζόταν κατὰκαρδὰ γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἐμιλοῦσαν γιὰ τὴν ἀγνωστη κόρη οἱ ἱππότες καὶ οἱ ἄλλοι τῆς ἀκολουθείας τοῦ κόντε Ροδέρτου.

Ἀπὸ τὸν ἀπάνω δρόμο ἀκούσθηκε ἄξαφνα κάποιον μονότονον κουδούνισμα καὶ σὲ λίγο ξεπρόβαλε ἀπὸ τὴ γωνιά ὁ δυστυχισμένος ὁ Μαθιός, ὁ λεπρός. Ὅλοι παρμέρισαν μὲ κάποιον κρυφὴ ἀνατριχίλα. Μόνον ὁ παπᾶς ἔμεινε στὴ θέση του καὶ ὅταν ὁ λεπρὸς διαδῆκε σημά του καὶ τοῦ εἶπε.

—Ἀρχοντές μου—εἶπε σιγανὰ ὁ παπᾶ Μπονιφάτιος ἀργοκουνώντας τὸ κεφάλι—τώρα κατὰλαδὰ γιὰ ποῖν τριανταφυλλάκι μὲ ρωτᾶτε. Τώρα δὲ ἀποτραβήχτηκατε στὸ διάβα τοῦ Μαθιοῦ, τοῦ λωδιασμένου. Ἀλλὰ εἶναι κι' ἄλλη λώδα χειρότερη ἀπὸ τὴ λώδα τοῦ κορμιοῦ... Ἡ νέα ποὺ ἀνέβηκε πρὸ λίγης ὥρας δὲν εἶναι ἀπὸ δῶ. Τὴν εἶδε ὁ Μαθιός. Εἶνε ἀπὸ τὸ κάστρο τοῦ Σαμπερὺ κ' εἶναι ἡ μοναχοκόρη τοῦ δημίου τοῦ ἀφέντη μας, τοῦ κόντε Θωμᾶ. Ἐρχεται ἐδῶ σὲ μὴ της γρηᾶ συγγένισσιν. Δὲν εἶναι γιὰ νὰ τὴν προσέξουν ἀρχοντόπουλα. Ὁ πατέρας της—ὁ Θεὸς ἂς τόνε συμπαθήσῃ—ἔχει πάντοτε ὑγρὸ τὸ ἀκονισμένον πελέκι του ἀπὸ ἀνθρωπινό αἷμα...

Οἱ ἱππότες κι' οἱ σεργέντες ἄλλαξαν ὁμιλίαν. Σιγὰ — σιγὰ ἐ-

τράδηξαν για τὸν πύργο τοῦ καστελλάνου τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ, ἔπου ἔμεινε ὁ κόντε Ροβέρτος μὲ τὴ συνοδεία του.

Ὁ Ὁθων ἔμεινε πίσω, ἀφροῦ ἔδωκε τὸ γεράκι του σ' ἓνα παι-δόπουλο. Ἐσίμωσε τὸν παπᾶ.

—Εἶσαι δέβχιος— πού εἶπε, κ' ἔτρεμε ἡ φωνή του— πὼς αὐ-τὸ τὸ εὐγενικώτατο τὸ κορίτσι εἶναι ἡ κόρη τοῦ δημίου τῆς Σα-βόγιας;

—Ἀρχοντά μου, τὴν ξέρω ἀ-πὸ παιδί. Ἐρχεται κάπου—κά-που ἐδῶ. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὴν κυττᾶνε τῶν ἀρχόντων τὰ παι-διά. Ὁ πατέρας τῆς δὲν ἔχει τὴν ἄδεια νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ κάστρο τοῦ Σαμπερὺ δίχως τὴ μαύρη τὴ μάσκα. Γιατὶ ἓνας δῆμιος εἶναι πρόσωπο ντροπισμένο.

Φεῖδι· φαρμακερὸ ἐδάγκωσε τὴν καρδιά τοῦ Ὁθωνος. Τὸ χί-μά του ἀνάγωσε μέσα στὶς φλέβες του καὶ τὰ στήθη του τοῦ φάνη-καν ἄδειανὰ σὰν νᾶχε νεκρώσει τὴν καρδιά του ἢ παγωνιά μιᾶς θεοσκοῦτε·νης ἐρημιάς. Ὁ παπᾶς εἶδε τὴν ἀπελπισία μέσα στὴ ματιά του, ὥστε τὸν ἐσυμπόνεσε πατριά.

—Καλέ μου ἀρχοντα— τοῦ εἶπε—ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογῇ στῆς ζωῆς σου τὸ δρόμο. Μὴν ἀφίνης τὴ λύπη, γιὰ ἔ,τι καὶ νᾶνε, νὰ σοῦ τρώη σὰν τὸ κακὸ τὸ σκου-λῆκι τὴν καρδιά. Ὅλος ὁ κό-σμος εἶναι γιὰ τοὺς νέους καὶ τοὺς εὐγενικοὺς ἱππότες καὶ ἡ τιμὲς λένε πὼς φέρνουν πλούσια χαρά. Ἄν μοῦ ἦταν βολετὸ νὰ διαδάσω τὸ μαγικὸ τὸ βιβλίο ποὺ ἔχουμε στὴν κρύπτη τῆς ἐκκλη-σιας μας, θὰ σοῦλεγα τὸ μεγάλο

τὸ μυστικὸ τῆς χαρᾶς.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι γιὰ μένα τὸ διάδασμά του.

—Τὸ βιβλίο;— ἔκαμε κάπως ἀνόρεχτα, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀπορία ὁ Ὁθων.

—Ναί, χρυσέ μου ἀφέντη· εἰν' ἓνα βιβλίο παληρό, πιδὸ παληρό, μπορεῖ κι' ἀπὸ τὸν κόσμο. Ἐ-χουμε ἀκουστά πὼς βρέθηκε μο-ναχό του ἐδῶ στὸν τόπο, κι' ὅταν χτίστηκε ἡ ἐκκλησιά τὸ δάλανε στὴν κρύπτη τῆς. Δὲν ἔχει γράμ-ματα χριστιανικά σὰν αὐτὰ ποὺ διαδάζω στὸ Εὐαγγέλιο καὶ στᾶλλα τὰ ἐκκλησιαστικά τὰ χαρτιά. Ἐχει κάτι παράξενα ση-μάδια, ξεθωριασμένα, ποὺ κανεὶς δὲ μπόρεσε νὰ τὰ ξεδιαλύνη. Λένε πὼς μόνον ἓνας ἄνθρωπος ἄγνός, ποὺ νᾶχη δοκιμάσει τὴν πιὸ με-γάλη χαρὰ ἢ μιὰ πολὺ μεγάλη λύ-πη, θὰ μπορούσε νὰ τὸ διαδάσῃ τὴ νύχτα τῆς χρονιάς ποὺ γεννιέται ὁ Χριστὸς κι' ἀνοίγουν οἱ οὐρα-νοὶ καὶ κατεβαίνουν οἱ ἄγγελοι πρὸς τὴ γῆ γιὰ τὴ μεγάλη χαρά. Νά! σὰν ἀπόψε...

Ὁ Ὁθων ἐχαμογέλασε λυπη-τερά. Δὲν ἔδωκε σημασία στὰ λόγια τοῦ γέρο — παπᾶ. Τὸν ἐ-χαιρέτισε κι' ἀνέβηκε σιγά—σιγά πρὸς τὸ κάστρο. Ἀπὸ τὴ μεγάλη τὴ σάλα τοῦ ἱσογείου ἀκούονταν ἡ φωνὲς καὶ τὰ τραγοῦδια τῶν σεργέντηδων. Ὁ καστελλᾶνος εἶ-χε καλὰ κρασιὰ τῆς Βουργουν-δίας στὰ κελλάρια του καὶ οἱ σεργέντες εἶχαν ὄρεξη ἀκαταδά-μαστη. Ὁ Ὁθων, μὲ θαρεῖα τὴν καρδιά, ἀνέβηκε στὸν ψηλότερο τὸν πύργο καὶ βγῆκε στὴ βίγλα τοῦ κάστρου.

Ἀντικρὺ πυργωνόντανε τὰ βου-

νά πού χωρίζουν τή Σαδόγια ἀπό τὰ μέρη τοῦ Δελφινάτου, κατὰ τή νοτιά. Ἀριστερά, ψηλότερ' ἀκόμη καί ἀπ' αὐτά, ὕψωναν πρὸς τὸν θαμπὸν οὐρανὸ τίς μυτερές των κορφές τὰ βουνὰ πού κρύβανε τὴ Λομπαρδία ἀπὸ τοῦτη τὴν κοιλάδα. Κάτασπρα ὥς τίς χαμηλότερες τίς πλαγιές των, ἔκαναν νὰ φαίνωνται σκοτεινότερα τὰ κοκκινοχόματα τῆς κοιλάδας καί ἡ σταχτόμυρες σκεπές τῶν πύργων τοῦ κάστρου, ὅπου τὸ χιόνι δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ. Μιὰ θαθεῖα ἡσυχία σκέπαζε τὰ πάντα καθὼς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας χαμήλωνε πρὸς τὸ δειλινό. Μόνο κάπου — κάπου ἔσχιζε τὸν ἥρεμο ἀγέρα τὸ κρώξιμο κορρακιῶ πού ἀναφτερούγιζε ἀπὸ τὰ γυμνὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων τῆς πλαγιάς.

Ὁ Ὄθων αἰσθάνότανε τὴν καρδιά του παγωμένη. Ὁλος ὁ κόσμος τοῦ φαινόταν πῶς ἔχανε κάθε νόημα. Ἡ Ἱερουσαλήμ, πού εἶχε πάντα ὄνειρευθῇ, δὲν τὸν τραβοῦσε πιά καί τρόμαζε ὅταν θυμόταν τὸν ὄρκο πού εἶχε δώσει τῇ στιγμῇ πού ὁ θεῖός του ὁ κόντε Ροβέρτος τὸν ἀρμάτωσε ἱππότη. Ἡ γλυκεῖα, ἡ παράξενη, ἡ τόσο εὐγενικὰ μορφὴ τοῦ κοριττοῦ πού εἶχε ἰδῇ γιὰ μιὰ στιγμή κάτω ἐκεῖ στο χωριό, χανότανε τώρα μέσα σ' ἓνα σύννεφο κόκκινο, σὰν ἀπὸ ἀχνούς πού ἀναδίνει αἷμα ἀνθρώπινο. Ἐνοιωθε τρομαχτικὰ στὰ κατάδαθα τῆς καρδιάς του, ὅτι ἡ θύρα τῆς ἀγάπης πού εἶχε ἀνοίξει γιὰ μιὰ γοργὴ στιγμή ξανάκλεισε γι' αὐτὸν πάντοτε. Καί καθὼς ἦταν ἀκουμπησμένος στο ἄνοιγμα τῆς

δίγκλας, ἔγειρε τὸ κεφάλι καί τὰ δάκρυά του κύλησαν καυτερὰ ἀπὸ τὰ φλογισμένα τὰ μάγουλά του πρὸς τὸν τοίχο τοῦ κάστρου...

Πῶς ζωντάνεψε τὴ νύχτα τὸ μικρὸ τὸ χωριό, μόλις ἐσήμανε ἡ καμπάνα γιὰ τὴ Χριστουγεννιάτικη λειτουργία! Ὁ κόντε Ροβέρτος, συντροφεμένος ἀπὸ τοὺς ἱππότες του καί τοὺς σεργέντες καί τὰ παιδόπουλα καί τὸν καστελλάνο τοῦ κόντε Θωμᾶ, πήγαινε στὴν ἐκκλησίαν. Οἱ μποργκέζοι μὲ τὰ γιορτινά τους, ἡ κυράδες τοῦ κάστρου καί τὰ κορίτσια τους, ἀδέξια καί φοβισμένα μπροστὰ στοὺς ἄρχοντες τῆς Καμπανίας πού τραβοῦσαν γιὰ τὴν Ἀνατολή, εἶχαν στριμωχθῇ γιὰ νὰ ἰδοῦνε τοὺς ἱππότες. Τὰ ἀγόρια, δαστοῦσαν δαδιά καί στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν χορεύανε οἱ ἡσικιοὶ παράξενα.

Ὁ παπα-Μπονιφάτιος ἔβαλε τὰ δυνατά του γιὰ νὰ τιμῇ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ. Ἀλλὰ εἶχε πάρει γιὰ βοηθοὺς στο χορὸ τῶν παιδιῶν πού ἔφελαν τοὺς ὕμνους κάποιους ἀσεβέστατους νέους μὲ καλὲς φωνές. Κι' αὐτοί, μὴ ἔχοντας καιρὸ κι' ὀρεξὴ γιὰ νὰ μάθουνε τὰ λατινικὰ γιὰ χάρη τοῦ κόντε Ροβέρτου, τραγοῦδησαν, πάνω στοὺς σεμνοὺς τοὺς σκοποὺς τῆς ἐκκλησίας, παληόλογα, ραντισμένα μὲ κρασί, γιὰ τὰ κορίτσια τους. Ὁ κόντες κάτι ἔνοιωσε καί χαμογέλασε διασκεδάζοντας. Ἡ γυναῖκες, κρύψανε τὰ πρόσωπα, σὰν νάχανε πέσει σ' ἐκστατικὴ προσευχὴ καί μερικοὶ μποργκέζοι ἠλικιω-

μένοι μουρμούριζαν κάτω από τὰ μoustάκια τους μερικές φοβέρες γιὰ τὰ παληόπαιδα. Ἀλλά, στο τέλος, ὅλα πῆγαν καλά, καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης γεννήθηκε καὶ στὸν Ἅγιο Μιχαὴλ κατὰ τὴν ἐπιθυμία τῆς καρδιάς τοῦ πάτερ Μπονιράτιου.

Ὁ λειτουργία ἐτελείωσε κι' ὁ κόντες μὲ τὴν ἀκολουθεία του ξαναγύριζαν στὸν πύργο τοῦ καστελλάνου. Σιγά—σιγά τὰ πατήματα ἐσθύσανε στὸ λιθόστρωτο τοῦ δρόμου. Ὁ παπᾶς μὲ τοὺς σακριστάνους του ἐσιγύρισε τὴν ἐκκλησιά, ἐμουρμούρισε μιὰ τελευταία προσευχή καὶ βγῆκε κι' αὐτός, τραβῶντας τὸ σιδερένιο φύλλο τῆς πόρτας ποὺ σήκωσε κλείνοντας μιὰ μεγάλη παράξενη βοή στὴν ἀδειανή τὴν ἐκκλησιά. Τότε μονάχα ἐκατάλαβε ὁ Ὅθων πὼς ἔμεινε κλεισμένος ἐκεῖ μέσα, γιατί ἄκουσε τὸ μεγάλο κλειδί νὰ τρίξη στὴν παλὴά κλειδωνιά καὶ τὰ βήματα τοῦ παπᾶ καὶ τῶν σακριστάνων νὰ σβύνουνε μέσα στὴν βαθεῖα τῆς νύχτας τῆ σιωπῇ. Ἐνὰ μόνο λυχναρί ἐκκίγε στὶς πλάκες τοῦ πατώματος, κοντὰ στὸ βωμό. Στὴν ἀρχὴ ἐσκέφθηκε νὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα πρὶν ν' ἀπομακρυνθῇ ὁ παπᾶς. Ὅστερα μετάνοιωσε. Καλύτερα ποὺ ἦρθε ἔτσι νὰ μείνῃ μοναχός του στὴν ἄδεια τὴν ἐκκλησιά. Βυθισμένος σὲ πικροὺς στοχασμούς, δὲν εἶχε νοιώσει ὅτι οἱ ἱππότες εἶχαν φύγει. Ἀποτραβηγμένος στὴν πιὸ σκοτεινὴ τῆς ἐκκλησίας γωνιά, καταποντισμένος στὸ κενὸ τῆς καρδιάς του, οὔτε τοὺς ὕμνους εἶχε ἀκούσει, οὔτε τὴ χριστουγεννιάτικη λει-

τουργία. Ἀλλή μιὰ φορά, ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες, εἶχε ξαγρυπνήσει ὁλομόνυχος μέσα σὲ μίαν ἐκκλησιά — τὴ νύχτα τῆς παραμονῆς τῆς ἡμέρας ποὺ τὸν ἀρμάτωσε ἱππότη ὁ θεὸς του. Ξεχείλιζε τότε ἡ καρδιά του ἀπὸ ἀφθαστὴ γὰρ καὶ θαρροῦσε πὼς τὸν παράστεκαν οἱ ἄγγελοι τοῦ Κυρίου καὶ οἱ ψυχές τῶν ἱπποτῶν τῆς οἰκογενείας του — τοῦ πατέρα του πρῶτα — πρῶτα — ποὺ εἶχαν πέσει μὲ τὸ βαρὺ σπαθὶ στὸ χέρι, πιστοὶ στὸν ὄρκο τους. Τώρα...

Δοκίμασε νὰ προσευχηθῇ κι' ἐγονάτισε. Ἐνὰς πόνος τοῦ ἔσφαξε τὴν καρδιά... Νᾶχε πετάξει ἀπὸ μέσα της ὡς καὶ ἡ χθεσινὴ του ἡ πίστις; Σηκώθηκε. Πῆρε ἀπὸ χάμω τὸ λύχνον μηχανικά. Δεξιά του εἶδε μιὰ πόρτα χαμηλή. Μήπως εἶναι κανένα κελλὶ ποὺ νὰ μπορούσε νὰ ξαπλωθῇ; Ἐβυρε τὸ μάντζλο κι' ἔσπρωξε. Ἡ πόρτα ἀνοιξε μὲ τρίξιμο ποὺ ἀντιτάλλῃ σκληρὰ στὴν ἀδειανὴ τὴν ἐκκλησιά. Ἦταν ἓνα κελλὶ θολωτό, κρύπτη σὰν αὐτὲς ὅπου φυλάνε στὰ μοναστήρια τ' ἅγια λείψανα. Στὴ μέση, πάνω σ' ἓνα ἀναλόγιον σκαλιστό, ἀναπαυόταν ἓνα μεγάλο, χονδρὸ βιβλίον. Δίπλα ὀριζοκόταν μιὰ λαμπάδα ψηλὴ.

Ὁ Ὅθων τὴν ἀνὰψε ἀπὸ τὸ λύχνον. Τὸ κελλὶ ἐφωτίστηκε σ' ἓναν τρόπο ποὺ οἱ ἥσκιοι μαζεύονταν πρὸς τὸ θόλον καὶ οἱ τοῖχοι φάνταζαν σὰν νὰ ἐκυματοῦσαν. Βαρύθυμος ἀνοιξε τὸ βιβλίον καὶ τὸ κύτταξε ἐκστατικός. Δὲν εἶχε γράμματα. Στὶς σελίδες του ἦταν σκιές καὶ κάποια παράξενα σχή-

ματα. "Όσο τὰ κυττοῦσε κανεῖς, τόσο ἔμοιαζαν σὰν νὰ θρискόντανε σὲ μιὰ ἀτέλειωτη μεταμόρφωση.

— Αὐτὸ θά'νε τὸ μαγικὸ τὸ διδλίο πού ἔλεγε τὸ μεσημέρι ὁ πάτερ— Μπονιφάτιος— ἐσκέφθηκε ὁ "Όθων. Νὰ κρύδη ἄρά γε τὸ μυστικὸ πὺ γιατρεύει τὶς ψυχές, ὅπως ἔλεγε;...

Ἡ μκτιά του καρφώθηκε στὶς σελίδες του χωρὶς ἐλπίδα...

Καὶ νά! τὸ διδλίο ἀρχίζει νὰ μεγαλώνη, νὰ μεγαλώνη, νὰ μεγαλώνη ἀκατάπαυτα... "Όρθιο τώρα γεμίζει ὅλο τὸ κελλί πὺ χάνεται πιά. Ἀλλὰ δὲν εἶναι πλέον διδλίο. Εἶνε πύλη θεώρατη, μὲ διάπλατα φύλλα χρυσᾶ. Εἶναι ἡ πύλη μιᾶς μεγάλης, πανόμορφης πολιτείας, μὲ θόλους πὺ ἀστραποβολοῦν καὶ πύργους σὰν ἀπὸ φῶς. Καὶ ἀπὸ μέσα, γινώριμες μορφές ἀγγελικές, ὅ,τι ὠνειρεύτηκε μιὰ ψυχὴ ἀπὸ τὸν καιρὸ πὺ ὑπάρχει — ὅλες, ὅλες ζωντανές, χαρούμενες, τοῦ χαμογελοῦν. Τὸν καλοῦνε νὰ μπῇ στὴν πολιτεία πὺ ἐπόθησε μὲ τόσο καημό. Σαρακηνοὶ δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ μέσα. Εἶνε ἡ Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ μιὰ Ἱερουσαλήμ ἀσύγκριτη, ὁμορφότερη ἀπὸ ὅ,τι μποροῦσε κανεῖς νὰ φαντασθῇ στὶς ἀγνότερες τῆς ψυχῆς του στιγμές. Καὶ — δὲν εἶναι ψέμμα — ἡ κόρη πὺ εἶχε ἰδῇ κάτω ἐκεῖ, σὲ κάποιον κάστρο τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ, σ' ἕναν τόπο πὺ τὸν λέγανε Σαθόγια, ἐδῶ καὶ μιὰν αἰωνιότητα γιομάτη πόνος, νὰ την, ἄγγελος μὲ φτερά, γλυκύτατη καὶ εὐγενική, πὺ τὸν κυττᾶ μέσα στὰ μάτια μὲ χαμόγελο.

Προχωρεῖ πρὸς τὴν ἐλάνοιχτη, πύλη ὁ "Όθων. Καὶ τῇ στιγμῇ πὺ πατεῖ τὸ διαμαντένιο κατῶφλι της, τὸ φῶς τῆς χαρᾶς τὸν συναρπάζει στὴ λαμπρότητά του καὶ ἀκούει ἀπὸ τὰ θάθη τῆς ψυχῆς του τὸ μεγάλο, τὸ αἰώνιο μυστικό... Ξεχνώντας τὸν ἑαυτὸ του, μπῆκε στὴν πολιτεία τῆς μεγάλης χαρᾶς...

Ἰστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες, τὰ χιόνια λιγόστεψαν στὰ κορφοδούνια καὶ τὸ διάσελο πρὸς τὴ Λομπαρδία μποροῦσε νὰ πατηθῇ. Ὁ κόντε Ροβέρτος τὸ διάδθηκε μὲ τὴν ἀκολουθία του. Καθάλλα στ' ἄλογό του, ὁ "Όθων ἀγνάντευε πρὸς τὶς θασσωμένες πλαγιές πὺ χαμῆλωναν τώρα κατὰ τοὺς κάμπους καὶ τὶς θάλασσες. Ἀλλὰ δὲν ἔδλεπε οὔτε τὰ δάση, οὔτε τὰ δουνᾶ, οὔτε τὴ χαρούμενη συντροφιά τῶν καθ'ἀλλήρηδων πὺ εἶχαν λυτρωθῇ ἀπὸ τὴ σκλαβιά τοῦ χιονιοῦ. Ὁ εὐχάριστος ψυχρὸς ἄνεμος τῶν δουνῶν τοῦ ἐπύρωνε τὸ αἶμα στὰ μάγουλα. Μὲ τὰ μάτια του ἐκστατικὰ ἔδλεπε πάντοτε τὴν οὐράνια πολιτεία πὺ πάτησε τὸ κατῶφλι της μιὰ Χριστουγεννιάτικη νυχτιά.. Ἡ καρδιά του ζοῦσε τώρα ἐκεῖ μέσα καὶ ἡ ζωὴ του ἐκυλοῦσε στοῦ τραγουδιοῦ της τὸ ρυθμό, Καὶ κανεῖς στὸν κόσμον, κανεῖς, δὲ μπορεῖ νὰ δουδάνη τὸ τραγοῦδι τῆς μεγάλης Ἱερουσαλήμ μέσα σὲ μιὰ ψυχὴ πὺ ὁ πόνος τῆς χάρισε φτεροῦγες γιὰ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν ψεύτικο τὸν ἑαυτὸ της καὶ νὰ κινήσῃ γιὰ τὴν μέγαλὴ τοῦ Χρέους σταυροφορία.

RUDYARD KIPLING

”Αν...

Μετάφραση
ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

”Αν νὰ κρατᾶς καλὰ μπορῆς
τὸ λογικὸ σου, ὅταν τριγύρω σου ὅλοι
τᾶχουν χαμένα καὶ σ’ ἐσέ
τῆς ταραχῆς των ρίχνουν τὴν αἰτία,
”Αν νὰ ἐμπιστεύεσαι μπορῆς
τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σου, ὅταν ὁ κόσμος
δὲν σέ πιστεύει, κι’ ἂν μπορῆς
νὰ τοῦ σχωρνᾷς αὐτὴ τὴ δυσπιστία,
Νὰ περιμένῃς ἂν μπορῆς
δίχως νὰ χάνῃς τὴν ὑπομονή σου,
Κι’ ἂν ὅλοι σέ συκοφαντοῦν
νὰ μὴ καταδεχτῆς ποτὲ τὸ ψέμμα,
Κι’ ἂν σέ μισοῦν, ἐσὺ ποτὲ
σὲ μῖσος ταπεινὸ νὰ μὴν ξεπέσης,
Μὰ νὰ μὴ κάνῃς τὸν καλὸ
ἢ τὸν πολὺ σοφὸ στὰ λόγια.

* * *

”Αν νὰ ὀνειρεύεσαι μπορῆς
καὶ νὰ μὴν εἶσαι δοῦλος τῶν ὀνείρων,
”Αν νὰ στοχάζεσαι μπορῆς
δίχως νὰ γίνῃ ὁ στοχασμὸς σκοπὸς σου,
”Αν ν’ ἀντικρύξῃς σοῦ βαστᾶ
τὸ θρίαμβο καὶ τὴ συφορὰ παρόμοια,
Κι’ ὅμοια νὰ φέρνεσαι σ’ αὐτοὺς
τοὺς δυὸ τυραννικοὺς ἀπατεῶνες,
”Αν σοῦ βαστᾶ ἡ ψυχὴ ν’ ἀκούς
ὅποιαν ἀλήθεια ἐσὺ εἶχες εἰπωμένη,
Παραλλαγμένη ἀπ τοὺς κακοὺς
γιὰ νᾶναι γιὰ τοὺς ἄμυαλους παγίδα,

Ἦ συντριμμένα νὰ θωρῆς

ὅσα σοῦ ἔχουν ρουφήξει τῇ ζωῇ σου,

Καί πάλι νὰ ξαναρχινᾷς

νὰ χτίζης μ' ἐργαλεῖα ποῦναι φθαρμένα.

* * *

Ἄν ὅσα ἀπόχτησες μπορῆς

σ' ἓνα σωρὸ μαζὺ νὰ τὰ μαζέψης,

Καί, δίχως φόβο, μονομιᾷς

κορώνα ἢ γράμματα, ὅλα νὰ τὰ παίξης,

καὶ νὰ τὰ χάσης, καὶ ἀπ' ἀρχῆς

ἀτράνταχτος, νὰ ξεκινήσης πάλι,

καὶ νὰ μὴ βγάλης καὶ μιλιὰ

ποτέ, γι' αὐτὸ τὸν ξαφνικὸ χαμὸ σου,

Ἄν νεῦρα καὶ καρδιὰ μπορῆς

καὶ σπλάχνα καὶ μυαλὸ καὶ ὅλα νὰ σφιξῆς,

νὰ σέ δουλέψουν ξαναρχῆς

κι' ἄς εἶναι ἀπὸ πολλὸν καιρὸ σωσμένα,

Καὶ νὰ κρατιέσαι πάντα ὀρθὸς

ὅταν δὲν σῶχει τίποτε ἀπομείνει,

παρὰ μονάχα ἡ θέληση,

κράζοντας σ' ὅλ' αὐτὰ «Βαστᾶτε!».

* * *

Ἄν μὲ τὰ πλήθη νὰ μιλᾷς

μπορῆς, καὶ νὰ κρατᾷς τὴν ἀρετὴ σου,

Μὲ βασιληάδες νὰ γυρνᾷς,

δίχως ἀπ' τοὺς μικροὺς νὰ ξεμακρύνῃς,

Ἄν μῆτε φίλοι, μῆτ' ἐχθροὶ

μποροῦνε πιά ποτὲ νὰ σέ πειράξουν,

Ὅλο τὸν κόσμον ἂν ἀγαπᾷς,

μὰ καὶ ποτὲ πάρα πολὺ κανένα,

Ἄν τοῦ θυμοῦ σου τίς στιγμὲς

ποὺ φαίνεται ἀδυσώπητη ἡ ψυχὴ σου,

μπορῆς ν' ἀφίσης νὰ διαβοῦν,

τὴν πρώτη ξαναβρίσκοντας γαλήνη,

Δικὴ σου θᾶναι τότε ἡ Γῆ,

μ' ὅσα καὶ μ' ὅ,τι ἀπάνω της κι' ἂν ἔχη,

καὶ — κατὶ ἀκόμα πιδὸ πολὺ —

Ἄντρας ἀληθινὸς θᾶσαι, παιδί μου.

ΟΙ ΑΤΟΜΙΚΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. ΜΑΝΝΙΑΝΗ

ΟΤΑΝ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ Ἕλληνας χημικός καὶ φυσιοδίφης Dalton διετύπωσεν ὡς συμπέρασμα τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπιστημονικῶν κατακτῆσεων, τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ περὶ συστάσεως τῆς ὕλης θεωρίαν, εἰς τὸ περίφημόν του σύστημα περὶ Χημικῆς Φιλοσοφίας, ἡ ἀρχαία ἀτομικὴ περὶ ὕλης θεωρία τῶν Ἑλλήνων «ἀτομικῶν φιλοσόφων» τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος ἔλαβε τὴν πρώτην αὐτῆς ἐπικαιρότητα.

Νέαν ἐπίσης ἐπικαιρότητα ἔλαβεν ἡ ἐν λόγῳ ἀρχαία θεωρία βραδύτερον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, μὲ τὰς κατακτῆσεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης εἰς τὸν τομέα τῆς δομῆς τῶν χημικῶν ἀτόμων.

Οὕτω ἡ παγκόσμιος ἐπιστημονικὴ σκέψις δικαίως ἐστράφη καὶ πάλιν πρὸς τὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Πνεῦμα, διὰ νὰ ἀποτίσῃ πρὸς αὐτὸ φόρον τιμῆς καὶ θαυμασμόν, ὅπως καὶ εἰς τόσας ἄλλας περιπτώσεις.

* *

Θὰ ἔπρεπε νύ ὅμως ἐδῶ νὰ προταχθῇ ὅτι, οὕτε εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, οὕτε εἰς τὴν πρόσφατον, αἱ κατακτῆσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ αἱ ἐξ

αὐτῶν θεωρίαι ταυτίζονται ἐπακριβῶς πρὸς τὴν ἐξενεχθεῖσαν παρὰ τῶν ἀρχαίων ἀτομικῶν ἀντίληψιν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Τοῦτο δὲ διότι ἡ διατυπωθεῖσα παρὰ τοῦ προρρηθέντος Dalton καὶ ἐπικρατήσασα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐπὶ ἓνα σχεδὸν αἰῶνα ἀτομικὴ θεωρία ἀφορᾷ τὰ λεγόμενα «χημικὰ ἄτομα», σωματῖα ποικίλης μάξης, τὰ ὁποῖα ὅμως, ὡς ἀπεδείχθη κατόπιν, δὲν εἶναι ἄτομα, δηλαδὴ ἄτμητα σωματῖα ὕλης ὡς τῆς ἀρχαίας θεωρίας, ἀλλὰ συγκροτήματα σύνθετα ἐξ ἄλλων μικροτέρων σωματίων, διαφορῶν κατηγοριῶν μάξης, βαρέων, μέσων καὶ ἐλαφρῶν, τὰ ὁποῖα ὑπὸ διαφορῶς ἀναλογίας καὶ σχέσεις συγκροτοῦν τὰ ἀρχικῶς ἀποκληθέντα ἄτομα, τὰ χημικὰ ἄτομα, ὅλων τῶν γνωστῶν στοιχείων τῆς ὕλης. Ἀλλὰ οὕτε καὶ πάντα τὰ σωματῖα ποὺ συνιστοῦν τὰ χημικὰ ἄτομα δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰ ἄτομα, τοὺς «ἀτόμους» τοῦ Λευκίπου καὶ Δημοκρίτου, διότι, ὡς ἐλέχθη, ταῦτα εἶναι διαφορῶς μάξης. Ἐκ τούτων τὰ ἐλαφρά, τῆς τάξεως τῶν ἠλεκτρονίων, ποζιτρονίων καὶ νιτρινίων, εἶναι τὰ ἔχοντα τὴν ἐλαχίστην μάζαν, ἐνῶ τὰ βαρέα, τῆς τάξε-

ως τῶν πρωτονίων καὶ νετρονίων, τὴν μεγίστην, 1850 περίπου φοράς μεγαλυτέραν τῆς τῶν ἐλαφρῶν, τὰ δὲ μεσαῖα ἐνδιαμέσους μάζας κειμέναις μεταξύ τῶν ἐλαφρῶν καὶ τῶν βαρέων.

* * *

Ἡ πλήρης ἀνασύστασις τῆς ἀρχαίας ἀτομικῆς θεωρίας, πρὸς σύγκρισιν, δὲν εἶναι πολὺ εὐχερὴς. Καὶ τοῦτο διότι, τῶν ἀτομικῶν φιλοσόφων, ὅπως συμβαίνει μεθ' ὅλους τοὺς προσωκρατικούς, οὐδὲν πλήρες ἔργον ἔφθασε μέχρις ἡμῶν. Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Δημόκριτου καὶ μόνον ὅροι τινὲς καὶ ἓν ἀπόσπασμα τοῦ διδασκάλου του, τοῦ Λευκίππου, περὶ τοῦ ὁποίου κατωτέρω.

Ἡ κεντρικὴ ἀντίληψις τῶν ἐν λόγῳ φιλοσόφων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Δημόκριτος ὑπὸ τινων θεωρεῖται ὡς Πυθαγόρειος, ἦτο ὅτι ἡ ὕλη δὲν δύναται νὰ διαιρεθῇ ἀπεριορίστως, ἀλλὰ μέχρις ὀρίου τινός, πέραν τοῦ ὁποίου ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ. Τὰ μὴ δεκτικὰ δὲ περαιτέρω μερισμοῦ ἀπειροελάχιστα σώματα τῆς ὕλης ἀπεκάλεσαν «ἀτόμους», ὑπὸ τὴν κυριολεξίαν τῆς λέξεως. Ἐδέχοντο δὲ ὅτι αἱ ὕλικαὶ μορφαὶ συντίθενται ἐκ τῶν ἀτόμων τοῦτων ὑπὸ διαφόρους, δι' ἑκαστον εἶδος μορφῆς, σχέσεις. Ἀπέδιδον ἐν ἄλλοις λόγοις εἰς τὰ ἄτομα, ἅπειρα τὸ πλῆθος, τὴν ἔννοιαν οὐσίας κο-

σμικῆς, φύσεως μεμερισμένης, ἀσυνεχοῦς.

Τὰ ἄτομα ἐθεώρουν κεκτημένα τρεῖς βασικὰς ιδιότητας: Τὴν ἑκτασιν (ρυσμόν), τὴν κίνησιν (τροπήν) καὶ τὴν ἐκ ταύτης μεταβολὴν καὶ τὴν ἀμοιβαίαν μεταξύ τῶν ἐπίδρασιν (διαθιγὴν). Ἐδέχοντο τὰ ἄτομα ὡς εἶδος πυκνῆς οὐσίας, τὰ ἀπεκάλουν δὲ «νασιὰ», δηλαδὴ πυκνά, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐτέραν κοσμικὴν οὐσίαν τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον «κενόν», ἄνευ δηλαδὴ ἀτόμων, οὐσίαν ἀραιάν, συνεχῇ, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκινεῖντο τὰ ἄτομα. Οὐσίαν ἐπίσης ὑπαρκτὴν ὡς τὰ ἄτομα «...ἐτεῇ δὲ ἄτομα καὶ κενόν», (πραγματικὰ δὲ τὰ ἄτομα καὶ τὸ κενόν), ὡς ἔλεγεν ὁ Δημόκριτος.

Τινὲς δέχονται, ὡς προελέχθη, ὅτι ὁ Δημόκριτος ὑπήμυξε πυθαγόρειος. Τοῦτο παρ' ἄλλων ἀμφισβητεῖται. Ἡ περὶ δύο κοσμικῶν οὐσιῶν ὁμῶς ἀντίληψις αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ διδασκάλου του, τοῦ Λευκίππου, σαφῶς καταδεικνύει ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν τουλάχιστον ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν πυθαγόρειον διδασκαλίαν περὶ δύο κοσμικῶν οὐσιῶν καὶ τῶν θεμελιωδῶν ιδιοτήτων αὐτῶν.

* * *

Συγκρίνοντες λοιπὸν τὰς ἐν συντομίᾳ ἐκτεθείσας ἀντιλήψεις τῶν δύο φιλοσόφων πρὸς τὰς συγχρόνους ἐπιστημονικὰς, ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ ἄτομα αὐτῶν

δὲν εἶναι τὰ χημικὰ ἄτομα ἐπιστήμης, διότι τὰ τελευταῖα ταῦτα δὲν εἶναι ἄτομα, ἀλλὰ σύνθετοι μορφαί, ὡς προεῖπομεν.

Ἀπομένει ἀκόμη ἡ σύγκρισις τῶν ἀτόμων τῶν φιλοσόφων πρὸς τὰ διάφορα συστατικὰ τῶν χημικῶν ἀτόμων, πρὸς τὰ βαρέα, τὰ μεσαῖα ἢ τὰ ἐλαφρὰ σώματα. Πρὸς τὰ βαρέα συστατικά, τὰ πρωτόνια ἢ τὰ νετρόνια π. χ. ἢ πρὸς τὰ μεσόνια ἐκ τῶν μεσαίων δὲν δύνανται πάλιν νὰ συγκριθῶσι διότι, βάσιμοι ὑποψίαι ὑφίστανται ὅτι τὰ βαρέα σώματα εἶναι σύνθετα καὶ οὐχὶ ἀπλᾶ. Πρὸς δέ, ὡς ἔχει ἀποδειχθῇ, τὰ μεσόνια διασπῶνται εἰς ἠλεκτρόνια καὶ εἰς ἕτερα ἐλαφρὰ ἢ μεσαῖα σώματα. Ἡ πρὸς τὰ ἐλαφρὰ συστατικά τῶν χημικῶν ἀτόμων σύγκρισις, ὡς δέχεται ταῦτα ἡ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις, θὰ ἦτο ἴσως μᾶλλον ἐπιτυχής. Διότι τὰ ἐλαφρὰ ταῦτα συστατικά, ἰδίως τὸ ἠλεκτρόνιον, τὸ ὁποῖον ἔχει καλῦτερον τῶν ἄλλων μελετηθῇ, θεωρεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον ὡς ἓν τῶν ἐλαχίστων σωμάτων. Πρὸς δέ ἔχει μᾶζαν καταλαμβάνουσιν ἑκτασιν, ἐν κινήσει εὐρίσκεται περὶ τὸν πυρῆνα τοῦ χημικοῦ ἀτόμου καὶ περὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἄξονα καὶ δημιουργεῖ περὶ ἑαυτὸ πεδῖον, τουτέστιν ἐπίδρασιν εἰς τὰ πέριξ αὐτοῦ σώματα. Ἦτοι κέκτῃται τὰς αὐτὰς περίπου ἰδιότητας τὰς ἀποδοθεῖσας

εἰς τοὺς «ἀτόμους», δηλαδὴ ρυσμὸν, τροπὴν καὶ διαθιγὴν (ἑκτασιν, κίνησιν, ἐπίδρασιν).

Ἐπὶ τοῦ παρόντος λοιπὸν θὰ ἡδύνατό τις νὰ δεχθῇ ὅτι οἱ «ἄτομοι» τῶν ἀτομικῶν φιλοσόφων εἶναι μᾶλλον τὰ ἐλαφρὰ συστατικά τῶν χημικῶν ἀτόμων, τὰ ἠλεκτρόνια π.χ., ἐκτὸς ἂν βραδύτερον ἢ ἐπιστήμη διαπιστώσῃ ὅτι καὶ ταῦτα εἶναι δεκτικὰ περαιτέρω διαιρέσεως.

* *

Αἱ φιλοσοφικαὶ ὁμῶς ἀντιλήψεις τῶν ἐν λόγῳ ἀτομικῶν φιλοσόφων, ἰδίως τοῦ Δημοκρίτου, ποῦ εἶναι ὁπωσδήποτε περισσότερο γνωστὰ ἐκ τῶν ὀλίγων διασωθέντων ἀποσπασμάτων αὐτοῦ, περιωρίζοντο μόνον εἰς τὴν περὶ τῶν ἀτόμων θεωρίαν των; Ἀσφαλῶς ὄχι, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τῶν σωζομένων ἰδίως ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Δημοκρίτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ γνώμης τῶν συμπολιτῶν του τῶν Ἀβδήρων τῆς Θράκης, οἵτινες ὠνόμαζον τοῦτον «σοφίαν» διὰ τὰς πολυσχιδεῖς καὶ βαθείας αὐτοῦ γνώσεις, διὰ τὰς ὁποίας καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραψε περὶ αὐτοῦ ὅτι «ἔοικε περὶ πάντων φρονῆσαι» (φαίνεται ὅτι ἡττολήθη περὶ ὧν).

Οὕτω ἀπὸ τοῦ μοναδικῶν ἀπόσπασμα τοῦ Λευκίππου πληροφοροῦμεθα τὴν διατύπωσιν τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ θεμέλιον τῆς ἐπιστήμης τόσον καιρὸν

καὶ τώρα ἀκόμη, ἂν καὶ ἀμφισβητεῖται σήμερον ὑπὸ τινων νέων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν. «Οὐδὲν χρῆμα μάτην γίνεσθαι, ἀλλὰ πάντα ἐκ λόγου τε καὶ ὑπ' ἀνάγκης».

Ὁ Δημόκριτος πάλιν διατυπώνει τὴν γνώμην του περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς προελεύσεως αὐτῆς, ὀρίζων αὐτὴν ὡς οὐσιαστικὸν εἶναι, σφαιροειδὲς πυρὸς ἄτομον, προῖδον δηλαδὴ ἀνελίξεως τοῦ ἀτόμου του. Καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἐκείνη ποὺ παρέχει εἰς τὰ ζῶα τὴν κίνησιν, ὅτι αὕτη εἶναι τὸ πρῶτως κινοῦν. Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ κύριον μέρος τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως, τὸ χρηζόν μείζονος προσοχῆς καὶ φροντίδος, διότι εἶναι κάτι τὸ θεῖον. Ἐδίδασκε δὲ τὴν προσπάθειαν ἐξυψώσεως τῆς ψυχῆς διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ εὐδαιμονία ἐγκεῖται ἐν τῇ ὀρθῇ τῆς ψυχῆς διαθέσει, ἐν τῇ «εὐθυμίᾳ» (εὖ, θυμός) καὶ ἐν τῇ «εὐεστώ», ἐν τῇ γαλήνῃ δηλαδὴ καὶ τῇ εὐσταθείᾳ.

Ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ὑποθηκῶν ὁ Δημόκριτος διεκρίνετο διὰ τὴν θρησκευτικότητα αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν πνευματοδοξίαν του.

Ἀδίκως λοιπὸν τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ ὁ διδάσκαλός του, ὁ Λεύκιππος ἐθεωρήθησαν ὑλισταὶ φιλόσοφοι. Εἰς τὸ

ἄτοπον τοῦτο περὶ αὐτῶν συμπέρασμα δύναται τις νὰ φθάσῃ ὅταν μονομερῶς ἐξετάζῃ τὰ διασωθέντα τῶν φιλοσόφων τούτων καὶ περιορίζεται εἰς τὴν περὶ κοσμολογίας θεωρίαν των, χωρὶς νὰ προχωρῇ καὶ νὰ ἐρευνᾷ καὶ τὰς περὶ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἀντιλήψεις, τὰς πνευματοδόξους καὶ τὰς περὶ ἠθικῆς ἰδέας των. Ἀπὸ κοινοῦ ταῦτα πάντα ἐξεταζόμενα δύνανται νὰ παράσχωσι τὴν εἰκόνα μιᾶς θεωρίας ὠλοκληρωμένης περὶ φύσεως καὶ ὄντων, ὡς καὶ περὶ τῶν σκοπῶν αὐτῶν.

* * *

Ἐν κατακλείδι δεόν νὰ τὸνισθῇ ὅτι καὶ διὰ τὸν Δημόκριτον ἰσχύει ὅτι καὶ διὰ τοὺς πλείστους τῶν προσωκρατικῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, τοὺς ἐμπνευσθέντας τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἰδέας των ἐκ τοῦ ἐσωτεριῶμοῦ τῶν Ναῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Παραδόσεως. Δὲν τυγχάνουν οὗτοι μονομερεῖς, ἀλλὰ τουναντίον συσχετίζουσιν ἀπολύτως τὸ γνωστικὸν πρὸς τὸ ἠθικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας των. Ἐδῶ βλέπει κανεὶς τὴν μεγάλην διαφορὰν μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς συγχρόνου φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς σκέψεως. Τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο εἶναι, καθὼς νομίζομεν, λίαν ἀξιοπρόσεκτον.

Ἡ προσευχή τοῦ Μπετόβεν

Ὁ Μπετόβεν ἀνετράφη ὡς καθολικός, ἀλλὰ ποτὲ δὲν μίλησε γιὰ τὰ διάφορα χριστιανικά δόγματα. Τὸ πνεῦμα τοῦ πετοῦσε πολὺ ψηλότερα ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες διαιρέσεις τοῦ Ἀπροσίτου. Σὲ στιγμὲς συγκινήσεως ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ προσευχές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ ἐπόμενη εἶναι ἡ γνωστότερη:

Πνεῦμα τῶν Πνευμάτων, Σὺ ποὺ διέχυσες τὸν ἑαυτό
Σου διὰ μέσου παντός τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ ἀτέρμονος
χρόνου, καὶ ὑψώθηκες ψηλότερα ἀπὸ ὅλα τὰ ὅρια τῆς ἀγωνι-
ζόμενης σκέψης, ἀπὸ τὸ χάος ἔταξες αἰώνια τάξη. Πρὶν ἀπὸ
τὴν ὑπαρξὴ τῶν κόσμων ὑπῆρχες, πρὶν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν
θέσπιση τῶν συστημάτων ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. Ὑπῆρχες
πρὶν ἢ γῆ σὰν κύκνος στὸν οὐράνιο αἰθέρα νὰ πλῆῃ, πρὶν ἢ
δημιουργὸς ἀγάπῃ σου νὰ τὴν ἀναδύσῃ στὴν ὑπαρξὴ, νὰ σὲ
ὑμνῇ μ' εὐγνωμοσύνη. Τί σ' ἐκίνησε νὰ ἐκδηλώσῃς τὴν ἰσχὺ
Σου καὶ τὴν ἀπεριόριστη θεϊότητα; Τί λαμπερὸ φῶς διηύ-
θυνε τὴν Ἰσχύ Σου; Σοφία πέρ' ἀπὸ κάθε μέτρο! Πῶς ἐκδη-
λώθηκε γιὰ πρώτη φορά; "Ω, διεύθυνε τὸ νοῦ μου! "Ω, σή-
κωσέ με πάνω ἀπὸ τὸ θλιβερό τοῦτο βυθό!...

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ

ΙΩ. Α. ΒΑΣΙΛΗ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ αξιοπρέπεια... Αὐτὲς οἱ δύο λέξεις, οἱ γεμάτες εὐγένεια καὶ μεγαλεῖο, βρίσκονται πολὺ συχνὰ στὰ χεῖλη ἢ στὴν ἄκρη τῆς πέννας τοῦ ἠθικολόγου, τοῦ κοινωνιολόγου, κάθε πολιτικοῦ ἢ δικτάτορα, κάθε λογίτου. Τὴ συχνὴ προβολὴ αὐτῶν τῶν δύο λέξεων, τὴν παρατηροῦμε κυρίως στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο.

Ἰσως τοῦτο νὰ γίνεται ἀπὸ ἀντίδρασι στὰ ὅσα ἄλλα γενήκανε εἰς βάρος τῆς ἀνθρώπινης αξιοπρέπειας, ὅσο διαρκοῦσε ἡ κατάρα τοῦ πολέμου. Στὸ χρονικὸ ἐκεῖνο διάστημα τῆς ἀλληλοσφαγῆς τῶν ἀδελφῶν ἀνθρώπων, ὅπου κυριαρχοῦσε ὁ παροξυσμὸς τῆς μανίας τοῦ ὀλέθρου, ὅλες οἱ ἀξίες, καλλιτεχνικές, ἠθικές, πνευματικές καὶ μαζί μ' αὐτὲς ὁ ἄνθρωπος, κοινορτοποιοῦνται καὶ ἐξουθενώνονται χωρὶς λόγον καὶ χωρὶς σκοπὸν. Γιατί; Διότι ἡ ἀγνοία, ὁ ἐγωϊσμὸς, τὸ συμφέρον καὶ ἡ κακία θόλωσαν τὴν κρίσι τῶν ἑκατὸ ἀνθρώπων ποὺ κυβερνοῦσαν τὰ μεγάλα κράτη τῆς Γῆς. Τόσοι περίπου ἦσαν οἱ ἀλλόφρονες ποὺ ρυθμίζανε τὰ πεπρωμένα μας. Κάτω ἀπὸ τὴν δεσποτείαν τους, οἱ θεωροῦμενοι τότε σὰν πολιτισμένοι λαοὶ καὶ τὰ δῆθεν προοδευμένα ἔθνη, πετοῦσαν τὴν μάσκα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ φορέσουν τὸ κράνος τοῦ κτήνους!

Τέλος, καὶ αὕτῃ ἡ μεγάλη συμ-

φορὰ ποὺ βαραίνει κάθε τόσο τὴν ἀνθρωπότητα, πέρασε ὅπως περνοῦν οἱ ἐφιαλτικὲς στιγμὲς ἐνὸς κακοῦ ὄνειρου. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ βουτήχτηκε στὴ λάσπη τῆς κατωτερότητος καὶ ἔβαψε τὰ χέρια του μὲ ἀδελφικὸ αἷμα, ἀρχίζει νὰ ἀνανήπτη καὶ νὰ μετανοῇ πικρά. Ἡ τραγικὴ ἐκείνη δοκιμασία τὸν ἔκανε νὰ ξυπνήσῃ καὶ νὰ ζητᾷ τώρα τὴν κάθαρσι καὶ τὸ λυτρωμό. Ἀλλὰ καὶ τώρα δὲν εἶναι ἀκόμη ἐλεύθερος. Εἶναι δοῦλος τῶν ἰδίων του ἀδυναμιῶν. Βέβαια, ἐργάζεται σκληρὰ καὶ ἰδρωκοπᾷ γιὰ νὰ ἀναστηλώσῃ ὅ,τι μὲν τὰ ἴδια του τὰ χέρια γκρέμισε, σὰν μαινόμενος μέσα στὴν παραζάλῃ του.

Καὶ τώρα φροντίζει μὲ δραστηριότητα, διὰ μέσου τῶν διεθνῶν καὶ παγκοσμίων Ὀργανώσεων ποὺ ἱδρύει, νὰ καλλιτεργήσῃ σὰν συνειδησι, ὅτι ἐπὶ τέλους, πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ συνεννοηθοῦν μετὰ ἑαυτούς, γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἕνα τρόπο ζωῆς ποὺ θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ πλανήτου τούτου τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀφθονα καὶ τὰ πλούσια, ποὺ τοὺς χάρισε ἡ Θεία Δημιουργία.

Στρέφει τὴν προσπάθειά του ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος γιὰ νὰ καθιερωθῇ μετὰ τῶν ὁμοίων του ἢ ἀναγνώρισις ὀρισμένων ἀξιών, εἰς ὁποῖες νὰ μένουν ἱερὲς καὶ σεβαστὲς ἀπ' ὅλους τοὺς λαούς.

Ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀξιῶν αὐτῶν ἐλπίζεται καὶ πιστεύεται ὅτι θὰ δημιουργήσῃ συνθήκες ἐνὸς βίου ἀνεκτικού, ἐνὸς βίου ἡρεμου, ἐνὸς βίου, τέλος πάντων, ἀνθρωπίνου. Ὁ πονεμένος ἄνθρωπος ἐξορκίζει ἀπεγνωσμένως τοὺς πάντας, γιὰ νὰ πρυτανεύουν καὶ νὰ καθοδηγοῦν τὶς σκέψεις καὶ τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ὅχι πιά ἡ ἄγνοια καὶ ἡ κακότης, ἀλλὰ ὁ λόγος, ἡ καλωσύνη καὶ τὸ πρέπον.

Ὁ μεταπολεμικὸς στοχαστὴς μοχθεῖ καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ ριψήξῃ ἓνα σύνθημα πανανθρώπινο, νὰ ὑψώσῃ ἓνα λάβαρο, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ συσπειρωθοῦν οἱ λαοὶ καὶ νὰ ὀρκισθοῦν πίστι, σὲ ὠρισμένες ἀξίες πού νὰ τὶς ἀναγνωρίσουν, νὰ τὶς ἐκτιμοῦν καὶ νὰ τὶς σεβαστοῦν ὅλοι, ἀφοῦ μέχρι σήμερα οἱ ἀρχές καὶ οἱ συνθήκες πού καθόριζαν τὶς μεταξύ τους σχέσεις κατεπατήθηκαν ἀπὸ τὶς προηγούμενες γενεές τῶν ἀνθρώπων.

Δυστυχῶς, τὶς ρίζες τὶς χαοτικές, τὰ στοιχεῖα τῆς ἀταξίας καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ σκότους πού φέρει μέσα του ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ καταγωγῆς, δὲν κατάρθωσαν οἱ τόσων αἰῶνων προσπάθειες τῶν προηγούμενων συνειδήσεων, νὰ τὶς ξεριζώσουν ἢ τουλάχιστον νὰ τὶς μεταμορφώσουν σὲ δυνάμεις τάξεως, ἁρμονίας, σὲ στοιχεῖα φωτός.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς πέρασαν διάφοροι πολιτισμοί. Ἦσαν αὐτοὶ σταθμοὶ ἀνυψώσεως τῶν ἀνθρώπων πού παρουσιάζουν κατὰ καιροὺς μιὰ πρόοδο. Τὰ κατὰλοιπα τῆς διαβάσεώς τους εἶναι τὰ μνημεῖα Τέχνης καὶ τὰ ἔργα τοῦ Πνεύματος. Τὰ πρῶτα συγκινοῦν κάθε εὐαίσθητη ἰδιοσυγκρασία, ἀκόμη καὶ σήμερα. Γιατί ἡ γραμμὴ τους μᾶς μεταφέρει καὶ μᾶς ὁδηγεῖ σὲ σφαίρες κάλλους καὶ ἁρμονίας, τῶν ὑποίων ἢ ἐπιδρασις ἐξευγενίζει τὸν ἀνθρώπινο κόσμον. Τὰ δεύτερα μεταρσιώνουν τὴ σκέψι σὲ πεδία ἀπ' ὅπου ἀπλώνονται ὀρίζοντες φωτεινοί. Ἐκεῖ ξεπροβάλλουν ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ Γνώσις, πού καθοδηγοῦν καὶ φωτίζουν τὸν ἄνθρωπον τῆς Γῆς.

Ἄρμονία, Κάλλος, Σοφία, εἶναι τρεῖς στήλες πάνω στὶς ὁποῖες πρέπει νὰ θεμελιώσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν κόσμον του, τὸν συναισθηματικό, τὸν ἰδεολογικό, τὸν αἰσθητικό, δηλαδή ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα πού ἔπρεπε νὰ συνθέτουν καὶ νὰ ἐξωραΐζουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ.

Παράγοντες καὶ συντελεστές κάθε πολιτισμοῦ, ὁμολογεῖται ἀνεκαθεν ὅτι ἦσαν τὰ Μυστήρια, ἡ Φιλοσοφία, ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Ἐπιστήμη.

Οἱ δύο πρῶτοι παράγοντες, ἀπηυθύνοντο καὶ ἀπευθύνονται σὲ περιωρισμένο κύκλο ἐκλεκτικότητος, ὁποῖος δὲν μπόρεσε νὰ εὐρύνη τὴν περιμέτρον του, ὥστε νὰ περιλάβῃ τὴν μείζονα μερίδα τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας γιὰ νὰ τὴν φωτίσῃ, νὰ τὴν ἠθικοποιήσῃ καὶ νὰ τὴν ποδηγετήσῃ στὸ Πρέπον. Οἱ δύο δεύτεροι, ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Ἐπιστήμη, δὲν πέτυχαν νὰ ἐξημερώσουν τὰ πρωτόγονα ἐνστικτικὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ ἀπαλύνουν τὴν ψυχὴν του. Τὸ «οὐ φονεύσεις» καὶ «τὸ ἀγαπάτε ἀλλήλους», ἐπιταγαὶ κάθε θρησκείας, δὲν ἔγιναν οἱ κανόνες τοῦ βίου τῶν πιστῶν τῆς. Γιατί οἱ πιστοὶ δὲν ἐνστερνίσθηκαν καὶ δὲν πίστεψαν σ' αὐτὰ τὰ παραγέλματα. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ φορεῖς τῶν θρησκειῶν, παρ' ὅτι οἱ ἱδρυτὲς τους ὑπῆρξαν Ἡρώες, Σοφοί, Ὁραματιστές, Προφῆτες, Φωτισμένοι, καὶ ἄλλοι ἡμίθεοι καὶ Θεοί, δὲν ἐφρόντισαν νὰ γίνουν ἀνάλογοι τῶν ἱδρυτῶν ἐκείνων. Οἱ φορεῖς αὐτῶν, λέγω, δὲν πίστεψαν στὴ δέσμη τῶν ἀληθειῶν πού περικλείνει κάθε θρησκεία καὶ δὲν φωτιστήκανε ἀπὸ αὐτές. Τὰ δὲ ἔργα τους καὶ ὁ βίος τους εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτα πρὸς τοὺς λόγους, τὰ ἔργα καὶ τὸ παράδειγμα τῶν ἱδρυτῶν τῆς κάθε θρησκείας.

Ὅσο γιὰ τὴν Ἐπιστήμη, αὐτὴ ἀποβλέπει κυρίως στὴν ἀνάπτυξιν τῆς γνωστικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀφίνοντας ἀτροφικὸ τὸ συναισθηματικὸν του κέντρον.

Ἀλλὰ, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἁρμονία καὶ σύζευξις τῶν δύο κέντρων τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, κατ'

ἀναπόδραστον φυσικὸν νόμον, θὰ παρατηρεῖται ἀνισορροπία, ἀταξία, στειρότης καὶ ἀπανθρωπιά. Μπροστά λοιπὸν στὴν ἀδυναμία τῶν μέχρι σήμερα γνωστῶν παραγόντων τοῦ πολιτισμοῦ νὰ ἐξημερώσῃ τὸν ἄνθρωπο, τοῦτος ὁ ταλαίπωρος προσπαθεῖ τώρα μόνος του ν' ἀξιολογήσῃ τὴν ἴδια του τὴν ὑπόστασι, ἀφυπνίζοντας καὶ συγκινώντας τοὺς ὁμοίους του, γιὰ νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ ἐκτιμήσουν καὶ νὰ σεβαστοῦν τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους.

Ἀπὸ μόνος του καὶ μὲ τὶς ἰδies του τὶς δυνάμεις, πού ἡ δοκιμασία καὶ ὁ πόνος τοῦ καλλιέργησαν καὶ τοῦ τὶς ἀνέπτυξαν σαν ἐμπειρία καὶ γνῶσι, ἀπεφάσισε νὰ καθιερώσῃ κανόνες καὶ νομοὺς βιωτικῆς συναλλαγῆς, πού νὰ τοὺς ἀποδεχθοῦν καὶ νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, γιατί αὐτοὶ οἱ κανόνες ταιριάζουν στὸ ἀνθρώπινο μέτρο. Ἀλλωστε, τοὺς νόμους αὐτοὺς, βγαλμένους ἀπὸ μέσα του, τοὺς ὑπαγορεύουν οἱ ἴδιες οἱ ἀνάγκες καὶ ἀποβλέπουν πάλι σ' ἓνα καθαρὸ ἀνθρώπινο σκοπὸ καὶ τέλος.

Ἡ ἀξία λοιπὸν πού προβάλλεται τώρα ἔντονα καὶ πού διαφαίνεται ὅτι γίνεται ἀποδεκτὴ καὶ σεβαστὴ ἀπὸ ὅλους, εἶναι ἡ ἀξία πού λέγεται ἀνθρώπιος. Νὰ γιατί λοιπὸν κόπονται τώρα καὶ ἐπικαλοῦνται ἴσον συχνὰ οἱ ταγοὶ τῶν λαῶν, τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Ἀλλὰ ἄς δοῦμε τί σημαίνουν αὐτὲς οἱ δύο πρῶτες ἀγωγικὲς λέξεις.

Ἀξιοπρέπεια, ἐτυμολογικὰ σημαίνει τὴν ἐμπρέπουσα ἀξία πού ὀφείλουμε νὰ δίνουμε στὴ μορφὴ ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ἀναγνωρίζεται ὅτι εἶναι μὴ ἀξία. Καὶ σὰν ἀξία ἔχει μὴ τιμὴ ἀνυπολόγιστη καὶ ἀσύγκριτη. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μὴ ὄντοτης πνευματικῆς, ἓνα ἐνσυνείδητο ἐγώ, πού ἀνέδειξαν οἱ οὐσίες τῆς φύσεως καὶ κατεργάστηκαν οἱ θεϊότερες δυνάμεις τῆς. Αὐτὲς συνέτρεξαν μέσα ἀπὸ τοὺς ἀναρίθμητους αἰῶνες νὰ ἐμφανίσουν αὐτὴν τὴν θαυμαστὴ ὑ-

παρξὶ μὲ μορφὴ, μὲ κάλλος καὶ μὲ συνείδηση. Ἔτσι πρέπει τώρα νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἀριστοῦργημα πού κυοφόρησε στὰ σπλάχνα τῆς ἡ μητέρα μας Γῆς.

Εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ὁ ἀγαπητός, πού ὠρίμασε ἀπὸ τὶς ἐρωτικὲς ἐπιμιξίες τῆς μὲ τὶς πιδὲ θεῖες δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ. Εἶναι ἡ δόξα τῆς Γῆς. Γιατὶ ἀπὸ τὸ χῶμα τῆς, ἓνα ὑλικὸ ἄτομο, ἓνας κόκκος ἄμμου μετουσιώθηκε, μὲ τὴν θερμὴν τῆς στοργῆς καὶ μὲ τὶς φροντίδες τῆς ἀγάπης μας Μάνας καὶ ἔγινε Ψυχὴ καὶ ἀνεφάνηκε πνεῦμα, μὲ δύναμι καὶ μὲ γνῶσι. Ἔτσι λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόκκο τῆς ἄμμου ἡ Ζωὴ πέρασε ἀπὸ ὅλη τὴ ζωολογικὴ κλίμακα γιὰ νὰ φθάσῃ μὴ μὲρα στὴν ἀνθρώπινη μορφὴ καὶ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος γνώστης τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν νόμων τῆς Μητέρας του. Γιὰ νὰ ἀναδειχθῇ τέλος ὁ ἰσχυρός, ὁ χειριστὴς, ὁ δαμαστής τῶν δυνάμεων τοῦ περιβάλλοντός του.

Ἴδου αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Ὁχι ὁ ἄγνωστος, ἀλλὰ ὁ πολὺ γνωστὸς καὶ ὁ πολὺ περιφρονημένος ἄνθρωπος!

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ παραπάνω, ἔαν τὰ θεωρήσετε ὀρθὰ καὶ ἀληθινὰ, πιστεύω νὰ συμφωνήσουμε, ὅτι πράγματι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μὴ ἀξία, πού χρέος μας εἶναι νὰ τὴν ἐκτιμοῦμε, νὰ τὴν ἀγαποῦμε καὶ νὰ τὴν σεβόμαστε. Βέβαια, δὲν ἔγιναν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς οἱ ἰσχυροὶ, οἱ δαμαστής, οἱ σοφοί. Ἐγίναν μόνον οἱ ὀλίγοι, οἱ πρωτοπόροι τῆς ζωῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔχει μεγάλῃ σημασία. Καὶ οἱ ἄλλοι, πού ἔχουν σὲ λανθάνουσα ἀκόμη κατάστασι τὶς ἰκανότητες ἐκείνων, θὰ φθάσουν καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ πού ἔχουν φθάσει οἱ πρῶτοι. Τὸ πᾶν βαίνει ἀπὸ τὴν ἀτέλεια στὴν τελειότητα. Αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος ὁ θεμελιωτικὸς τῆς Φύσεως. Τὸ ἐξέτιμγμα δηλαδὴ τῶν λανθανουσῶν δυνάμεων τῷ ἀνθρώπῳ, πού οἱ Ἐπιστήμονες ὀνομάζουν νόμο τῆς ἐξελίξεως.

Παραπάνω ἔβια μὴ ἀρχὴ τῆς

άνθρωπογονίας, ή όποία ίσως νά ξενίση τούς πολλούς. Ἀνέφερα τήν προέλευσι τής ἀνθρωπίνης όντότητος έτσι όπως τήν παραδέχονται μερικές ἀρχαίες δοξασίες, οί όποίες ἀπορρέουν ἀπό ώρισμένες κοσμοθεωρίες ἀρχαίων λαών σάν τόν Ἰνδικό, τόν Ἰουδαϊκό καί τόν Ἑλληνικό.

Στά κείμενα τής Χριστιανικῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, πού ἀκολουθεῖ τήν Ἰουδαϊκή Κοσμοθεωρία, συναντᾶμε τό ἐξῆς ἀνθρωπογονικό ἀξίωμα: Ὁ Θεός ἔπλασε ἐκ λίθων τά τέκνα τοῦ Ἀβραάμ. Στήν Ἑλληνική μυθολογία ἀναφέρεται ότι ὁ Δευκαλίων καί ἡ Πύρρα ἔρριχναν πίσω τους λίθους καί ἀνεφύοντο ἀνθρώποι. Τέλος, στά Ἰνδικά κείμενα δισωθῇ τό ἐξῆς: Ἕνας κόκκος ἄμμου εἶναι τό αὐγό, ἀπό τό όποῖον θά φτερουγίσῃ τό ἐλεύθερο πνεῦμα.

Βέβαια, τά ἀνωτέρω εἶναι διατυπώσεις ἀλληγορικές, πού χρειάζονται ἀνάλυσι καί ἐρμηνεία, οί όποίες ὅμως δέν εἶναι καί τόσον εὐκόλες καί δέν μποροῦμε χωρίς κόπο καί σπουδή νά συλλάβουμε τό βαθύ τους νόημα. Ἀλλά τοῦτο δέν σημαίνει ότι πρέπει νά τ' ἀπορρίψουμε σάν ἀπαράδεκτα, ἐπειδή δέν τά κατανοοῦμε ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι. Αὐτά τά πιστεῦσαν σοφοί καί ἡμίθεοι, πού βρισκόντουσαν πῶς κοντά στήν Ἀλήθεια ἀπό μᾶς. Τό γεγονός αὐτό καί μόνο πρέπει νά μᾶς κἀνῃ, τουλάχιστον, νά προσέξουμε καί νά τά μελετήσουμε.

Ὅπως εἶναι γνωστόν, ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιᾷ πεπερασμένη συνειδητῇ όντότητος, διαθέτουσα μέσα γνώσεως, τίς αἰσθήσεις του, τό νοητικό του καί μερικοί ἐκλεκτοί τήν αἰσθήσι. Ἐτσι ἡ γνωστική ικανότης του εἶναι περιορισμένης ἐντάσεως. Ἀλλά τόν κατατρύχει ἡ δίψα τοῦ εἰδέναι. Καί γιά νά γνωρίσῃ τήν πραγματικότητα καί τήν ἀλήθεια καταφεύγει σέ ἄλλες πηγές γνώσεως. Αὐτές εἶναι ἡ ἀρχαία παράδοσις καί ἡ ἀποκάλυψις, πού ἄλλοι μὲν τίς παραδέχονται σάν ἀληθινές, ἄλλοι δέ τίς ἀποκρούουν σάν ἀπαράδεκτες, ἀνάλο-

γα μέ τήν ἐσωτερική τους ροπή. Ὁ ἔλεγχος διὰ τοῦ λογικοῦ καί διὰ τῶν αἰσθητηρίων, πρέπει νά ὁμολογήσουμε, εἶναι ἀνέφικτος προκειμένου γιά δοξασίες δογματικῆς ὕψης, ὅπως εἶναι οἱ δοξασίες οἱ προερχόμενες ἀπό τήν Ἀποκάλυψι.

Ἀλλά ἄς ἐπανέλθωμε στό θέμα μας. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος μιᾷ ἀξία στή φύσι. Εἴτε παραδεχοῦμε ότι ἡ προέλευσί του ἔχει σάν ἀφετηρία τό ὕλικό ἄτομο πού μετουσιώθηκε σέ συνείδησι. Εἴτε παραδεχοῦμε ότι προήλθε ἀπό τήν πνοή τοῦ Θεοῦ Δημιουργοῦ, ὅλοι μας, πιστεῶν, θά συμφωνήσουμε ἀβίαστα, ότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιᾷ ἀξία καί μάλιστα ἡ μεγαλύτερη ἀξία στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, μέ ἀσύλληπτες καί ἀνυπολόγιστες ἱκανότητες. Καί σάν ἀξία πού εἶναι, σωστό καί δικαιο εἶναι νά τήν ἐκτιοῦμε ἀνάλογα, νά τήν ἀγαποῦμε καί νά τήν σεβόμαστε. Γιατί, ἐάν δέν ἀγαποῦμε καί δέν σεβόμαστε τούς ἄλλους, θά κάνουμε τό ἴδιο καί γιά τούς ἑαυτούς μας. Ἡ περιφρόνησις, ἡ ὑποτίμησις, ὁ φθόνος καί τό μῖσος, μέ τίς εἰδεχθεῖς καί ποταπές ἐκδηλώσεις τῆς διαβολῆς καί τῆς συκοφαντίας, σιρφεόμενες ἐναντία στήν ἀτομικότητα πού λέγεται ἄνθρωπος, εἶναι κάτι τό ἀδιανόητο, κάτι πού προκαλεῖ βδελυγμία καί ἀποστρόφη, πού κατεβάζει ἐκείνον πού τάς ἐκδηλώνει.

Ὅλα ὅμως αὐτά τά εἰδεχθῇ καί καί τά ἀνισόρροπα, δέν στρέφονται μόνον ἐναντία στήν ἀνθρώπινῃ ἀξία, ἀλλά ἀντανακλοῦν καί στήν Ὑπεραξία, εἴτε τήν θέλετε Φύσι, εἴτε τήν θέλετε Θεό. (Οἱ λέξεις τρομάζουν μόνον τούς δειλοῦς καί προληπτικούς). Ὁ σοβαρός ἐρευνητής πρέπει νά ἐμβαθύνει καί νά συλλαμβάνει τό βαθύ νόημα κάθε λέξεως καί νά κατανοεῖ τήν οὐσίαν της. Ἀπό αὐτήν λοιπόν τήν ὑπεραξία προήλθε ὁ ἄνθρωπος, σύγκειται ἀπό τίς οὐσίες Τῆς καί φέρει ἐκδηλα τίς ἰδιότητες καί τά γνωρίσματά Τῆς.

Ἀλλά, γιά ν' ἀποδώσουμε τήν

Ξμπρέπουσα άξία στόν άνθρωπο, πρέπει πρώτα νά στραφούμε καί νά μελετήσουμε αὐτόν τόν άνθρωπο. Ἔτσι, ὅταν τόν γνωρίσουμε καί τόν ἐκτιμήσουμε, θά σεβασθοῦμε πρώτα τήν ἰδική μας άξία καί θά καλλιεργήσουμε μέσα μας τὸ αἴσθησι, τὸ πραγματικό τῆς ἀνθρώπινης καταγωγῆς καί ἀξιοπρέπειας. Ὁ ἄνθρωπος πού σέβεται τόν ἑαυτό του θά σεβασθῇ καί τοὺς ἄλλους. Ὅταν θά ἐκτιμήσῃ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του θά ἐκτιμήσῃ καί τοὺς ἄλλους.

Τὸ ἀπόφθεγμα «ἄψογος καί ἄφοβος», ἔπρεπε νά ᾔταν τὸ ἔμβλημα κάθε πραγματικοῦ ἀνθρώπου. Θά ἔπρεπε ὁ καθείς μας νά μὴν ντρεπότανε ποτὲ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του, μὰ οὔτε τὸν ἀνθρώπου, οὔτε τοὺς θεούς, ὄχι μόνον γιὰ τίς πράξεις του καί τίς ἐκδηλώσεις του, ἀλλὰ καί γιὰ τοὺς πιὸ ἐνδόμυχους πόθους του καί τοὺς πιὸ ἀπόκρυφους διαλογισμοὺς του.

Ἄψογος! Ποιὸς μπορεῖ νά ἰσχυρισθῇ ὅτι εἶναι τόσο τέλειος, ὥστε κανεὶς νά εἶναι σὲ θέσι νά τὸν φέξῃ; Ἀλλὰ ἐάν δέν εἶναι ἄψογος μέχρι σήμερα, ἔχει ὅμως τὴν ἰκανότητα καί τὴν δυνατότητα νά γίνῃ. Πῶς; Ἐάν μάθῃ τὴν προσέλευσί του καί πιστέψῃ στὴν καταγωγὴ του. Ἐάν ἐνστερνισθῇ τὴν ἰδέα ὅτι εἶναι μία άξία στὴ Φύση καί ἡ μεγαλύτερη άξία τῆς Γῆς. Σάν τέτοια θά πρέπει νά τὴν τιμᾷ. Καί τοῦτο γιὰτὶ ἔχει μέσα του ὅ,τι πολυτιμότερο ἔχει ἡ Γῆ. Ἐχει μέσα του τὴν δύναμι πού ὀνομάζουμε Θεό. Καί μ' αὐτὴ τὴ δύναμι μπορεῖ νά γίνῃ ἄψογος, ἐάν μέσα του τὴν καλλιεργήσῃ καί τὴν ποτίζει καθημερινά μὲ τὸ νάμα του πᾶθος τῆς τελειοποιήσεώς του. Ἐάν παρακολουθῇ, μὲ τοὺς προβολεῖς τοῦ διαρκοῦς ἐλέγχου, τίς σκέψεις του, τοὺς λόγους του, τὰ αἰσθηματά του, τίς πράξεις του. Σάν πολικὸ ἀστέρα, σάν πρότυπο καί σάν ὑπόδειγμα, ἅς ἔχει τὰ ὠρία καί τὰ μεγάλα παιδιὰ τῆς γῆς. Καί αὐτὰ γεννηθήκανε μὲ ἐλαττώματα καί μὲ ἁδυναμίες. Ἀλλὰ, μὲ τὴν θέλησί τους ἔγιναν ἄψογοι, ἐλεύθε-

ροι, Σοφοὶ καί, τέλος, ἔγιναν φωτεινές ὑπάρξεις. Τὸ ὑψηλὸ παράδειγμα πάντα ἐμπνέει καί φρονηματίζει τὸν ποθοῦντα ἀνωτερότητα.

Ἄφοβος! Ὁ ἄνθρωπος χάνει τὴν ἀξιοπρέπειά του, ὅταν ὁ φόβος κυριαρχήσῃ στὴ σκέψι του καί τὸν ὑποδουλώσῃ γιὰ νά τοῦ ἁμαρῶσῃ κάθε ἄλλη του αἴγλη. Γι' αὐτὸ νύχτα—μέρα, συνεχῶς, πρέπει νά φροντίζει νά ξερριζώσῃ ἀπὸ μέσα του τὸν φόβο. Πῶς ὅμως τοῦτο θά τὸ ἐπιτύχῃ; Μὲ τὴ δύναμι τῆς γνώσεως. Πρέπει νά μάθῃ τί εἶναι αὐτὸς ὁ φόβος. Φόβος εἶναι τὸ θλιβερό συναίσθημα, πού τὸ γεννᾷ μιὰ φανταστικὴ ἢ καί μιὰ πεπλανημένη ἰδέα, ὅτι πρόκειται νά χάσῃ ἕνα κεκτημένον ἀγαθόν. Ὁ φόβος συστέλλει καί παραλύει τίς ψυχικὲς δυνάμεις καί θολώνει τὴν κρίσι τοῦ ἀνθρώπου. Κυριολεκτικὰ τὸν κάνει νά χάνῃ τὸ αἶσθημα τῆς πραγματικότητος. Ἀλλὰ, τὰ ἀγαθὰ τὰ πραγματικά τὰ ἔχει δοσμένα ἢ φύσις ὅταν μᾶς ἔφερε στὸ εἶναι μας. Κανένας ἄλλος δέν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς τὸ ἀρνηθῇ ἢ νὰ μᾶς τὰ ἀφαιρέσῃ. Ἄς δοῦμε, τώρα, τί εἶναι αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ. Ἀγαθὰ εἶναι ὅσα βοηθοῦν τὴν ἐξέλιξι, τὴν πρόοδο καί συντελοῦν στὴ φυσικὴ χαρὰ καί στὴν πραγματικὴ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖνο πού φοβᾶται περισσότερο εἶναι τὸ φαινόμενο τοῦ θανάτου, εἴτε τοῦ ἰδίου, εἴτε τῶν προσφιλῶν του προσώπων. Ἀλλὰ, ὁ θάνατος εἶναι ἕνας γενικός καί βασικός φυσικός νόμος, πού συντελεῖ στὴν ἐξέλιξι καί στὴν μεταμόρφωσι τοῦ ψυχικοῦ ὄντος τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὴν μήτρα στὸ μῆμα, εἶναι ὁ κλῆρος ὁ ἀπαράβατος γιὰ κάθε τι πού ἔχει πνοή.

Τώρα, ἅς προσπαθήσουμε νά αἰτιολογήσουμε μὲ λίγα λόγια τὴν σκοπιμότητα καί τὴν ὠφελιμότητα τοῦ θανάτου τῶν ὁργανισμῶν.

Ὁ ὁργανισμὸς εἶναι τὸ μέσον ἐνεργείας μὲ τὸ ὁποῖον ἐκδηλώνει καί πολλαπλασιάζει τίς δυνάμεις τῆς ἡ ψυχῇ. Μέσω αὐτοῦ δέχεται

τις παραστάσεις και τις επιδράσεις του περιβάλλοντος. Όταν εκείνος φθίρεται με τις άρρώστειες ή με τόν χρόνο και γίνεται έτσι εμπόδιο στην πρόοδο της ψυχής, ή φύσις με τούς ευεργετικούς της νόμους θέτει τέρμα στη συνεργασία την προσωρινή για να ένσωματωθῇ ή ψυχή σ' ένα καινούργιο μέσο ένεργείας για μια νέα και πιό έντονη δράση.

Νά λοιπόν, πώς ή γνώσις τών νόμων τῆς φύσεως φυγαδεύει τόν φόβο και έλευθερώνει τόν άνθρωπο από την έπαίσχυντη δουλεία του.

Έτσι, λοιπόν, με τό αίσθημα τῆς ανωτερότητος και τῆς άφοβίας θά περιφρουρεῖ κάθε άνθρωπος, σάν κόρη όφθαλμοῦ, τήν αξιοπρέπειά του και θά μπορεῖ νά ζῇ σάν άσπογος και σάν άφοβος.

Άλλά, έπειτα από αυτά πού μνημονεύσαμε, μάς δημιουργούνται και άλλα ιερά καθήκοντα.

Και τό πιό όσιο και τό πιό άγιο χρέος είναι νά γνωρίσουμε, νά εκτιμήσουμε και νά λατρεύσουμε ένσυνείδητα τούς γονεῖς μας, δηλαδή τήν υπεράξια όπως τήν χαρκτηρίσαμε και τήν όποίαν, είτε θέλετε νά τήν όνομάσουμε Φύσιν, είτε Δημιουργό Θεό.

Φυσική και λογική συνέπεια τούτων είναι νά προσαρμοσθούμε στους νόμους Της και νά ακολουθούμε τις άρχές Της. Άλλά, θά μερωτήσετε, πώς θά γνωρίσουμε αὐτά τά όσια και τά άγια;

Ό εἰλικρινής, ό σταθερός πόθος και ή άδολη άγάπη είναι οἱ μεγαλύτερες δυνάμεις πού κρύβει μέσα τό άνθρωπος. Έάν αὐτές θέση σέ ένέργεια, θά επιτύχη τήν γνώσι ή όποία θά τόν πλησιάση στην αλήθεια. Ή αλήθεια θά τόν καθοδηγή, θά τόν ποδηγετῇ, θά τόν φωτίσῃ. Θά τόν ένισχύση παντοiotρόπως για νά ακολουθήση τούς νόμους Της και τις άρχές Της. Ή αλήθεια θά τοῦ έδραιώσῃ τήν πίστι, ότι είναι παιδί τών ισχυροτέρων Δυνάμεων πού τοῦ παρέχουν άφθονα ό,τι έχει ανάγκη για τήν ύπαρξή του και τήν πρόοδό του

τήν υλική και τήν πνευματική.

Θά μάθῃ νά σέβεται και νά άγαπᾷ κάθε ανθρώπινη μορφή χωρίς διάκρισι φυλῆς, γένους, χρώματος, ηλικίας, κοινωνικῆς ή πνευματικῆς καταστάσεως. Γιατί κάθε άνθρωπος είναι μια άξια, άλλοτε με λανθάνουσες και άλλοτε με έκδηλωμένες ικανότητες ήθικες και πνευματικές. Θά συνηθίσῃ έτσι νά αίσθάνεται για κάθε άνθρωπο τόν ιερό δεσμό τῆς άλληλεγγύης. Γιατί, έτσι θά μάθῃ ότι όλες οἱ όντότητες τῆς γῆς και τοῦ σύμπαντος είναι άδελφές ύπάρξεις. Ή κάθε μια δέ άπ' αὐτές είναι ένας κρίκος αλύσου πού τήν σχηματίζουν. Όλες οἱ όντότητες τῆς φύσεως και ή όποία περιβάλλει τήν καθόλου ζωή και συνθέτει τήν έκφρασί της. Τήν αλύσσουν αὐτή, τήν διατρέχει μια αθιεριακή ασύλληπτη από τις αἰσθήσεις μας δυνάμεις, πού τραβᾷ όλους τούς κρίκους σ' ένα σκοπό πού δέν είναι άλλο τι παρά ή Τέλειότης.

Αὐτή ή υπερδύναμις λοιπόν συνεχῶς καταβάλλει φροντίδες και επί αἰώνες πολλούς για νά καταστήσῃ τόν κάθε κρίκο έναν υπεράνθρωπο, έναν ισχυρό, ένα δαμαστί τών οὐσιών και τών νόμων τῆς Μεγάλης μας Τροφού. Άρκεί ό κάθε κρίκος νά μή θελήσῃ νά σπάσῃ τήν συνοχή τῆς αλύσου. Γιατί τότε θά στερηθῇ τών ευεργετικῶν επιδράσεων τῆς παγκοσμίας αρμονίας ή όποία συνέχει τό Πάν και ή όποία σπρώχνει κάθε κρίκο στόν προορισμό πού ή νομοτέλεια τῆς φύσεως τοῦ έχει σχεδιάσει. Έάν όμως σπάσει τήν συνοχή, θά γίνη άρνησις, δυσαρμονία, στασιμότης, χάος.

Βέβαια, τό μεγάλο σχέδιο πού έχει καταστρώσει ό Άρχιτέκτονας τοῦ Σύμπαντος, ό θνητός δέν είναι σέ θέσι νά τό συλλάβῃ ή κᾶν νά τό μαντεύσῃ. Έκτός από εκείνους τούς έκλεκτούς, στούς όποίους ό ίδιος ό αρχιτέκτονας άποκαλύπτει. Άλλά τί νά άποκαλύψῃ; Ένα μικρό μῆμα, άπειροελάχιστο τοῦ σχεδίου, για νά τούς βοηθήσῃ νά άντιληφθοῦν και νά άποκαλύ-

ψουν και αυτές στους άτελείς άκόμα ανθρώπους, ότι στη φύση υπάρχει νομοτέλεια.

Πώς όμως θα φθάσουν οι άνθρωποι αυτόν τον σκοπό, αυτό το τέλος;

Πιστεύω ότι για τα επιτύχουν τουτό είναι ανάγκη να χαραχθούν μερικοί κανόνες, μερικές γραμμές κατευθύνσεως, Γνώσεως και Ήθικης τους όποιους ό άνθρωπος να ακολουθή αυστηρά με ίερή προσήλωσι χωρίς ποτέ να παρεκλίνη από αυτές. Αυτές οι γραμμές θα τον

όδηγήσουν ασφαλώς στο Μεγάλο Σκοπό.

Κατά την γνώμη μου, αυτοί οι κανόνες όλοι περιλαμβάνονται μέσα στην έννοια της λέξεως Άνθρωπισμός. Ό άνθρωπισμός πρέπει να άποτελέση το βάθρον ενός πλήρους βιονομικού συστήματος, το όποιον θα απέβαινε ή θρησκεία των στοχαστικών και των έλευθέρων το φρόνημα ανθρώπων.

Άλλά, για την μεγάλη αυτή θρησκεία του άνθρωπισμού, θα μιλήσουμε πλατύτερα άλλοτε.

Δέν άδικεί μονάχα εκείνος που κάνει το κακό, αλλά κ' εκείνος που δέν κάνει το καλό.

Μάρκος Αυρήλιος

Όταν θυμώσης μέτρα ως τα δέκα, κι' όταν γίνης έξω φρενών μέτρα ως τα έκατό.

Τζέφφερσον

Δοκιμή Φιλίας

‘Ο Γεώργιος Ουάσιγκτων ἔλεγε: «‘Η ἀληθινὴ Φιλία εἶν’ ἓνα φυτὸ βραδείας ἀναπτύξεως καὶ προτοῦ νὰ γίνῃ ἄξιο τοῦ ὀνόματος ὀφείλει νὰ ὑποστῇ καὶ ν’ ἀντιστῇ στὶς δοκιμασίες τῆς ἀντιξοότητος». ‘Ο Γεώργιος Ουάσιγκτων μιλοῦσε γιὰ τὴν ἀληθινὴ φιλία—ὅχι τὶς ἐπιφανειακὰς σχέσεις ποὺ σφετερίζονται τ’ ὄνομά της.

‘Η Φιλία εἶναι μιὰ πνευματικὴ κατάστασις, ὅπου οἱ διαβατικές περιστάσεις, καλὰς ἢ κακὰς, δὲν ἐπιφέρουνε κανένα ἀποτέλεσμα. Εἶναι ἓνας δυσκολοεξήγητος συνδυασμὸς θαυμασμοῦ, ἀφοσιώσεως, συνδέσμου καὶ κατανόσεως — ἓνα εἶδος πνευματικῷ μαγνητισμοῦ ποὺ ἑλκύει μερικοὺς ἀνθρώπους ἀμοιβαῖα. ‘Εὰν εἶναι ἀληθινὴ, «οἱ δοκιμασίες τῆς ἀντιξοότητος» τὴν δυναμώνουν, κάνουν τὸν φίλον νὰ γίνεταί περισσότερο φίλος. Καὶ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς φίλος ἀποτελεῖ τὸ καλῦτερον μέρος της.

Λοιπόν, μὴ μετῶς ποτὲ τοὺς φίλους σου— ἀλλὰ μέτρα τὶς φιλίες σου. Σκέψου τοὺς δεσμοὺς ποὺ σὲ δένουν μ’ ἐκείνους, ποὺ γι’ αὐτοὺς θὰ ἦσουν ὀλοπρόθυμος νὰ κάμῃς κἄτι, ἄσχετα ἂν αὐτοὶ θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ κάμουν τίποτα γιὰ σένα. Αὐτὴ εἶναι ἡ δοκιμὴ τῆς φιλίας.

Ἐξέλιξις ἢ Ἀνακύκλησις

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΑ μεταφυσικά ἰδίως προβλήματα, εἶναι πολὺ πρὸ εὐκολονὰ γίνωνται ἐρωτήσεις καὶ νὰ διατυπώνωνται ἀπορίαι, παρὰ νὰ δίδωνται ἀπαντήσεις. Ἐν τούτοις, καὶ ἡ διατύπωσις ἐρωτημάτων, ὅταν ὀρθῶς τίθενται, εἶναι μιὰ οὐσιώδης προώθησις διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ προβλήματος, εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρονται.

Ἵπάρχουν μερικαὶ ἐρωτήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι πραγματικὰ θασανιστικαὶ διὰ πολλοὺς ἐρευνητὰς τῶν μεταφυσικῶν προβλημάτων. Καὶ μερικοὶ σταματοῦν ἀπελπισμένοι, προσκόπτοντας σ' ἀναπάντητα ἐρωτήματα.

Ἔτσι, πολλοὶ ἀπὸ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὰ μεταφυσικά ἐρωτοῦν: Τὸ πᾶν ἐξελίσσεται. Αὐτὸ εἶναι φανερόν. Ἀλλὰ μαζὶ μὲ

τὰς ἐξελισσομένας ὕλικὰς μορφὰς καὶ τὰς ἐξελισσομένας ψυχοπνευματικὰς ὄντοτητας, ἐξελίσσεται ἐπίσης καὶ τὸ Θεῖον; Ἡ παραμένει σὲ στατικὴ τελειότητα;

Ἐνα ἄλλο θασανιστικὸν ἐρώτημα εἶναι: Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐξελίσσεται, μέχρις ὅτου ἀποβῇ φωτεινὸν καὶ ἐλεύθερον πνεῦμα. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, ὅμως, τί γίνεται; Ἐξακολουθεῖ ἐπ' ἀπειρον νὰ ἐξελίσσεται; Ἡ παραμένει σὲ στατικὴ τελειότητα; Ἡ ἐνοῦται μὲ τὴν παγκόσμιαν ψυχὴν, τὸν Λόγον τοῦ Σύμπαντος;

Καὶ ἐὰν αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαὶ εἶναι σπινθηρες, ποῦ ἐξεπέμφθησαν ἀπὸ τὴν Θεῖαν Φλόγα (ὅπως διδάσκει ἡ Θεοσοφία), διατί τὸ Θεῖον καταμερίζεται; Διατί τὸ τέλειον καθίσταται ἀτελές; Διατί

τὸ πνεῦμα ἐνδύεται ὕλην; Πῶς ἐξηγεῖται αὐτὴ ἡ πτώσις; Πρὸς τί τὸ ἀτελεύτητο ταξίδι τῆς ἐξελισσομένης ἀνθρωπίνης Ψυχῆς; Διατηρεῖ αὕτη ἐπ' ἄπειρον τὴν αὐτοτέλειάν της ἢ οἱ σπινθηρες ἐπανέρχονται εἰς τὴν Θεῖαν Φλόγα; Ἐπανερχόμενοι τὴν πλουτίζουν καὶ τὴν τελειοποιοῦν ἢ παραμένει ἡ Θεία Φλόγα ἀμετάβλητη εἰς τὴν αἰωνιότητά;.

Τὸ ὕλικόν Σύμπαν ὑπῆρχε πάντοτε καὶ θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε; Ἡ ἐδημιουργήθη κάποτε ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας ὕλικου κόσμου καὶ θὰ ἐπανέλθῃ κάποτε εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν; Εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην περίπτωσιν, ὃ ὅπισθεν αὐτοῦ ὑφιστάμενος Λόγος ἐξελίσσεται καὶ αὐτὸς ἢ παραμένει ἀμετάβλητος; Διὰ τὸ Σύμπαν, διὰ τὸ Θεῖον, διὰ τὴν τελικὴν τύχην τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὑπάρχει ἀτελεύτητος ἐξέλιξις ἢ ὑπάρχει ἀνακύκλησις;

Ἰδού μερικά θασσανιστικά καὶ ἄλυτα ἐρωτήματα, πού ἄπειρες φορές ἀκουσὰ νὰ τίθενται ἀπὸ ὁσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μελέτη τῶν μεταφυσικῶν προβλημάτων.

* *

Ἀλλὰ μήπως εἶναι θασσανιστικά καὶ ἄλυτα, διότι κακῶς τίθενται; Ζητᾶμε νὰ λύσωμεν διὰ τῆς διανοίας προβλήματα τὰ ὅποια ἐκφεύγουν ἀπὸ τὴς δυνατότητές της. Πῶς εἶναι δυνατόν ὃ ἐκ γενετῆς τυφλὸς νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ὁμορφιὰ ἐνὸς ἡλιοθασιλέματος, ὅσον ζωηρὰ καὶ ἄν τοῦ τὸ περιγράψουν; Πῶς εἶναι δυνατόν ὃ ἐκ γενετῆς στερούμενος ὁσφρήσεως νὰ ἀντιληφθῇ διὰ περιγραφῆς τὴν μυρωδιὰ ἐνὸς ρόδου ἢ

ἐνὸς κρίνου; Πῶς εἶναι δυνατόν ἕνας κωφάλαλος νὰ ἀντιληφθῇ τὸ θέλημα μιᾶς μουσικῆς συναυλίας; Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντιληφθῇ τὴν οὐσία τοῦ Λόγου τοῦ Σύμπαντος καὶ νὰ σχηματίσῃ ἰδέας καὶ γνώμας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Θείου; Κατ' ἀνάγκην, ἡ ἀντίληψις τὴν ὁποῖαν δύνανται νὰ σχηματίσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω σὲ τέτοια μεταφυσικά προβλήματα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πλήρης. Θὰ εἶναι ἐλλιπής, θὰ εἶναι ἀσπής.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἀντίληψις τὴν ὁποῖαν ἐνδέχεται νὰ σχηματίσῃ, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι προῖον διανοητικῆς μόνον ἐπεξεργασίας. Θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀπόρροια καὶ διαισθήσεως, ἐνοράσεως. Δηλαδή, γνωσιολογικοῦ ὄργανου, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι ἀκόμη ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν συνήθη ἄνθρωπον.

Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ θέσωμεν ὅρια εἰς τὴν ἐλευθέραν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου, ὃ ὁποῖος ἔχει πάντοτε τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ σκέπτεται. Εἶναι ὅμως πολὺ πρὸ εὐκολον—ὅπως στὴν ἀρχὴ εἶπαμε—νὰ διατυπώνῃ ἐρωτήσεις, παρὰ νὰ δίδῃ ἱκανοποιητικὰς ἀπαντήσεις σὲ τέτοιου εἶδους μεταφυσικά προβλήματα.

* *

Γενικῶς παραδεκτὴ καὶ πλέον εὐπεπτος εἶναι ἡ ἀποφῆς τῆς ἀενάου ἐξελίξεως. Τὸ Σύμπαν ὑφίσταται ἀνέκαθεν καὶ θὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ διηνεκές. Τὰ ἡλιακὰ συστήματα δημιουργοῦνται καὶ καταστρέφονται, ἀλλὰ τὸ Σύμπαν παραμένει. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, δημιουργημὰ τῶν λειτουργιῶν

τῆς Φύσεως, ὑφίσταται μίαν ἀνοδικὴν ἐξέλιξιν, ἐπιτελεῖ μίαν ἐξελικτικὴν πορείαν. Ἐκκινήσασα πρὸ ἀμνημονεύτων αἰώνων, ἀπὸ τὴν ἀδιαφοροποίητον Οὐσίαν, διήλθε, κατὰ τὸ ἀπώτερον παρελθόν, δι' ἀτελεστέρων ὕλικῶν μορφῶν (δρυκτῶν, φυτικῶν, ζωϊκῶν), συνεχῶς προοδεύουσα διὰ μετενσαρκώσεων. Εἰς τὸ παρὸν στάδιον τῆς ἐξελίξεώς της ἐνσαρκοῦται μόνον εἰς ἀνθρωπίνους μορφάς, προσδεδεμένη πάντοτε εἰς τὸν τροχὸν τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων. Μετενσαρκοῦται ἀλληλοδιαδόχως εἰς διάφορα ἀνθρώπινα σώματα, εἰς ποικίλας φυλάς καὶ εἰς ἀμφοτέρα τὰ γένη, προσλαμβάνουσα πεῖραν ἐκ τῶν συμβάντων τῶν διαφόρων ἐπιγείων βίων. Ἡ πεῖρα αὕτη, κατὰ τὴν μεταξὺ δύο ἐνσαρκώσεων διαβίωσιν εἰς πνευματικωτέρους κόσμους, μετουσιοῦται εἰς διαμόρφωσιν τοῦ λεγομένου ἐμφύτου χαρακτῆρος καὶ τῶν πνευματικῶν ἰδιοτήτων τῆς ψυχῆς. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ ἐξελισσομένη ἀθάνατος ἀνθρωπίνη ψυχὴ, ἡ ψυχοπνευματικὴ οὐτότης, καθίσταται διαρκῶς τελειότερα, πλέον ἐλευθέρα, περισσότερον ὑπεύθυνος, περισσότερον φωτεινὴ, περισσότερον ἐνσυνειδητὴ τῆς ἀληθοῦς φύσεώς της, περισσότερον ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὰς ὁρμὰς τοῦ ὕλικου σώματος καὶ τὰ σκοτεινὰ πάθη. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ καθίσταται, μετὰ πάροδον ἀτελευτήτων αἰώνων, πνεῦμα ἐλεύθερον καὶ φωτεινόν, ὅπως ὑπῆρξαν αἱ πρωτοπόροι ψυχαὶ τῶν Μεγάλων Μυστῶν. Τὸ πνεῦμα θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν περαι-

τέρω ἐξέλιξιν εἰς φωτεινοτέρους κόσμους, ἀγνώστους καὶ ἀσυλλήπτους σήμερον δι' ἡμᾶς, ἴσως εἰς ἄλλας οὐρανίαις σφαίρας.

* *

Πέραν ὅμως τῆς ἀπόψεως τῆς ἀενάου ἐξελίξεως, ὑπάρχει καὶ ἡ ἄποψις τῆς ἀνακυκλήσεως ἢ μυστικῆς ἐνώσεως μετὰ τὸ Θεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέρρευσαν αἱ ἀνθρώπινοι ψυχαί, διὰ τὰ ἐνωθῶν ἐκ νέου πρὸς αὐτὸ κατὰ τὸ τέρμα τῆς ἐξελίξεώς των. Ἡ ἄποψις αὕτη συμπίπτει πρὸς τὴν προηγουμένην εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν διαδρομὴν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ συντελουμένην — οὕτως εἰπεῖν — ἐπὶ τοῦ ἀνόντος τόξου τοῦ κύκλου τῆς ἀνακυκλήσεως. Ἡ διαφορά τῶν δύο ἀπόψεων παρουσιάζεται εἰς τὴν ἀφετηρίαν καὶ εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας τῆς ἐξελίξεως. Ἡ περὶ διαδρομῆς τῆς ἐξελίξεως διὰ μετενσαρκώσεων ἄποψις συμπίπτει. Ἀντὶ τῆς ἀενάου ὅμως ἐξελίξεως, εἰς τὴν Ἀνακύκλησιν ἔχομεν ἐπαγαφορὰν ἢ μετουσίωσιν εἰς τὴν παγκόσμιον Ψυχὴν, εἰς τὴν Αἰωνίαν Φλόγα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεπέμφθησαν οἱ σπινθῆρες ποὺ ἀποτελοῦν τὰς ἀνθρωπίνους ψυχάς. Ἡ ἀτομικὴ ψυχὴ συγχωνεύεται εἰς τὴν παγκόσμιον Ψυχὴν. Εἶναι ἡ ἄποψις τῶν Μυστικῶν περὶ μυστικῆς ἐνώσεως πρὸς τὸ Ὑπερούσιον Μηδὲν (Ἐκκαρτ) ἢ τὸ Ἀπόλυτον Μηδὲν (Εἰρίγενα). Εἶναι ἡ διάλυσις τοῦ ἀνθρωπίνου Ἐγὼ εἰς τὸ μέγα Σύνολον, ἡ εἴσοδος εἰς τὸ Νιρβάνα, ἡ ἐνωσις τῆς σταγόνας τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεως εἰς τὸν

᾽Οκεανὸν τῆς καθολικῆς Ζωῆς.
Ἡ ἀπορρόφησης εἰς τὸ Βραχμάν.
Ἡ συγχώνευσις εἰς τὸ ΤΑΟ. Ἡ
ἐπαναφορὰ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ
πατρὸς. «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου
ἐν ἐσμέν. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πα-
τρὸς, ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον,
πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πο-
ρεύομαι πρὸς τὸν πατέρα».

* *

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προσωκρα-
τικούς Ἑλληνας φιλοσόφους— οἱ
ὅποιοι ἐν τῷ συνόλῳ των ἰδιαιτέ-
ρως ἡσυχολήθησαν μὲ τὸ πρόβλη-
μα τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ τῆς ἀρ-
χῆς τῶν ὄντων — ὑποστηρίζουν
τὴν ἀναγκύκλησιν. Πρῶτος δ' Ἀ-
ναξίμανδρος τὴν ἐδίδασκε, θεωρῶν
ὡς πρωταρχικὴν οὐσίαν τὸ ἀπει-
ρον — στοιχεῖον ἀμορφον, ἀ-
φθαρτον καὶ ἀθάνατον— ἀπὸ τὸ
ὅποιον τὰ πάντα προέρχονται,
διὰ τὰ ἐπανέλθουν εἰς αὐτὸ κατὰ
τὸ τέλος τῆς μορφικῆς των ὑπάρ-
ξεως. Ὁ Ἀναξίμενης ἐπίσης πα-
ρεδέχετο περιοδικὴν δημιουργίαν
καὶ καταστροφὴν τῶν κόσμων.
Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Ἡράκλειτος, ὁ
σκοτεινὸς Ἐφέσιος. Ἐδίδασκεν
ὅτι ὁ κόσμος εἶναι αἰώνιος, γεν-
νηθεὶς ἀπὸ τὸ ἀείζωνον πῦρ.
Ἄλλ' εἰς τὸ τέλος τῆς κοσμικῆς
περιόδου προώρισται νὰ ἐπανέλθῃ
εἰς τὴν ἐκπύρωσιν, διὰ τὰ σχη-
ματισθῇ ἕνας νέος κόσμος, εἰς ἀ-
τελεύτητον ἐναλλαγὴν «χρησιμο-
σύνης καὶ κόρου». Ὡς τμήμα
τοῦ θείου πυρὸς ἐθεωροῦσε τὴν
ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Κατὰ τὴν
γνώμην μερικῶν καὶ οἱ Ὀρφικοὶ
ἐδίδασκον τὴν ἀναγκύκλησιν. Ἀλ-
λὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν
Ὀρφικῶν οὐδὲν δύναται μετὰ βε-

βαιότητος νὰ λεχθῇ, διότι ἡ Ὀρ-
φικὴ διδασκαλία, ὡς Μυστηριακὴ,
παρέμεινεν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς μυ-
στικῆς.

* *

Ἄς ἴδωμεν τώρα τι λέγει ἐπὶ
τοῦ θέματος ἡ Θεοσοφία. Ἡ Η.
Ρ. Blavatsky εἰς «Τὸ κλειδί τῆς
Θεοσοφίας» (σελ. 97) γράφει:

«Δὲν πιστεύουμε σὲ δημιουργία,
ἀλλὰ σὲ περιοδικὰ διαδοχικὰ ἐκδη-
λώσεις τοῦ σύμπαντος, ἀπὸ τὴν ὑ-
ποκειμενικὴν στήν ἀντικειμενικὴ
μορφὴ τοῦ εἶναι, σὲ κανονικὰ χρο-
νικὰ διαστήματα, πού καθένα ἔχει
μιὰ ἀπέραντη διάρκειαν». Καὶ πάρα
κάτω: «Ὅπως ὁ ἥλιος ἀνατέλλει κα-
θε πρωτὶ τὸν ἀντικειμενικὸ μᾶς.
ὀρίζοντα, ἐρχόμενος ἀπὸ τὸ ὑποκει-
μενικὸ διάστημα, ποῦναι γιὰ μᾶς
στοὺς ἀντίποδες, ἔτσι καὶ τὸ σύμ-
παν ἀναδύεται περιοδικὰ στὸ πε-
δίο τῆς ἀντικειμενικότητος, προ-
ερχόμενο ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς ὑποκει-
μενικότητος, ποῦναι στοὺς ἀν-
τίποδες τοῦ πρώτου. Αὐτὸς εἶ-
ναι ὁ «Κύκλος τῆς Ζωῆς». Κι' ὅ-
πως ὁ ἥλιος βασιλεύει καὶ χά-
νεται κάτω ἀπ' τὸν ὀρίζοντα, ἔτσι
καὶ τὸ σύμπαν ἐξαφανίζεται σὲ κα-
νονικὰς περιόδους, ὅταν κατέβῃ ἡ
«Παγκόσμια Νύκτα». Οἱ Ἰνδοῦ-
στὲς ὀνομάζανε αὐτὴ τὴν ἐναλλαγὴν
«Ἡμέρες καὶ Νύκτες τοῦ Βράχμα»
ἢ Manvantara καὶ Pralaya (διάλυ-
σις). Στὴ Δίση μποροῦνε νὰ ὀνομα-
σθοῦνε καλλίτερα: Παγκόσμιες Ἡ-
μέρες καὶ Νύκτες. Σὲ μιὰ τέτοια
νύκτα τὸ Ὅλο εἶναι μέσα στὸ
Ὅλο. Κάθε ἄτομο ἔχει ἐπιστρέψῃ
εἰς τὴν ὁμοιογένειαν».

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἀντιγρά-
ψω καὶ μερικὰς σειρὰς, πού συνο-
ψίζουν τὴν Θεοσοφικὴν ἀποψιν, ἀπὸ
τὸ βιβλίον μου «Ἐισαγωγή εἰς τὴν
Θεοσοφίαν» κεφ. ΙΑ' «Ἡ δημι-
ουργία τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος»
(σελ. 126).

«Καὶ τώρα γεννιέται τὸ μεγάλον

ἐρώτημα: Τί θά γίνει ὅταν τελειώσουν οἱ ἑβδομοὶ Ἀλυσίδες καὶ τῶν ἐπὶ Συστημάτων Ἐξελίξεως; Ἀπλούστατα, τὸ Ἡλιακὸ μας Σύστημα θά τερατίσει τὴν ὑπαρξή του. Ὁ κόσμος σὺτός, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ἡλιακὸς Λόγος ἐκφράζει ἓνα τμήμα τοῦ Ἐαυτοῦ του, θά καταστραφῇ. Καὶ ὁ Ἡλιακὸς Λόγος θά ξαναγυρίσει σὲ ἀνεκδήλωτη κατάστασις Ὑπάρξεως. Πιθανώτατα θά ξαναρχίσει δημιουργώντας ἓναν καινούργιον κόσμον. Θά μετενσαρκωθῇ σ' ἓνα νεο Ἡλιακὸ Σύστημα, τὸ ὁποῖο μὲ τὴ σειρὰ του κι' αὐτὸ θά καταστραφῇ. Δημιουργία καὶ κατάλυσις μορφῶν, Ἐκδήλωσις κι' Ἀνεκδήλωτο, Ἡμέρα καὶ Νύχτα, Ἐκπνοὴ καὶ Εἰσπνοή. Αὕτη εἶναι ἡ λειτουργία, ἡ ἐκδήλωσις τῆς Ζωῆς τοῦ Λόγου. Κι' ὅπως ἓνα Ἡλιακὸ Σύστημα, ἔτσι καὶ τὸ Σύμπαν. Ὅπως ὁ Ἡλιακὸς Λόγος, ἔτσι καὶ ὁ Κοσμικὸς Λόγος. Ἐκπνέει καὶ δημιουργεῖται τὸ Σύμπαν. Εἰσπνέει, καὶ τὸ Σύμπαν ἀπορροφᾶται στὴν ἀνεκδήλωτη κατάστασις».

+ * *

Καὶ τὸ συμπέρασμα ποῖον; Ἐξέλιξις ἢ Ἀνακύκλσις; Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ ἀσχολεῖται ὁ ἄνθρωπος μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀκανθώδη καὶ ἄλυτα μεταφυσικὰ προβλήματα. Ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν γῆν, μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Εἴτε ἐξέλιξις, εἴτε ἀνακύκλσις ὑπάρχει εἰς τὸ ἁπώτερον, διὰ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον, πού μοχθεῖ καὶ πονᾷ, ἡ μόνη πραγματικότης εἶναι τὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει καθημερινῶς στὸν πρακτικὸ δίο, κυρίως τὰ

προβλήματα τῆς ἰδίας αὐτοῦ διαγωγῆς. Δηλαδή, πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς συνανθρώπους του. Μὲ τὰ δόντια καὶ μὲ τὰ νύχια, ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος, ἢ μὲ κατανόησι καὶ ἀγάπῃ, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἀνθρώπων; Τοῦτο εἶναι τὸ ζωτικὸ πρόβλημα πού πρέπει τὴ νύκτα νὰ λύσωμεν, ὅχι τὸ τί θά γίνη στὸ τέρμα τῆς ἐξελίξεως.

Εἴτε εἰς τὸ διηνεκὲς συνεχίζεται ἡ ἐξέλιξις, εἴτε διαδραματίζεται ἐπὶ τοῦ ἀνιόντος τόξου τῆς ἀνακύκλήσεως, ὀλίγον ἐνδιαφέρει ὅλους ἡμᾶς σήμερον καὶ οὐδεμίαν πρακτικὴν ἀξίαν δύναται νὰ ἔχῃ. Ἄς ἀφήσωμεν, λοιπόν, κατὰ μέρος τὴν λύσιν τῶν τοιαύτης φύσεως μεταφυσικῶν προβλημάτων καὶ ἄς καλλιεργήσωμεν ἀδελφικάς, ὀρθὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐξέλιξις τοῦ ψυχικοῦ πνευματικοῦ μας Εἶναι. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ ἐκπληρώσωμεν κατὰ τὸ παρὸν στάδιον τῆς ἐξελίξεως, κατὰ τὸ ὁποῖον εἴμεθα προσδεδεμένοι εἰς τὸν τροχὸν τῶν μετενσαρκώσεων. Τὸ μέσον τῆς πορείας μᾶς ἀνήκει. Ἄγρυπνοι ἄς τὸ προσέξωμεν καὶ ἄς ἐκτελέσωμεν τὸ καθήκον μας. Ἡ ἀφετηρία καὶ τὸ τέρμα ἀνήκουν εἰς τοὺς θεούς.

ΚΑΛΙ ΓΙΟΥΓΚΑ

Στὴν Ἰνδικὴ φιλοσοφία ὑπάρχει ἡ ἀντίληψις ὅτι διαδέχονται ἀλλήλους ὠρισμένοι Κυκλοι ἐξελίξεως, μακρὰ χρονικὰ περιόδοι εὐμενοῦς ἢ δυσμενοῦς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ τῆς νοστοροπίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἡ ἐτοχὴ τὴν ὁποῖαν τῶρα διανύομεν ἀποτελεῖ μίαν σκοτεινὴν περιόδον τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Κιτὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Κάλι Γιούγκα, καὶ ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, αἱ δυνάμεις ποὺ ἀντιδρῶν εἰς τὸ σῆμα τῆς ἐξελίξεως εἶναι πέρα πολὺ ἰσχυραί. Ὑπάρχει μία χαρακτηριστικὴ ἱστορία διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν διχρυσὴν μεταξὺ τῆς Κάλι Γιούγκα καὶ μιᾶς περιόδου εὐτυχίας καὶ εὐμερίας, τὴν διαφοράν μεταξὺ μιᾶς φωτεινῆς καὶ μιᾶς σκοτεινῆς περιόδου ἐξελίξεως.

Κίπριος ἄνθρωπος ἐπώλησεν εἰς ἓνα ἄλλον ἓνα μέρος τοῦ κτήματός του, ἓνα τεμάχιον γῆς, μὲ μερικὰ κτίρια ἐπ' αὐτοῦ. Ἦτο τότε ἡ φωτεινὴ, ἡ χρυσεὴ ἐποχὴ, ποὺ προηγέθη τῆς τωρινῆς Κάλι Γιούγκα.

«Ὅλα ἔγιναν ὁμαλῶς. Τὸ κτῆμα μετεβιβάσθη εἰς τὸν ἀγοραστὴν καὶ τὸ τίμημα ἐπληρώθη ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ μερικῆς ἡμέρας, ὁ νέος ἰδιοκτήτης ἐπῆγε καὶ βρῆκε τὸν πωλητὴ καὶ τοῦ εἶπε ὅτι μέσα εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ κτίρια ἀνεκάλυψε κρυμμένον ἓνα θησαυρὸν μεγάλης ἀξίας, πολυτίμους λίθους καὶ χρυσόν, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν παραλάβῃ, διότι—καθὼς εἶπε— εἶχε ἀγοράσει τὸ γήπεδον καὶ τὰ κτίρια, ὅχι ὅμως καὶ τὸν θησαυρὸν ποὺ εὐρέθη εἰς αὐτά.

Ὁ πωλητὴς ἡρνήθη κατηγορηματικῶς νὰ δεχθῇ τὸν προσφερόμενον θησαυρόν. «Ἐπώλησα—εἶπε—τὸ κτῆμα καὶ κάθε τι ποὺ ἦτο ἐπ' αὐτοῦ. Ἐάν βρῆκες ἓνα θησαυρόν, σὲ συγχαίρω γιὰ τὴν καλὴν σου τύχην. Τὸν θησαυρὸν δὲν τὸν βρῆκα ἐγώ. Πιθανόν νὰ ἦτο μία ἀτυχία μου, ἀλλὰ βεβαίωτα δὲν ἔχω κινένα δικαίωμα νὰ δεχθῶ τὸν θησαυρόν, ὡς ἓνα δῶρον ἐκ μέρους σου».

Συνεζήτησαν πολλὴ ὥρα, ἀλλὰ δὲν συνεπώνησαν. Ὁ ἀγοραστὴς δὲν ᾔθελε νὰ κρατήσῃ τὸν θησαυρόν, καὶ ὁ πωλητὴς δὲν ἐδέχετο νὰ τὸν παραλάβῃ. Ἐν τέλει, συνεπώνησαν νὰ ἀγαθάλουν τὴν συζήτησιν διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν.

Τὴν νύκτα ὅμως ἐκείνην ὁ χρυσοῦς αἰὼν ἔληξε καὶ ἄρχισε ἡ ἐποχὴ τῆς Κάλι Γιούγκα.

«Ὅταν τὴν ἐπομένην ἡμέραν συνηντήθησαν οἱ δύο αὐτοὶ ἄνθρωποι ὅλα ἦσαν διχρορετικά. Τὸ σκότος τῆς νέας ἐποχῆς ἐβλινετο ὅτι εἶχεν ἐπικαθῆσαι ἐπὶ τοῦ πνευμάτος των.

«Ὁ θησαυρὸς—εἶπε ὁ πωλητὴς—βεβαιῶτα ἀνήκει σὲ μένα. Σοῦ ἐπώλησα μόνον τὸ γήπεδον μὲ τὰ κτίρια, δὲν σοῦ ἐπώλησα τὸν θησαυρόν. Πρέπει νὰ μοῦ ἀποδώσῃς κάθε κινητὸν πράγμα ποὺ εὐρέθη ἐκεῖ».

«Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές;» ἀπάντησεν ὁ ἄλλος. «Ὅταν μοῦ ἐπώλη-

«... τὸ κτῆμα, δὲν ἔκαμες καμμιὰ ἐπιφύλαξη, οὔτε καμμιὰ ἐξαίρεση. Ὁ θησαυρὸς ἀνήκει σὲ μένα».

Αὕτῃ ἡ μικρὴ ἱστορία περιέχει τὸ πνεῦμα δύο ἐντελῶς διαφορετικῶν περιόδων, δύο διαφορετικῶν νοοτροπιῶν. Ὅτι ζῶμεν εἰς μιαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα φαίνεται περικυκλωμένον ὑπὸ ἑνα σκοτεινὸν νέφος, εἶναι προφανές διὰ κάθε ἄνθρωπον ποὺ ἔχει ματία καὶ βλέπει. Οἱ θησαυροὶ τοῦ πνεύματος, ποὺ εἰς πλεον φωτεινὰς περιόδους ἐξετιμῶντο εἰς τὸ ἑπακρὸν, τώρα ἔχουν ἀπολέσει κάθε ἀξίαν. Διανύομεν τὴν σκοτεινὴν ἐποχὴν, τὴν περιόδον τῆς «Κάλι Γιουγκα». Ἄς εὐχηθῶμεν γρηγόρα νὰ ἐπανεέλθῃ ἡ φωτεινὴ περίοδος τῆς «χρυσῆς ἐποχῆς».

Τὰ 7 ὀρθὰ τῶν Βουδδιστῶν

Κατὰ τοὺς βουδδιστάς, ἡ εὐγενὴς ὁδὸς ποὺ ὁδηγεῖ σ' ὅλες τὶς ἀρετὰς καὶ στὴ λύτρωσιν ἀπὸ τὴν ὁδύνη εἶναι :

«Ὁ ρ θ ἔ ς ἄ ν τ ι λ ῆ ψ ε ι ς» — ἀπηλλαγμένους ἀπὸ δεισιδαιμονία καὶ αὐταπάτη.

«Ὁ ρ θ ῆ θ ἔ λ η σ ι ς» — ὑψηλοὶ σκοποί, ἄξιοι ἐνὸς γρηγοροῦντος ἀνθρώπου.

«Ὁ ρ θ ῆ γ λ ῶ σ σ α» — εὐγενής, εἰλικρινής, ἀληθής.

«Ὁ ρ θ ῆ π ρ ᾱ ξ ι ς» — συμπεριφορὰ εἰρηνική, τίμια, καθαρή.

«Ὁ ρ θ ᾱ μ ἔ σ α ὑ π ᾱ ρ ξ ε ω ς» — ποὺ νὰ μὴ βλάπτουν κανέναν.

«Ὁ ρ θ ῆ π ρ ο σ π ᾱ θ ε ι α» — ἀγωγή καὶ αὐτοέλεγχος.

«Ὁ ρ θ ὸ ς σ τ ο χ α σ μ ὸ ς» — σκέψις στηριζόμενη στὸ νόημα τῆς ζωῆς.

ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΝ ΕΠΙΠΕΔΟΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΠΩΣ ΘΑ ΑΝΥΨΩΘΗ

Ὁ ἀναλφαβητισμός

ΑΛ. ΤΖΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΚΑΤΑ το ἐφικτόν βαθεΐα γνώσις τῆς καταστάσεως τῆς κοινωνίας, ὡς καὶ τῶν προβλημάτων της, καὶ διὰ ἐείνων τα ὅποια βελτιώνουν αὐτὴν δια τῆς ἐπιτυχοῦς ἀντιμετωπίσεως των, ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτέρων καθηκόντων παντὸς ἀνθρώπου καὶ ἰδιαίτερος τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ ἴδῃ μίαν κοινωνίαν καλλιτέραν τῆς σημερινῆς καὶ διατιθεμένου συνάμα νὰ εἰσφέρει τὴν συμβολὴν του πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Οὕτω ἐκ τῶν σοβαρωτέρων προβλημάτων, ἅτινα ἔχει ν' ἀντιμετώπισῃ ἡ κοινωνία μας εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας. Ἐμφανίζεται κατὰ τα τελευταῖα ἔτη εἰς ὅλα τὰ Κράτη ὡς τὸ σπουδαιότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ βαρύτερον εἰς κοινωνικὰς συνεπείας.

Ἀφ' ἧς ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστα-

σις διεκήρυξε, τὸ πρῶτον, αὐτὴ, τὸ δημοκρατικὸν ἰδεῶδες τῆς μορφώσεως παντὶ τῶν μελῶν τῆς πολιτείας καὶ υιοθέτησε τὸ περὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος εὐρύτατον πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ὁ Γάλλος φιλόσοφος, μαθηματικὸς καὶ διαπρεπὴς τέκτων Κοντορσὲ παρουσίασεν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν κατὰ τὸν τρόπον ὑπερόχον, ὡς τὸ ἀπάνθισμα ὅλων σχεδὸν τῶν νεωτέρων περὶ λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ κοινωνικῆς προνοίας ἀπαιτήσεων κατὰ τὸν τρόπον καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ὁλοκληρωτικὴ πραγμάτωσις δὲν κατέστη οὔτε μέχρι τῆς σήμερον δυνατὴ, ἤρχισε νὰ προβάλλεται ἡ λαϊκὴ ἐκπαίδευσις ὡς δημοκρατικὴ ἀπαιτήσις καὶ ἐπιδιώξις. Ἐκτοτε, ἀφ' ἧς τὸ Σύνταγμα τῆς πρώτης Γαλλικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1791 ὥρισεν ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι κοινὴ καὶ δημοσία δι' ὅλους τοὺς πολίτας καὶ παρέχεται δω-

Ἀπὸ μιᾶς γιορτῆς τῶν σχολείων τοῦ Ἀναμορφω-
τικοῦ Συλλόγου «Μέλους»

πρεάν, ἤρχιζε νὰ περιλαμβάνεται εἰς τοὺς καταστατικούς χάρτας δ-
λῶν τῶν πολιτισμένων κρατῶν διά-
ταξις, δι' ἣς θεσπίζεται ὅτι ἡ στοι-
χειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρε-
ωτική καὶ συγχρόνως καθιεροῦται
θετική ὑποχρέωσις τοῦ Κράτους
πρὸς παροχὴν ταύτης δωρεάν. Ἐν
τῇ ἐξελίζει δὲ τῶν πολιτειῶν καὶ
τῶν θεσμῶν ποὺ τὰς διέπουν, ἰδί-
α μετὰ τὰς θυέλλας ποὺ ἐνέσκηψαν
ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν δύο παγκο-
σμίων πολέμων, οὐδέποτε ἄλλοτε
ἐπιστεῖθη τόσον πολὺ ἡ σπουδαι-
ότης καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκπαιδεύ-
σεως καὶ ἐζητήθη ἡ γενίκευσις της
μετὰ τόσης ἐπιμονῇ ἀπὸ τὴν κοι-
νὴν γνῶμην τῶν λαῶν.

Ὅντως ἡ μόρφωσις τῶν ἀνθρώ-
πων καὶ ἡ ἀνύψωσις τοῦ μορφω-
τικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν κατέστη
κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς πρό-
βλημα ὑψίστης σημασίας, ἀπασχο-
λοῦν ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἰδίᾳ παγ-
κοσμίου πολέμου, σοβαρῶς τὰ
Κράτη καὶ γενικῶς τὴν κοινωνίαν
τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὴν ἀνύψωσιν
αὐτὴν ἀποβλέπουν τὰ Κράτη καθ'
ὅτι ἔχουν ἀποκτήσει ἤδη πλήρη
συνείδησιν, ὅτι διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν

τοῦ στοιχειώδους καὶ βασικοῦ
προσφορῶν τῶν, ἥτοι τῆς αὐξή-
σεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τῆς
ἀνιμετωπίσεως τοῦ διεθνούς ἀν-
ταγωνισμοῦ, τῆς βελτιώσεως τοῦ
βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ τῶν,
ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἀμυναν κατὰ
ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν ἐξα-
σφάλισιν ἐν ἐνὶ λόγῳ τῆς κοινω-
νικῆς εὐσταθείας καὶ εὐημερίας, ἐ-
πιβάλλεται ν' ἀνυψωθῇ τὸ μορφω-
τικὸν ἐπίπεδον τῶν μαζῶν, ποὺ
ἀπαρτίζουν τὸ Κράτος.

Πέραν ὅμως τοῦ Κράτους, σή-
μερον παγκοσμίως καὶ ἀνεπιφυλά-
κτως ἀναγνωρίζεται, ὅτι ἡ ἐκπαί-
δευσις ἀποτελεῖ τὸν πρῶτιστον καὶ
κύριον παράγοντᾶ διὰ τὴν ἀνά-
πτυξιν τῆς προσωπικότητος ἐπὶ
τοῦ πεδίου τόσο τοῦ ἀτομικοῦ,
ὅσον καὶ τοῦ κοινωνικοῦ, καθὼς
καὶ ὅτι αὕτη εἶναι οὐσιώδης ὅρος
διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου,
τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ τὴν
ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν. Εἶναι δὲ προ-
φανές ὅτι ἡ δημοκρατία θὰ ἔμενε
λέξις κενή, ἂν ὁ μέσος πολίτης
δὲν ἐμάνθανε νὰ τὴν ἀσκή. Ἡ συ-
ναίσθησις τοῦ γεγονότος τούτου
ἐξώθησε τὰ Κράτη τοῦ πολιτισμέ-

νου κοσμου, αλλά και αυτές ακόμμη τας καθυστερημένας χώρας, ἅμα δὲ και τὰς εἰς αὐτὰς λειτουργούσας πάσης μορφῆς ὀργανώσεις, ν' ἀναλάβουν μὲ πίστιν και ἐνθουσιασμόν τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ και τὴν βελτίωσιν τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ τῶν. Ὁργάνωσαν πραγματικές σταυροφορίας, οὐδενὸς δὲ κόπου και οὐδεμιᾶς δαπάνης φείδονται προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τοὺς πολίτας τῶν ὅλα τὰ μέσα και τὰς δυνατότητας μιᾶς ἀρτιωτέρας και πληρεστέρας μορφώσεως, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν τελευταίων μεθόδων.

Τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ ἀνεγνώρισε και ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑθνῶν. Ἐθνῶν εἰς τὴν γενομένην παμψηφεί δεκτήν παρ' αὐτῆς Παγκόσμιον Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου διατυπώνονται αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ κοινωνία τῶν ἐθνῶν ζητεῖ νὰ θεμελιώσῃ τὰς μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ Κράτους σχέσεις. Οὕτω, διὰ τοῦ ἀρθροῦ 26 διακηρύσσει ὡς τὸ ὑψιστον τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου και ὡς πανανθρώπινον ἀρχήν, ὅτι «πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαιώμα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν». Οὐδέποτε ἄλλοτε, ἐν συμπεράσματι, ἐπίστευσαν τόσον πολὺ εἰς τὴν σπουδαιότητα και τὴν δύναμιν τῆς ἐκπαιδεύσεως και οὐδέποτε ἄλλοτε ἐζητήθη ἡ γενίκευσις τῆς μετὰ τῆς ἐπιμονῆς ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν λαῶν.

Παρ' ἡμῖν, ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ και ἡ ἐξωσχολικὴ ἐν γένει μόρφωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐμφανίζεται ὡς ἐν ἐκ τῶν σοβαρωτέρων προβλημάτων, ποῦ ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος και ἡ κοινωνία ἰδιαίτερος. Λόγῳ δὲ τοῦ ὕψηλου ποσοστοῦ τῶν ἀναλφαβήτων και τῶν ἡμιαναλφαβήτων ἐν γένει, τὸ πρόβλημα αὐτὸ παρουσιάζεται μὲ ἰδιαίτεραν ὀξύτητα. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τὸ πρόβλημα τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητι-

σμοῦ και ἀνυπόσεως τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου δὲν ἔπαυσε νὰ εὐρίσκεται εἰς τὸ προσκόνιον τῆς ἐπικαιρότητας. Ἀπὸ τοῦ 1834 δημοσιεύονται νόμοι και ἀπὸ τοῦ 1911 περιελήφθησαν και εἰς τὸ Σύνταγμα διατάξεις, ποῦ ἐπιβάλλουν τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως και τὴν δωρεὰν χορήγησιν αὐτῆς, εἰς ἐπίμετρον και κυρώσεις κατὰ τῶν γονέων. Ὑστερα ἀπὸ τόσους νόμους και μετὰ τόσας δεκαετηρίδας, ποῦ ἱσχυσαν οἱ νόμοι αὐτοὶ μὲ τὰς αὐστηροτάτας μάλιστα κυρώσεις κατὰ τῶν γονέων, θὰ ἦτο λογικὸν νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι τὸ ποσοστὸν τῶν ἀναλφαβήτων θὰ εὐρίσκετο τοῦλάχιστον εἰς τὸ ἐπίπεδον ποῦ ἔχουν οἱ πολιτισμένοι λαοί. Καὶ ὅμως ἡ στυγνὴ πραγματικότης ἐμφανίζει τὴν Ἑλλάδα μὲ ποσοστὸν τῶν μὴ λαβόντων τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν 40 ο/ο περίπου.

Οὕτως οἱ Ἕλληνες, τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι ἐδίδαξαν ὅτι κάθε πολιτισμὸς και κάθε πρόοδος βασίζεται ἐπὶ τῆς συνεχούς βελτιώσεως τῶν πνευματικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν ἀποψιν αὐτὴν κατατάσσονται μετὰ τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Ἡ συναίσθησις τῆς πραγματικότητος αὐτῆς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προκαλεῖ κάποιας ἀνησυχίας εἰς τοὺς ἰθύνοντας κύκλους. Αὐταὶ ὅμως ἐξαμίζονται μὲ τὴν δημοσίευσιν κάποιου νέου νόμου, μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε βάσιν, δηλαδὴ τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, τὴν δωρεὰν παροχὴν αὐτῆς, τὴν τιμωρίαν τῶν γονέων και μὲ κύριον χαρακτηριστικὸν τὴν πλήρη ἀγνοίαν τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Κατὰ κανόνα ὁ νόμος οὗτος συνοδεύεται ἀπὸ κάποιαν πομπώδη εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν, ἡ ὁποία εὐαγγελίζεται τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς του.

Τελευταίως και δὴ τὸ 1954 εἶδε τὸ φῶς ἕνας νέος νόμος, ὁ ὁποῖος ἐπιγράφεται «Περὶ μέτρων πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ» και ὁ ὁποῖος βεβαίωει ὅτι

κατ'εργασίαν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς θλιβεράς, ἀπὸ ἀπόψεως μορφωτικῆς, καταστάσεως. Διὰ τοῦ νόμου τοῦτου ἐσκοπεῖτο, κατὰ τὰ ἐν τῇ εἰσηγητικῇ του ἐκθέσει ἀναγραφόμενα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ νόμους, ἡ «ριζικὴ» καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Συναπληρώθησαν ἤδη πεντε- ἄκριβως ἔτη, ἀφότου ἐδημοσιεύθη ὁ νόμος αὗτός. Δὲν νομίζω ὅμως ὅτι ὑπάρχει κανεῖς δυνάμενος νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι οὗτος ἀνταπεκρίθη εἰς τοὺς ἐπιδιωχθέντας σκοποὺς καὶ ὅτι ἐπηλήθευσεν εἰς τὰς προβλέψεις του περὶ τῆς ταχείας ἀποσβέσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κάτω τῶν 20 ἐτῶν νέων, τῶν μὴ ἀποφοίτων τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Εἶναι πολὺ θλιβερά ἡ διαπίστωσις αὕτη, ὅταν μάλιστα ἔχη κανεῖς ὑπ' ὄψιν του τὸ ἐπέτυχον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς καταπολέμησεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν γένει τῶν μαζῶν, καθυστερημένοι γῶραι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ γειτονικαί πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τὸ ἀκόμη θλιβερώτερον εἶναι τοῦτο, ὅτι, ἂν οἱ πρὸ τοῦ 1954 νόμοι ἀπέτυχον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, οἱ συντάκται τῶν καὶ οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν εἶχον τοῦλάχιστον μερικὰ ἐλαφρυντικά. Δὲν εἶχον π. χ. ὑπ' ὄψιν τὸν πιεστικὸν χαρακτῆρα, ποῦ ἔχει σήμερον διὰ κάθε ἔθνος τὸ μέγα τοῦτο πρόβλημα καὶ ὅπως ἰδιαίτερος διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὸ πόσον τὸ πρόβλημα τοῦτο συνδέεται μὲ τὴν εὐημερίαν τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, οὕτε εἶχον τὴν ἀντίληψιν ὅτι διὰ τῶν νόμων τῶν ἀντεμετώπιζον ἔθνικόν κίνδυνον. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον μὲ τὸν νομοθέτην τοῦ ἀπὸ τοῦ 1954 ἰσχύοντος νόμου. Αὐτὸς παρουσιάζεται, ὅπως προκύπτει ἐκ δημοσιεύματος τοῦ Ὑπουργείου καὶ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως, ποῦ συνοδεύει τὸν νόμον, ἔχων συνειδήσιν ὅτι εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς θλιβερᾶς καταστάσεως, μίᾳς πρωτοφανοῦς ἀδιαφορίας ὡς πρὸς τὰ προβλήματα, τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν λαϊκὴν μόρφωσιν, ὅτι «ἔχει ἐνώπιόν του

ἕνα τεράστιον ἔθνικόν πρόβλημα τοῦ ὁποίου ἡ λύσις εἶναι ἐπείγουσα καὶ ἀναγκαία καὶ ὅτι σήμερον, ὅτε ἡ ζωὴ ἀπέβη πολυσύνθετος, καὶ ἡ μηχανὴ τείνει νὰ κυριαρχήσῃ πανταχοῦ, ἀποτελεῖ αὐτόκλημα ἔθνικόν κίνδυνον ἡ ὑπαρξὶς οἰουδὴποτε ποσοστοῦ ἀναλφαβητῶν εἰς τὴν χώραν μας». Καὶ μάλιστα, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι ὁ νόμος του εἶναι καὶ αὐτὸς εἰς ἑκτῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἱδοντῶν τὸ φῶς, ἄνευ ἀποτελέσματος νόμων, ἠθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ τονίσῃ ἐν τῇ εἰσηγητικῇ του ἐκθέσει τοὺς παράγοντας ἐκείνους, ποῦ διακρίνουν τὸ νομοθέτημά του ἀπὸ ὅλα τὰ προηγούμενα, καθ' ὅτι ἐνῶ οὗτοι δὲν ὑπῆρχον εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἰσχύσαντας νόμους, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν ἑλλειψιν αὐτὴν κατὰ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει ἀναγραφόμενα, ἀπέτυχον εἰς τὴν πραγματώσιν τοῦ ταχθέντος παρ' αὐτοῦ σκοποῦ, ὑπῆρχον ὅμως εἰς τὸν ἰδικόν του. Τοὺς παράγοντας δὲ αὐτούς, τοὺς οὐσιωδετέρους ἐξ αὐτῶν, τοῦτέστι τὴν οἰκονομικὴν βάσιν, τὴν συμπάραστασιν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τὴν τελειοποίησιν τῶν κυρώσεων, ὁ νομοθέτης θεωρῶν ἐξησφαλισμένους διὰ τοῦ νομοθετήματός του, προέβαινεν εἰς ἐπαγγελίας ὑπερβαίνουσας τὰς τῶν προκατόχων του.

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι ἂν ὤφισταντο οἱ παράγοντες αὐτοί, ἡ συμπάραστασις τοῦτέστι τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἡ οἰκονομικὴ βάσις, συνάμα δὲ ἐφηρμόζοντο αἱ περὶ κυρώσεων διατάξεις, ἅτα ἐξεχώριζον πράγματι τὸ νέον νομοθέτημα ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ θ' ἀπετέλουν συγχρόνως τὰ σημεῖα τῆς ὑπεροχῆς του. Ἡ διαρρεύσασα ὅμως ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου πενταετία, κατεδείξε τὴν ἀνυπαρξίαν καὶ τῶν δύο παραγόντων. Ἐὰν εἰς τὴν ἑλλειψιν αὐτῶν προσθέσωμεν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ τελευταῖος νόμος εἶχε τὸ κύριον μειονέκτημα τῶν πρὸ αὐτοῦ νόμων, ἥτοι τὴν ἄγνοιαν τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος, ὅπως ἔ.

Ξήγησα τούτο εἰς ἄρθρα μου δημοσιευθέντα εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον ἅμα τῇ ἐκδόσει τοῦ νόμου καὶ ὡς κατεδείχθη τούτο ἀπὸ τὴν διαρρεύσαντων πενταετίαν, δὲν εἶναι καθόλου ἐκπληκτικὸν τοῦ ὅτι τὸ μειονέκτημα αὐτὸ καὶ ἡ ἀπουσία τῶν δῆθεν ἐξηφαλισμένων παραγόντων ἔφερον καὶ τὸν νόμον αὐτὸν εἰς τὴν σειρὰν τῶν προσηγηθέντων ἀπὸ τοῦ 1834 νόμων, ἀπὸ τοῦς ὁποίους τόσῃ προσπάθειαν κατέβαλεν ὁ συντάκτης του διὰ νὰ τὸν ξεχωρίσῃ.

Τὸ ἀνύπαρκτον τῆς οικονομικῆς βάσεως κατεδείχθη εὐθὺς ἀμέσως ἅμα τῇ δημοσίευσί τοῦ νέου νόμου, τοῦ Κράτους ἀγνοήσαντος τὰς περὶ ἀντιμισθίας καθ' ὧραν διατάξεις, τὰς ὁποίας καθώρισε, ἐπιβαλὼν ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ ἀνεφάρμοστους ὥρας ἐργασίας καὶ δὲν συντρέχει λόγος νὰ ἐνδιατρίψῃ τις ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς συμπαραστάσεως τῆς κοινῆς γνώμης ἀνεγνωρίσθη κατὰ τὸν πλεόν κατηγορηματικὸν τρόπον εἰς δημοσίευμα τοῦ Ὑπουργείου, τὸ ὁποῖον εἶδε τὸ φῶς μετὰ διετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου, καὶ ὅπου ἐκδηλοῦται καὶ ἡ δυσφορία αὐτοῦ διὰ τὴν συνεχιζομένην στάσιν ἀδιαφορίας τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὡς πρὸς τὰ προβλήματα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν λαϊκὴν μόρφωσιν.

Ἀπὸ τὸ δημοσίευμα αὐτὸ προκύπτει, ὅτι οἱ ἀρμόδιοι συνηθάνθησαν τὴν σπουδαιότητα τῆς συμπαραστάσεως τῆς κοινῆς γνώμης ὡς παράγοντος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἀνεγνώρισαν τὸ γεγονός τῆς ἀπουσίας τῆς. Δὲν φαίνεται ὁμως νὰ ἔγινεν ἀντιληπτόν, ἂν καὶ διέρρευσεν ὁλόκληρος πενταετία, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ λυπηρόν, ὅτι διὰ μόνῃς τῆς δημοσιεύσεως νόμου οὔτε «καθίσταται πανελλήνιος ὁ ἀγὼν, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνεται, οὔτε δημιουργεῖται ἀτμόσφαιρα εὐγενοῦς ἀμίλλης καὶ γενικώτερον κλίμα εὐνοοῦν τὴν καθολικότητα τῆς παιδείας», ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως νὰ ἐπίστευε

ὁ νομοθέτης. Δὲν ἔγινε συνειδητὸν ὅτι, διὰ νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ἐπὶ ὁλοκληροῦς δεκαετηρίδας ἐπικρατήσαν, ἐν σχέσει μὲ τὸ κεφαλαιῶδες τούτο μορφωτικὸν πρόβλημα, ἀδιαφορίαν καὶ ἀδράνειαν (φρασολογία τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως καὶ τοῦ δημοσιεύματος τοῦ ὑπουργείου), χρειάζεται κοπιώδης καὶ καλῶς ὁργανωμένη προσπάθεια περὶ τῆς ὁποίας διὰ μακρῶν διέλαβον εἰς δημοσιεύματά μου εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον.

Ἄν ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὸν ἄλλον ἐκείνον παράγοντα τὰς κυρώσεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ νέου νόμου σκιαῶδες καὶ ἀνεπίκαιροι οὔσαι ἐτελειοποιήθησαν παρ' αὐτοῦ, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι οὔτε κἂν ἀποπείρα ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἐγένετο.

Καθυστερημέναι χώρα καὶ ἰδίως ἡ περιοχὴ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ὠθούμεναι ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν εὐγενῇ ἀμίλλαν νὰ καταλάβουν θέσιν μεταξὺ τῶν πολιτισμένων λαῶν, ἀνυψώνουσαι καὶ πολιτιστικὸν ἐπίπεδόν των καὶ μὲ αὐτὸ μᾶζι καὶ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ των, ἀνέλαβον μὲ πίστιν καὶ ἐνθουσιασμόν τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν τελευταίων μεθόδων, διεκήρυξαν, ὅπως καὶ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, ὅτι ἡ ὑπαρξὶς τοιοῦτων ποσοστῶν ἀναλφαβητῶν ἀποτελεῖ ἔθνικὸν κίνδυνον. Δὲν περιωρίσθησαν ὁμως εἰς τὴν διακήρυξιν αὐτήν, ἀνέλαβον, Κράτος καὶ κοινωνία, μὲ πίστιν καὶ ἐνθουσιασμόν ἀγῶνα ἐπὶ ἔθνικοῦ ἐπιπέδου, ὁργάνωσαν ἀληθεῖς σταυροφορίας, διεφώτισαν, συνεκίνησαν καὶ συνήγειραν εἰς μίαν ἐνώσιν κοινῆς προσπαθείας τὴν κοινὴν γνώμην. Ἐπέτυχον δὲ ἀποτελέσματα, εἰς πλείστας περιπτώσεις, καταπληκτικά.

Διερωτᾶται κανεῖς, διατί καὶ οἱ ἀρμόδιοι ἐν τῇ χώρᾳ μας δὲν ἠκολούθησαν καὶ δὲν ἐμιμήθησαν τὰς χώρας αὐτάς; Δὲν ἐπίθυμῶ εἰς τὸ δημοσίευσμά μου αὐτὸ νὰ ἀσχοληθῶ εἰδικώτερον μὲ τὸν νόμον τοῦ 1954 «Περὶ καταπολεμῆσεως (ριζικῆς) τοῦ ἀναλφαβητι-

σμοῦ καὶ τὰ τῆς ἐφαρμογῆς του», ἐφ' ὅσον περὶ πάντων αὐτῶν εἰς τὸ «βιβλίον μου «Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ» καὶ εἰς 15 ἄρθρα μου δημοσιευθέντα εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον ἔγραψα, ἐξ ὧν τὰ δύο πρόσφατα. Εἰς αὐτὰ θὰ εὕρισκέ τις τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτό.

Σκοπὸς τοῦ δημοσιεύματός μου αὐτοῦ, ἄλλως τε, εἶναι μίᾳ προσπάθεια ὅπως δώσω ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ μίαν εἰκόνα τῆς μὴ ἱκανοποιητικῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται παρ' ἡμῖν τὸ τεράστιον αὐτὸ ἔθνος καὶ κοινωνικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον κατὰ παγκόσμιον ἀνταγωνισμὸν δὲν εἶναι αὐστηρῶς παιδαγωγικόν, ἀλλ' ἔθνικον, κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικόν, ἐν τῇ πεποιθῇσι ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ξένον πρὸς τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἰλίου». Ἐν συνεχείᾳ θὰ τονίσω, ὅτι κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην τῆς παρ' ἡμῖν πραγματικότητος, ὅπως ἐμφανίζεται αὕτη σήμερον, τὸν ἀγῶνα δέον ν' ἀναλάβῃ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ νὰ παράσχῃ γενναίαν τὴν συμβολὴν της. Τὸ Κράτος ἐξεδήλωσε πλέον ἢ σαφῶς τὴν ἀδυναμίαν του νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἀναγνωρισμένον παρ' αὐτοῦ ἔθνικόν αὐτὸν κίνδυνον. Αὐτὸ τοῦλάχιστον προκύπτει ἀπὸ δημοσιευμάτων του. Ταῦτα διαπιστώνουν τὴν πρωτοφανή, ὅπως τὴν χαρακτηρίζουν, ἀδιαφορίαν τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τὰ προβλήματα, τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν λαικὴν μόρφωσιν, ψέγοντα τὴν ἀδρανείαν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἡ ὁποία, ὅπως γράφουν, ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ γίνουν ὅλα ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς καὶ ἀπὸ τὸ Κράτος.

Πράγματι χωρὶς τὴν συμπαράστασιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, χωρὶς τὸν συναγεμὸν τῆς κοινῆς γνώμης, προβλήματα τοιαύτης σπουδαιότητος, ἔθνικὰ, κοινωνικὰ δὲν ἀντιμετωπίζονται ριζικῶς. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἐξίσου ἀληθές εἶναι, καὶ τὸ ἔγραψα εἰς μακρὸν δημοσίευσμά μου, εἰς ἀπάντησιν τῆς μομφῆς τὴν ὅποιαν ἐξέτεμ-

ψε τὸ ἀρμόδιον ὑπουργεῖον διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς κοινῆς γνώμης, ὅτι οὐδὲν ἔπραξαν οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ ἀγῶνος ἵνα διεγείρουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης, τὴν συμπαράστασιν τῆς ὁποίας ὡς πολῦτιμον παράγοντα καὶ τὰ μέσα πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς διὰ μακρῶν ἀνέπτυξα εἰς τὸ βιβλίον μου «Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ».

Οὕτω, ὡς τελικὸν συμπέρασμα, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑποχρεωτικοῦ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἐξακολουθεῖ, ὅπως καὶ ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, νὰ ἀποτελῇ διακοσμητικὸν στοιχεῖον τῆς νομοθεσίας καὶ τοῦ πολιτεύματος, ἐνῶ ἦτο πλέον καιὸς νὰ ἀποβῇ εἰς τῶν ἀκρογωνιαίων λίθων τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς.

Ἡ γνῶσις καὶ ἡ συναίσθησις τῆς καταστάσεως ταύτης ἐπιβάλλει τὴν σταθερὰν ἀνάληψιν ἀγῶνος παρὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας πρὸς ἀντιμέτωπισιν τοῦ ὑψίστου αὐτοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Δὲν πρέπει, ἄλλως τε, νὰ λησμονῶμεν τὸ γεγονός ὅτι ἡ συμβολὴ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνυψώσεως τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ ἐξαίρεται εἰς πλεῖστα ὅσα δημοσιεύματα ξένων χωρῶν, ὅπου ὁ ἀγὼν οὕτως διεξάγεται ἐπὶ ἐθνικῶν ἐπιπέδου μὲ ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικά.

Θέλομεν Ἑλλάδα ἀνταξίαν τοῦ ὀνόματός της, θέλομεν νὰ ἐκβλήθουν οἱ παράγοντες ἐκείνοι πού δημιουργοῦν τὴν κακοδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ τόπου μας, θέλομεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν ὅρους ἀνθρωπίνω τέλους ὑπάρξεως εἰς κάθε ἄνθρωπον. Πῶς ὅμως θὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ἐπιθυμίαι μας αὐταί, οἱ πόθοι μας αὐτοί, ἂν ἡ κοινωνία, ἕκαστος ἐξ ἡμῶν παρακολουθῇ, κλεισμένος εἰς τὸ ὄστρακον τοῦ ἑγωῦ του, ἀδρανῶν, ἀπαθῆς καὶ ἀδιαφοροῦ, τὴν περιβάλλουσιν αὐτὸν ὅχι καὶ τόσον εὐχάριστον κατάστασιν;

Ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς πού θέ-

λομεν νά ζήσωμεν εἰς μίαν κοινω-
νίαν καλλιτέραν τῆς σημερινῆς,
νά συλλάβωμεν τὸ πρόβλημα αὐτὸ
εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν καὶ τὴν βα-
ρύτητά του, νά ἀποκτήσωμεν συ-
νεῖδησιν τῆς ὀξυτάτης μορφῆς, ὑπὸ
τὴν ὁποίαν τοῦτο ἐμφανίζεται παρ'
ἡμῖν, καθὼς καὶ τὴν συναίσθησιν
τῆς ταπεινῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν
κατέχει εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἡ Ἑλ-
λάς, ἡ ἀπόγονος ἑνὸς ἀνυπερβλή-
του εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέ-
χνας πολιτισμοῦ, καὶ νά εἰσφέρω-
μεν μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἀτομι-
κάς μας δυνάμεις εἰς τὸν ἔθνικόν
αὐτὸν ἀγῶνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον
ἐξαρτᾶται ἡ ἐξασφαλισ, εἰς ἑκα-

στον ἀτομον, μέλος τῆς κοινωνίας,
τῆς δυνατότητος νά βελτιώσῃ τὸν
ἑαυτὸν του, ἥτοι ν' ἀναπτύξῃ πλή-
ρως τὴν προσωπικότητά του καὶ
τὰς δεξιότητάς του, τόσον ἐπὶ τοῦ
ἀτομικοῦ πεδίου ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ
κοινωνικοῦ καὶ περαιτέρω ἡ ἀνα-
διοργάνωσις τῆς κοινωνίας καὶ ἡ
δημιουργία μιᾶς νέας ζωῆς μετ' εὐ-
ρυτέρους ὀρίζοντας καὶ ἐν ταυτῷ
ἡ ἀνύψωσις τοῦ βιωτικοῦ καὶ ἐκπο-
λιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ,
αὕτη αὕτη δηλονότι ἡ εὐημερία
τῆς κοινωνίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας
ἀναστρεφόμεθα καὶ τὸ μέλλον τοῦ
ἔθνους.

Τὸ κριτήριον τῆς σοφίας

Ἐδῶ εἶναι τὸ κριτήριον τῆς σοφίας,
Ἡ σοφία δὲν ἔχει στὰ σκολεῖα τελειωτικὰ κριθεῖ,
Ἡ σοφία δὲν ἡμπορεῖ νά μεταβιβαστεῖ ἀπὸ κειὸν ὁποῦ τὴν ἔχει,
σ' ἕναν ἄλλον ὁποῦ δὲν τὴν ἔχει,
Ἡ σοφία εἶναι μέσα ἀπ' τὴν ψυχὴν, δὲν ἐπιδέχεται ἀπόδειξη,
εἶναι μόνη τῆς ἀπόδειξης,
Ἐφαρμόζεται σ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς καὶ τ' ἀντικείμενα καὶ τὶς
ιδιότητες κι' εἶναι φχαρισστημένη,
Εἶν' ἡ βεβαίωσις τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀθανασίας τῶν
πραγμάτων κι' εἶναι αὕτη ἡ λαμπράδα τῶν πραγμάτων.
Ἐπάρχει κάτι μέσα στὸ κυμάτισμα τῆς ὄψης τῶν πραγμάτων,
ποῦ τὴν κάνει ν' ἀναβλύζει ἀπ' τὴν ψυχὴν.

(«Φύλλα Χλόης»)

ΠΟΙΟΣ ΖΗΤΑΕΙ ΤΗΝ ΕΥΤΥΧΙΑ;

JOHN COATS

ΓΙΑ ν' απαντήση κανείς ικανοποιητικά σ' αυτό το ερώτημα πρέπει πρώτα νά ξεκαθαρίση τί είδους ευτυχία ζητάει.

Κατά την συνήθη φρασεολογία του σημερινού κόσμου, ευτυχία σημαίνει απόλαυσι και ικανοποίησι. Ἀλλά, εἴτε πρόκειται για τὸ συναρπαστικὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πνεύματος ἀπὸ μιᾶ ἐρεθιστικῇ ἱστορίᾳ, εἴτε πρόκειται γιὰ τὴν ἡδονὴ τοῦ σώματος ἀπὸ φαγητό, ποτό ἢ σέξ, εἴτε πρόκειται γιὰ τὸ συναισθηματικὸ γαργάλημα ἀπὸ τὸν κινηματογράφο, τὸ θέατρο ἢ μερικὲς μορφὲς τέχνης, ὅλοι μας ξέρουμε πῶς αὐτὴ ἡ μορφή τῆς ικανοποιήσεως, ἂν καὶ ἔχει τὴ θέσι της, ποτὲ δὲν διαρκεῖ γιὰ πολὺ. Ἀνήκει στὴν φύσι τοῦ χρόνου μᾶλλον, παρὰ τοῦ αἰωνίου. Καὶ ἂν θελήσουμε νὰ ἐξε-

τάσουμε τὸν ἑαυτὸ μας θὰ βροῦμε, νομίζω, ὅτι θαθεῖα μέσα στὸν καθένα μας ὑπάρχει κάποια θεία σπίθα ἢ ψυχὴ ποὺ φωνάζει ἀδιάκοπα γιὰ μιᾶ βαθύτερη καὶ διαρκέστερη ευτυχία, κάτι ποὺ νὰ ἀνήκει στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς μᾶλλον, παρὰ στὴν διαβατικὴ φύσι τοῦ παρόντος ἑαυτοῦ μας. Καὶ ἐὰν ἡ πληρότης τῆς ευτυχίας εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ γύρω μας, τί ἄλλο πρέπει νὰ ζητᾶμε; Μιὰ πιθανὴ λύσι τοῦ προβλήματός μας δίδουν οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τοῦ παρελθόντος.

Ἡ ευτυχία, λέγουν, εἶναι μιὰ καὶ ἀδιαίρετη καὶ δὲν μπορεῖ νὰ φθάσῃ σὲ πληρότητα ὅταν περιέρχεται σὲ μιὰ ὁμάδα ἢ ἄτομο εἰς ὁδὸς τῆς ευτυχίας ἄλλων ὁμῶν ἢ ἀτόμων. Ἡ ευτυχία προσήκει στὸ σύνολο τῶν πρα-

γμάτων καὶ πρέπει ἔτσι νὰ γίνεται αἰσθητὴ μέσα στὸ πιὸ βαθύ μέρος τοῦ ἐνδομύχου ἐαυτοῦ μας, ποὺ εἶναι πλησιέστερα στὸν θεὸ καὶ ἐπομένως ἀντιλαμβάνεται στενότερα τὴν πλήρη ἀλληλεξάρτησι τῶν πάντων πρὸς τὸ ὅλον. Ἐπομένως, ὄχι μόνον ὀφείλομε νὰ φέρωμε τὴν εὐτυχία ἐκτὸς τοῦ ἐαυτοῦ μας ἐνεργοῦντες εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ σφετεριζώμεθα τὴν εὐτυχία ἐνὸς ἄλλου μέρους τῆς θείας ζωῆς, ἀλλὰ καὶ εἰσχωροῦντες ἐπίμονα στὰ θάθη τοῦ ἐαυτοῦ μας ὥστε νὰ ἐγκαταστήσωμε μέσα μας κάποια κατανόησι τῆς ἀληθοῦς μας φύσεως.

Διὰ μέσου τῆς ἱστορίας, καθὼς ἐδιδασχθήκαμε, ὑπῆρξαν διάφοροι μυστηριακοὶ σχολαὶ ἢ ἀσράμ, ὅπως τῆς ἀποκαλοῦν στήν Ἀνατολή, ποὺ εἶχαν σκοπὸ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς μελετητὰς τῆς ἀλήθειας στήν ἔρευνά τους. Ἐνεθάρρυναν κάθε ἐρευνητὴ νὰ κάμῃ τὴν δική του ἀνακάλυψι γιὰ δικό του λογαριασμό. Μολοντοῦτο, ἀν καὶ ἔφηναν τὸν καθέναν ἐλεύθερον ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμον του, ἔκριναν σκόπιμον νὰ μεταδώσουν μερικὰ βασικὰ δρώσημα σχετικὰ μὲ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπορρέοντα ἀπὸ τὴν πιὸ ἀρχαίαν παραδόσεις καὶ πηγὰς φιλοσοφίας. Καὶ νὰ τὶ λένε γιὰ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς διακριτικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γενικὰ παραδεδεμένη θρησκευτικὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἔχει ψυχὴν, οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ λένε ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ ὅτι χρησιμοποιεῖ ἕνα σῶμα κατὰ τὴν διάρκεια ἐνὸς βίου γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ μέσῳ αὐ-

τοῦ πείρα, ποὺ διαφορετικὰ θὰ ἦταν ἀπρόσιτη. Περαιτέρω, ὅτι στὸ κράτος τῆς σκέψεως καὶ τοῦ αἰσθημάτων ὁ ἀνθρώπος κατέχει, ὅπως θὰ λέγαμε ἕτερα σῶματα ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, μὲ ὅσα διὰ τῶν ὁποίων δέχεται ἐρεθισμοὺς καὶ προσεγγίζει τὴν σκέψιν καὶ τὰ αἰσθητά γύρω του. Διδάσκουν ἐπίσης, ὅτι αὐτὰ τὰ σχήματα ἐκφράσεως εἶναι ἐξ ἴσου πραγματικὰ στὸ ἐπίπεδον συνειδητότητος ὅπου λειτουργοῦν ὅσο καὶ οἱ φυσικὲς αἰσθήσεις τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Ὅλα ὅμως εἶναι θνητὰ στὴν ἀποδεδεμένη σημασία τῆς λέξεως. Τὸ καθέναν πεθαίνει μὲ τὴν σειρά του ὅταν σημάνῃ ἡ καθωρισμένη ὥρα του καὶ τὸ καθέναν ἔχει σημασίαν μονάχα γιὰ μιὰ δεδομένη περίοδο χρόνου, ἐφόσον ὑπηρετεῖ τὴν ὑπαγορεύσει τῆς ἐνδοτέρας ζωῆς. Ὅταν ἡ ζωὴ αὐτὴ ἀποσύρεται, οἱ μορφῆς ποὺ μένουν εἶναι ἀνωφελεῖς καὶ ἀποσυντίθενται, ἐνῶ ὁ πραγματικὸς ἐαυτὸς ἔχει ἀπομυζήσει ἀπὸ τὴν καθεμιά τὸν χυμὸ τῆς πείρας, ποὺ ἀπορροφᾶται καὶ οἰκοδομεῖ τὴν ἰκανότητα ἢ χαρρακτῆρα ἢ ιδιότητα μελλοντικῶν ἡμερῶν, ὅταν ἡ ψυχὴ θὰ ἐπιστρέψῃ νὰ ζήσει ἕνα ἀκόμη καφάλαιο τῆς μακρυᾶς ἱστορίας τῆς ἀποδημίας της ἀπὸ τὸν δικόν της κόσμον στὸν δικόν μας. Καὶ τοῦτο διότι θεωρεῖται λογικὴ ὑπόθεσις τὸ ὅτι, ἐὰν τέρμα καὶ σκοπὸς τῆς υπάρξεώς μας εἶναι ἡ τελειοποίησις καὶ ἡ ἐκ νέου ἀπορρόφησις ἀπὸ τὸ θεῖον πνεῦμα, μία μόνη ζωὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ὥς προπαρασκευὴ γιὰ ἕνα τέτοιο προορισμό. Ὁ κόσμος δὲν εἶναι παρὰ

σχολεῖο, στὸ ὁποῖον ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ ἐπιστρέφουμε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἕως ὅτου διδασχοῦμε ὅλα ὅσα τὸ σχολεῖο τοῦτο μπορεῖ νὰ μᾶς διδάξη γιὰ νὰ μετρηθοῦμε στὴν πληρότητα τοῦ ἀναστήματος τοῦ τελείου ἀνθρώπου.

Καθένας μας μοιάζει μὲ ἄνθρωπο ποὺ διαθέτει τρεῖς ἵππους ὑπὸ τὸν ἑλεγχό του. Ἐναν νοητικὸ ἵππο, ἕναν θυμικὸ (ἢ συναισθηματικὸ) καὶ ἕναν φυσικὸ, ποὺ τρέχουν μαζί του, ἔξω ἀπὸ τὸν ἑλεγχό του, καθὼς συμβαίνει μὲ τοὺς περισσοτέρους μας, ἀντὶ νὰ εἶναι πειθήνιοι στὴν θέλησί του. Εὐτυχία γιὰ τὸν ἐντὸς μας ἑαυτὸν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασι ἐλέγχου ἐπὶ τῶν ἵππων αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐκτελοῦν τίς ἐντολές μας. Ὁ ἵππος τοῦ σώματος χρειάζεται τὴν δέουσα τροφή, τὴν δέουσα ἀσκήσι καὶ τὴν δέουσα στέγη. Τότε ὁ ἵππος ἐργάζεται καλὰ, ἐνῷ τὸ ζῶον ποὺ ὑπερτρέφεται καὶ ὑποασκεῖται ἀποδεικνύεται ἀργὰ ἢ γρήγορα θάρος γιὰ τὸν κάτοχό του. Ὁ ζωϊκὸς ἑαυτός μας πρέπει νὰ ἐξετάζεται ἀντικειμενικά, ὅπως ὁ ἵππος τοῦ ὁποῖου ἐπιθαίνει κανεὶς καὶ ποτὲ δὲν ταυτίζεται μαζί του, οὔτε ποτὲ θεωρεῖται ὡς ἕνα ἐνικτὸ μαζί του. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν νοητικὴ καὶ θυμικὴ φύσι. Εἶναι πλάσματα ὑπὸ τὴν κυβέρνησί μας καὶ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τοὺς ἐπιτρέπουμε νὰ δεσπόσουν ἐπάνω μας, ἐὰν θέλωμε νὰ ἐπιτύχωμε τὴν ἀληθινὴν γαλήνην καὶ εἰρήνην πνεύματος καὶ καρδιάς, ἀνευ τῶν ὁποίων δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη βιώσιμη εὐτυχία.

Πρέπει νὰ μάθωμε νὰ διακρί-

νωμε μεταξὺ ἀναβάτου καὶ ἐκάστου τῶν ἵππων. Ἐπὶ παραδείγματι, εὐρίσκεσθε σ' ἕνα πάρτυ καὶ ἡ οἰκοδόμοινα σᾶς προσφέρει ἕνα δεύτερο κομμάτι πολὺ νόστιμης τούρτας, ποὺ ἀντελήφθη ὅτι σᾶς ἄρεσε· ἔχετε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πῆτε στὸν ἑαυτό σας, «ποῖος θέλει αὐτὴ τὴν τούρτα, ὁ ἀναβάτης ἢ ὁ ἵππος;». Ὁ ἀναβάτης ἀντιλαμβάνεται καλὰ ὅτι ὁ ἵππος ἔφαγε ἀρκετά. Ὁ ἵππος ὁμως, ποὺ δὲν νοιώθει ἀπὸ ἡθικὰς ἀξίες, ἐπειδὴ τοῦ ἄρεσε ἡ τούρτα, ἔγλυψε τὰ χεῖλη του καὶ λέγει «θέλω κι' ἄλλη». Τὸ ζήτημα εἶναι, ποῖος θὰ κερδίσῃ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν νοητικὸ ἵππο. Ἀπολαμβάνει τὸ τρέξιμο, στὰ λειβάδια τοῦ νοῦ καὶ τὴν βοσκὴ τῆς ποικίλης χλόης, ἀλλὰ διόλου δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ συγκεντρωθῇ σὲ κάτι ποὺ ἐσεῖς, ὁ ἀληθινὸς ἑαυτός, χρειάζεσθε νὰ σκεφθῇ. Μπορεῖτε νὰ ἐπιστήσετε τὴν προσοχή του γιὰ λίγο, ἀλλὰ γρήγορα πεοισπᾶται, ἐνῷ ἡ συγκέντρωσις σ' ἕνα ἀντικείμενο ἢ ἕνα ἀφηρημένον θέμα εἶναι εὐρύτατα σημαντικὸ γιὰ τὴν νοητικὴν ζωὴν μας. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς εὐρίσκονται στὴν θέσι τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχοντας ἕνα αξιόλογο μικροσκοπιο καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσες εἰκόνες, ἀδυνατεῖ νὰ ἐξετάσῃ ὅποιαδήποτε, διότι δὲν μπορεῖ νὰ συντονίσῃ τὸ μηχανημα ἱκανοποιητικὰ. Ὅταν ὁ φακὸς εἶναι τέλειος, μπορούμε νὰ ἔχωμε τὴν ἀρίστην ἐξέτασι μιᾶς εἰκόνης. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν σκέψιν μας. Ἐπειδὴ εἴμεθα ἀνίκανοι νὰ συγκεντρωθοῦμε πλήρως καὶ ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὴν

ἐξεταζόμενη ἰδέα, δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιτύχωμε αὐτὸ πού θά ἦταν δυνατὸν. Ἡ τραγωδία δὲ ἐγκλείεται στὸ ὅτι δὲν εἴμεθα ἐνήμεροι τοῦ ὅτι αὐτὸ συμβαίνει, ὥστε ἀξίες δευτέρας ἢ καὶ τρίτης τάξεως ἐξαίρονται λανθασμένα σὲ τιμητικὰς θέσεις.

Ὡστε, ὅταν κάποιος ἐρωτᾷ «ποιοὺς ζητάει τὴν εὐτυχία», τὸ ἐρώτημα εἶναι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅσο φαίνεται σοβαρό, διότι πιδὼ πολλοὶ φωνάζουν γιὰ εὐτυχία ἀπὸ ὅσους εἶναι διατεθειμένοι ν' ἀγωνισθοῦν γι' αὐτήν. Δὲν πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανό. Πρέπει νὰ κατακτηθῇ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο πού ἀναλαμβάνει νὰ τιθαστεύσῃ τοὺς ἵππους τῆς φύσεώς του, καὶ νὰ ζήσει ἐφεξῆς περισσότερο γιὰ

τὸ ἐντὸς τοῦ ἀληθινὸ ἀνθρώπινου κέντρο καὶ λιγώτερο γιὰ τὸ πρόσκαιρο μέρος τῆς φύσεώς του. Οἱ ἵπποι ἔχουν τὴν δική τους φύσι καὶ πάντοτε θά θέλουν νὰ ἐπιβάλουν τὶς θελήσεις τους. Ὑπάρχει λοιπὸν πάντοτε μιὰ πάλη, πού τὴν συνώψισε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν φράσι του, ὅτι ὁ πόλεμος γίνεται «ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν».

Δὲν ὑπάρχει, πάντως, κανεὶς ὁ ὁποῖος νὰ μὴν εἶναι σὲ θέσι νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὐτυχία ἐὰν τὴν θέλῃ πραγματικά. Καὶ ἴσως δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ μελλοντικὴ εὐτυχία τοῦ κόσμου θά ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον οἱ ἄνθρωποι θά ἀντικρῶνουν σοβαρώτερα τὶς αἰώνιες ἀρχές.

Ἡ ὁμορφιά τῆς ζωῆς ἐν μέρει ἐγκλείεται στὰ μάτια πού τὴν βλέπουν.

Bovee

Τὸ βιβλίον δὲν εἶναι κάτι πού σκέπτεται γιὰ σένα, ἀλλὰ κάτι πού σὲ κάνει νὰ σκέπτεσαι.

McCosh

Οἱ Θεσπιεῖς στὶς Θερμοπύλες

Κάποιοι ξέρουν καὶ λένε μεγάλα λόγια
ἢ ἡμποροῦν καὶ πράττουν τὰ μεγάλα.
´Υπάρχουν ἄλλοι ποὺ δὲν θέλουν νὰ εἰποῦν κανένα λόγο
μὰ τὰ μεγάλα πράττουν πάντα.
Λειψή γι' αὐτοὺς ἐστάθης, ὦ ἱστορία·
μὰ οἱ Θεσπιεῖς δὲ νοιάζονται
κι' ἐπιγράμματα δὲν θέλουν,
οὐδὲ τὴν ρικνοπρόσωπη γρια ὑστεροφημία.
Χωρὶς τυμπανοκρουσίες, στε γάνους ἢ τὴν αἴγλη
ποὺ ξερουν κάποιοι πὼς θὰ τοὺς ἀκολουθεῖ τὴν κάθε πράξι
ἐπειδὴ ἔχουν τὴν καταγωγή περίβλεπτη, πλουσία
κι' ἀδιαφοροῦντες γιὰ τὸ τι θὰ εἰποῦν οἱ ἄλλοι
κι' οὐδέποτε τοὺς ἄλλους ἐπιτιμοῦντες
σὰν τὰ σπουδαῖα καὶ πρέποντα δὲν πράζουν,
ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ πρᾶττον ὅτι
κανεῖς δὲν τοὺς ἐπρόσταξε ἢ θέλησε ἢ ποὺ ἀποβλέπει,
καλὸ ἢ κακὸ κι' ἐκεῖνοι ἐξακολουθοῦν
σιωπῶντες κι' ἄλλοι μέσ' τὴν ἀπόφασί τους.
´λλ' οἱ οἱ Θεσπιεῖς δὲν ἦταν κακοὶ οὐδ' ἀπλῶς καλοὶ·
ἐνδόμυχοι ὁδηγοῦντο στὴ θυσία·
δὲν πῆγαν σὰν παγοῦργχοι ἢ σὰν εἴλωτες
καὶ πάντα μία φωνὴ τοὺς καλεῖ διαλαλώντας
πὼς ἦταν ἢ ἔγιναν μὰ πάντα μένουν
τοῦ ἀριστεύειν ἢ πανοπλία καὶ ἢ οὐσία ἢ ἀγαθὴ,
(στὶς πύλες τοῦ κόσμου οἰκοδόμησαν τὰ πλεῖω αὐτοὶ)
τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λαῶν ἢ ἐλευθερία.
Οἱ Θεσπιεῖς στὶς Θερμοπύλες
ἔτσι ποὺ πῆγαν φαίνεται νὰ ἐγγιζουν
τὸ μέγιστο καὶ τὸ εὐγενες·
γιατὶ ἂν εἶχαν οἱ ἄλλοι ἀποφασίσει
ἢ τοὺς τὸ εἶχανε προστάξει ἄλλοι πάλι,
αὐτοὶ ἔμειναν χωρὶς κανεῖς νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ
κι' οὐδὲ νὰ τὸ παρακαλέσῃ
σεμνοὶ κι' ὡς ἀπαιτεῖ ἢ θυσία πλήρεις.
Μιὰ πόλις μέσ' τὸ τιμαλφές.
Καὶ Θεσπιεὺς κανεῖς προδότης
ἢ βασιλεὺς ἢ ὀπλίτης ἢ τοῦ πνεύματος βλαστός,
αἰφνης γλύπτης, σοφιστής, οἰκοδόμος, ζωγράφος, θεσπιωδός.

ΛΘΑΝ. ΑΒΕΛΛΙΟΣ

(Ἀπο τὴν «Εὐβοϊκὴ Ἀνθολογία»)

ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΧΑΤΜΑ ΓΚΑΝΤΙ

Πολλούς ἔφερε σέ ἀμηχανία ἡ δῆλωσίς μου περὶ τῆς Φωνῆς τοῦ Θεοῦ. Τί ἦταν; Τί ἄκουσα; Εἶδα κανένα πρόσωπο; Ἐὰν ὄχι, πῶς ἡ Φωνὴ αὐτὴ μετεβιβάσθη σέ μένα;

Γιὰ μένα, Φωνὴ τοῦ Θεοῦ, τῆς Συνειδήσεως, τῆς Ἀληθείας, ἢ ἡ Ἑσωτερικὴ Φωνὴ ἢ ἡ «ἡρεμὴ μικρὴ φωνούλα», σημαίνουν ἓνα καὶ τὸ αὐτό. Δὲν εἶδα μορφὴ. Ἀλλὰ αὐτὸ πού πραγματι ἄκουσα ἐμοιαζε μὲ Φωνὴ ἀπὸ μακρυὰ καὶ ὁμως τόσο κοντά. Δὲν ἐλάθεψα, ἦταν σὰν ἀνθρώπινη φωνή, πού ἐπίμονα μιλοῦσε σέ μένα. Οὔτε ὀνειρεύόμουν τὴν ὥρα πού ἄκουσα τὴ Φωνή.

Τὸ ἄκουσμα τῆς Φωνῆς ἠκολούθησε μιὰ τρομερὴ πάλη ἐντός μου. Ἐάφνου ἀκούσθηκε ἡ Φωνή. Ἀφουγκράσθηκα, βεβαιώθηκα πῶς ἦταν Φωνή, καὶ ἡ πάλη σταμάτησε. Ἠρέμηση. Ἀποφάσισα γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα τῆς νηστείας μου. Μιὰ χαρὰ μὲ πλημμύρησε. Ἦταν μετὰξὺ τῆς 11ης καὶ 12ης τοῦ μεσονυκτίου. Αἰσθάνθηκα φρεσκαρισμένος καὶ ἀρχισα νὰ γράφω τὸ σημείωμα

ΠΩΣ ΕΦΘΑΣΕ Ο ΘΕΟΣ

ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ

πού πολλοὶ ἐδιάβασαν.

Θὰ μπορούσα νὰ δώσω περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὸ ὅτι ἦταν ἀληθινὰ Φωνὴ αὐτὸ πού ἄκουσα καὶ ὄχι ἀντίλαλος τῆς ἐξημμένης φαντασίας μου; Δὲν ἔχω περισσότερα στοιχεῖα γιὰ νὰ πείσω τὸν σκεπτικιστὴ. Εἶναι ἐλεύθερος νὰ λέγῃ ὅτι ἦταν μιὰ αὐταπάτη ἢ ὄνειρόπαρμα. Καὶ μπορεῖ νὰ ἦταν. Δὲν ἔχω ἀπόδειξι γιὰ τὸ ἀντίθετο. Ἐκεῖνο πού μπορῶ νὰ πῶ εἶναι — ὅτι κι' ὁλόκληρος ὁ κόσμος νὰ σταθῇ ἐναντίά μου, δὲν θὰ μοῦ κλονίσῃ τὴν πίστι πῶς ὅτι ἄκουσα ἦταν ἡ ἀληθινὴ Φωνὴ τοῦ Θεοῦ.

Πιστεύουν μερικοὶ πῶς ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος δὲν εἶναι παρὰ πλάσμα τῆς φαντασίας μας. Ἄν ἔτσι συμβαίνει, τότε τίποτε δὲν εἶναι πραγματικό, τὸ πᾶν ἀνήκει στὴ φαντασία μας. Ἀλλὰ κι' ἔτσι, ἐνόσω ἡ φαντασία δεσπόζει, ἐνεργῶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιταγὴ τῆς. Καὶ τὰ ἀληθινώτερα πράγματα εἶναι σχετικὰ. Γιὰ μένα ἡ Φωνὴ ἦταν ἀληθινώτερη ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξί μου.

Ὁ καθένας, αὐτὸς πού θέλει, μπορεῖ ν' ἀκούσῃ τὴ Φωνή. Εἶναι μέσα στὸν καθέναν. Δὲν θέλει παρὰ προηγούμενη καὶ ἀποφασιστικὴ προπαρασκευὴ γιὰ νὰ ἀκουσθῇ...

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΙΩΝΙΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ

Ἀντρέα Καραντώνη: ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΑΕΤΩΜΑ (ποιήματα)
καὶ ἄλλες συλλογές

Κριτική παρουσίασις ἀπὸ τὸν
ΧΡΙΣΤΟ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟ

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ τοῦ Ἀντρέα Καραντώνη στὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καλύπτει τὴν τελευταία τριακονταετία, ξεκινώντας ἀπὸ μιὰ δημιουργικὴ ἀνανέωσι τῆς κριτικῆς, ποὺ ἐπεβλήθη ἕως καὶ τὸ ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα, τὴν Ἀκαδημία, μὲ τὴν βράβευσι τῶν «Φυσιογνωμιῶν» του γιὰ τοὺς κυριώτερους ποιητὰς καὶ πεζογράφους. Ἀπὸ διετίας ἐξέφρασε τὸν δυναμικὸ παλμό του καὶ στὴν ποίησι. Τὸ «Βίος καὶ ἀέτωμα» εἶναι τὸ δεῦτερο ποιητικὸ του βιβλίον, ἓνα ἔργο μὲ ἀδίστακτες ἀλήθειες, δοσμένες ἄλλοτε σὲ βαθύ μυστικισμό καὶ ἄλλοτε σὲ σαρκασμὸν ἀλύπητο.

Μοντέρνος ποιητής, ἔχει σπάσει τὰ δεσμὰ τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἀναζητώντας μιὰ μουσικότητα μονάχα, κι' ὅχι

πάντα. Προσπαθεῖ νὰ ἐπιδράσῃ πολλὰς φορὲς μὲ τὸν λεκτικὸ τοῦ πλοῦτο, ὅπου ἡ πιδ ποιητικὴ δημοτικὴ ἀγκαλιάσμενη μὲ τὴν κολλαρισμένη καθαρεύουσα ἐξασφαλίζουν τὸ ὕφος ποὺ ἀπαιτεῖται στὴ δεδομένη στιγμή.

Τὰ μεγάλα καὶ αἰώνια ἐρωτηματικά, ποὺ εἶναι πολιτογραφημένα στὸν ποιητικὸ χῶρο, τρυποῦν καὶ τοῦ ποιητοῦ τὴν καρδιά καὶ ἀναβλύζει ἓνα ὀλοκόκκινο αἷμα. Φαίνεται νὰ ἔχη πεισθῇ γιὰ τὴν μηδαμινότητα τῶν ἀνθρώπων προσώπων σὲ συσχέτισμό μὲ τὴν κοσμικὴ δημιουργία καὶ ἐξέλιξι. Τὸ ποίημά του «Κορρές καὶ Βάγιας» εἶναι μιὰ σκληρὴ σάτιρα γιὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ θράσος τῶν ἐπιγραφῶν. Καὶ στίς «Ἀποι-

κίες» δραματίζεται κάποια γωνιά τοῦ κόσμου, ὅπου «τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει νὰ πάθει τίποτε ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων».

Στὸ ποίημα γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Καζαντζάκη, κάνει διάκρισι ἀνάμεσα στὴν αἰωνιότητα τῆς ὑπάρξεως «στὶς κακοτοπιές τοῦ ἀπείρου» καὶ τοῦ «ἐνὸς λεπτοῦ» διαβατικῆς ζωῆς στὸν κόσμο τῆς φυσικῆς ὁρασης. Ἀλλὰ τί νὰ ὑπάρχη «πέρα ἀπ' τὰ ὅρια τῆς ὁρασης»;

Οἱ ἄνθρωποι προβάλλουν τὸν ἑαυτὸ τους, τίς ἀδυναμίες τους, τίς ἐλπίδες τους στὸν κόσμον τῶν αἰώνων ἐρω-

τηματικῶν. Πλάθουν εἰκόνες, μορφές, σχήματα, ζοῦν τίς ἱερές ἱστορίες. Ὅλοι ἀντικρύζουν τὸν Κύριο «σὲ ὥρα ἀνάγκης» («Ὁ Χριστὸς μέσα στὸ καράβι»), καὶ περιμένουν νὰ μάθουν «τί τοὺς ἔφερε ἀπὸ τὸν παράδεισο» ἢ τί θὰ τοὺς δώσει, ἀλλὰ λιγοστοί, ἐλάχιστα λαχταροῦν τὴν ἀληθινὴ πνευματικὴ παρουσία τοῦ ἀνέκφραστου, μέσα τους!

Ἀνάμεσά τους εἶναι ὁ ποιητής, ποὺ συνθέτει τὸ «πιστεῦμα» του μὲ τὴν ἀποκρυφιστικὴ σημασία τοῦ σταυροῦ, σὰν σχεδίου δημιουργικῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ὑπερκόσμου.

Ἄστρα προσωπικὰ δὲν ἔχει ὁ οὐρανός μου
παρὰ τὰ καθημερινὰ τῆς νύχτας ἄστρα
σπαρμένα μὲ τὴν ἀδιαφορία τῶν χειρῶν τοῦ Πλάστη—
ἀπὸ τότε ἀκίνητοῦν σὲ σταυροῦ σχῆμα
τὰ χέρια σου Δημιουργέ κ' ἐμεῖς σὲ προσκυνᾶμε.

(«Ἀνθρώπος τις»)

Στὴν «Ἡμέρα τῆς Λαμπρής» συνδυάζει μυστικὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἀδιάκοπη ἀναγέννησι τῆς φύσης. Καὶ στὴν «Ἀντικατάσταση» περιγράφει τὸν θάνατο σὰ μιὰ μυστηριώδη σήραγ-

γα, ποὺ βγάζει τίς ὑπάρξεις σ' ἓναν ἄλλον ἥλιο, στὴ βαθύτερή τους ὑπόστασι, ἐλεύθερες ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα στοιχεῖα τῆς θνητῆς προσωπικότητος.

Μὲ τί θὰ μὲ ἀντικαταστήσουν δυσκολεύομαι νὰ τὸ φανταστῶ·
ἐγὼ γεννήθηκα γιὰ μιὰ φορὰ μονάχα
μιὰ καλαισθητικὴ γεωμετρία μὲ προσδιώρισε
μιὰ ἀστρολογία δούλεψε γιὰ μένα
τὰ συστατικὰ τῆς γῆς σ' ἴδιαν ἀναλογία πιά δὲν θὰ σμίξουν
γιὰ νὰ πλαστεῖ τὸ σῶμα μου ὅπως εἶναι
ἄλλο δὲ θὰ ξαναβρεθοῦν μάτια νὰ ξαναστείλουν
στὰ πράγματα τὸ ἴδιο βλέμμα—βλέμμα μου...
Ὁ κόσμος πέρασε γιὰ μιὰ φορὰ ἀπ' τὰ μάτια μου
τέτοιος ποὺ ἐγὼ τὸν κοίταξα καὶ τὸν ἐρμήνευσα·
ἂν ξαναγίνει θάναι κόσμος ἄλλος

για ἄλλα μάτια
 μ' ἄλλη διαβάθμιση τῶν δραμάτων
 τῆς νύχτας καὶ τῆς μέρας
 πρὸ παντὸς τῆς μέρας
 ὅποιος μὲ πρόσεξε καλὰ δὲ θὰ μὲ ξαναβρεῖ
 ὅποιο μοντέλο κι ἂν σταθεῖ μπροστά του...

Γι' αὐτὸ καὶ σὰν ἄνθρωπος
 πείνει στὴν ὁλοκλήρωσι τοῦ
 προορισμοῦ τοῦ πάνω στὴ γῆ,
 στὴν τέλεια γεῦσι τῆς ζωῆς.
 Προσεύχεται στὸν Θεὸ νὰ μὴ
 βλέπη σὰν ἁμαρτία τὴν τρι-
 λογία «Φύση — Ἄνθρωπο —
 Θεό», ἀλλὰ προορίζει γιὰ
 τῆς γῆς τοὺς ἀνθρώπους τὴν
 προσευχὴ τούτη, μήπως πά-
 ψουνε νὰ ἀποδίδουν τέτοιες
 σκληρὲς ἰδέες στὸν Δημι-
 ουργό...

Ἄλλα τῆς ζωῆς ἡ γεῦσις
 εἶναι ὁλόπικρη. Ἐνὰ ἀπὸ τὰ
 πικρότερα σὲ σαρκασμὸ ποιή-
 ματά του εἶναι «Οἱ περίπα-
 τοί σας», ὅπου μιλάει γιὰ τὰ
 παιδιὰ «ποὺ εὐφραίνονυν τὰ
 πούπουλα τοῦ καπιταλισμοῦ
 καὶ ἄλλα ποὺ θερμαίνουν τὰ
 χέρια τῆς φιλανθρωπικῆς χρι-
 στιανοσύνης» στὴν δημοτικὴ
 βρεφοδόχο τῶν ἐκθέτων, ἐνῶ
 τὴν γέννησι κάποιων ἄλλων
 τὴν «ἀναγγέλλουν κανονιῆς
 βιώνοντας στὴ Μεσόγειο»...

Καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλ-
 λο νὰ φωτίσῃ τὸ δρόμο τῆς
 ζωῆς, ὅπως οἱ ἄνθρωποι τὴν
 ἔχουν καταντήσει, ἐκτὸς ἀπὸ
 τὴν ἀγάπην. Ἡ ἀγάπη εἶ-
 ναι καὶ ἡ μυστικὴ ὁδὸς γιὰ
 τὴν ἔνωσι μὲ τὸ θεῖο, ἀφή-
 νοντας παράμερα ὅλα τὰ γνω-
 σεολογικὰ προβλήματα.

Πέρ' ἀπὸ τὴ μεταφυσικὴ
 θεώρησι τοῦ κόσμου, ποὺ ἄ-

πλώνεται σ' ὅλη τὴ συλλογὴ
 ἀφανῶς σὰν ἓνα βίωμα,
 ἐκεῖνο ποὺ κάνει τὰ νέα ποι-
 ῆματα τοῦ Ἀντρέα Καραν-
 τῶνη ρόπτρα ποὺ ἀνοίγουν
 τὴν καρδιά, εἶναι ἓνας διάχυ-
 τος πηγαῖος ἀνθρωπισμὸς καὶ
 μιὰ λυρικὴ διάθεσι πρωτεῖ-
 κή. Μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι
 ὁ ποιητὴς εἶναι αὐτός, ἡ
 δικιά του μορφὴ, ξεχωριστὴ,
 ἡ δικιά του γλῶσσα, ἡ δικιά
 του μουσικὴ, ἄλλοτε πειθα-
 ρχημένη κι' ἄλλοτε ἄρρυθμη
 καὶ πεζή. σὰν τὴν ἀγωνία τῆς
 ἐποχῆς.

Ο ΔΕΙΠΝΟΣ ΤΗΣ ΒΗΘΑΝΙΑΣ

I. Π. Κουτσοχέρα

Μερικὰ ἀπὸ τὰ βασικὰ κη-
 ρύγματα τοῦ Ναζωραίου, κα-
 θὼς καὶ κάποιες ἠθικὲς ἀξί-
 ες τοῦ πανανθρώπινου χώρου,
 σ' ἐλεύθερο λυρικὸ στίχο —
 αὐτὸς εἶναι ὁ «Δεῖπνος τῆς
 Βηθανίας», τὸ τελευταῖο βι-
 βλίο τοῦ διαλεχτοῦ μας ποι-
 ητοῦ Γιάννη Κουτσοχέρα, ποὺ
 εἶναι ἓνας ἥσυχος καὶ σιγα-
 νὸς φορεὺς μιᾶς ξεχωριστῆς
 εὐαισθησίας στὴν ἐλληνικὴ
 ποίησι. Ἀπὸ τὸ βιβλίο του
 αὐτὸ ξεχύνεται μιὰ θαλπωρὴ,
 ἓνα ἄρωμα, μιὰ πνοὴ τρυφε-
 ρότητος, μὲ ἀπλᾶ, μὰ τόσο
 συγκλονιστικά, ἐκφραστικά
 μέσα.

Ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴν Εὐ-

αγγελικὴ σκηνογραφία, μὰ καὶ εἰσφέρει τὸν δικόν του ψυχικὸ κόσμον σὲ πολλὰ σημεῖα, ὅπως στὴν παραίνεσι γιὰ τὴν ἀγάπην, ποὺ τὴν ἀπλώνει πέραν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σὲ μιὰ φυσιολατρεία, καὶ στὴν ἀγάπην τῶν πουλίων καὶ τῶν ζώων, σὰ νὰ συνδυάζῃ τὸν Ἰησοῦ μὲ τὸν Ἅγιον Φραγκίσκο.

Οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ δοκίμασαν ἤδη τὴν ὁμορφιὰ τῶν στίχων αὐτῶν, ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα ποὺ ἐδημοσιεύθη στὸ 14ο τεῦχος. Ἄς μεταφέρουμε ἓνα ἀκόμη μικρὸ ἀπόσπασμα :

Τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὠμέγα
οἱ δυὸ τοῦτες μου ἐντολές,
τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριο,
τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον.
Μονάχα μ' ἀγάπη θὰ γνωρίσουμε
τὸν ἑαυτόν μας,
τὸ διπλανό,
τὸ μακρινό μας—
τούτους τοὺς μεγάλους μας
ἀγνώστους.
Τὸ παρόν,
τὸ παρελθόν,
τὸ μέλλον.

Γιὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀποκήρυξιν κάθε βίας ἀναφέρεται στὸ ἐπεισόδιο τοῦ δούλου Μάλχου καὶ ἀναλύει τὸ νόημα τῆς ἀφοπλιστικῆς ἐντολῆς τοῦ Ἰησοῦ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ παλαιότερο κήρυγμά του «ἦλθον βαλεῖν μάχαιραν». Εἶναι μιὰ πνευματικὴ κατεργασία τοῦ θεοῦ μέσα στὸν ἄνθρωπον.

Τὸ μαχαῖρι—ἐσκέφτηκα—
σκοτώνει·
κι' ὅχι τὸ κορμὶ μονάχα,
μὰ καὶ τὴν ψυχὴν

τοῦ ἀνθρώπου·
κ' ὕστερα σκοτώνεται
καὶ στομῶνει.
Καὶ μονάχα ὁ Λόγος
ἄφθαρτο τοῦ νοῦ,
τῆς καρδιᾶς ἀτσάλι.
Διαπερνάει τὴν καταχνιά,
τ' ἄγρια σκόπη,
τὶς ἀπύθμενες σπηλιές,
τὰ παρθένα δάση,
καὶ τὴν κόλαση.
Καὶ καρδιάς ἐτάζει
καὶ νεφρούς·
θεραπεύει, ἀπολυτρώνει.

Σὰ νὰ θυμίζῃ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν τῶν στίχων τὴν Γίτᾱ, ποὺ βεβαιώνει ὅτι «τὸ σπαθὶ δὲν τρυπάει τὴν ψυχὴ», ἀλλὰ ἐδῶ ὁ ποιητὴς μιλάει γιὰ τὶς ἠθικὰς συνέπειες τῆς βίας, ποὺ τραυματίζουν καὶ τὸν κόσμον τὸν ψυχικόν, πέραν ἀπὸ τὸν φθαρτὸν κόσμον τῆς ὕλης. Γιὰ νὰ ὑψώσῃ σὲ σύμβολο ἀγάπης καὶ στοργῆς τὸ λουλουδιόνιο γυναικεῖο πρόσωπον.

ΚΡΑΥΓΕΣ

Ἀντώνη Δρούγκα

Μιὰ συλλογὴ ποιημάτων ἀφόρητης ἀπαισιοδοξίας καὶ ψυχικοῦ κενοῦ. Γίνεται λόγος γιὰ ὄνειρα ποὺ κυλίστηκαν σὲ «ἄπατα βαλτοτόπια», γιὰ ὑπόληψιν ποὺ εἶναι «μηδαμινὴ καὶ σκουπίδι», γιὰ σώματα ποὺ ἔχουν σαπίσει καὶ «ὀσμίζουν» (!), γιὰ σκέψη «σακατεμένη», γιὰ σαπίλα ποὺ «προχωρᾷ ἀσταμάτητα», καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἡ λέξις «σκουπίδια» καὶ «σαπίλα» σχεδὸν σὲ κάθε σελίδα. Μιὰ περιπλάνησι χωρὶς διέξοδο.

Τοῦ ἰδίου δεύτερη συλλογὴ μὲ τὸν τίτλον «Φθινοπωρινὴ»

Συμφωνία». Ἡ σκηνοθεσία ἀλλάζει τελείως. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα παραμένει τὸ αὐτό. Ἐνῶ στὶς «Κραυγές» ἤθελε νὰ «ψοφήσῃ πεινασμένος» καὶ νὰ μείνῃ ἄταφος, νὰ τὸν τρῶνε «μαύρα κοράκια», στὴν «Φθινοπωρινὴ Συμφωνία» προτιμᾷ νὰ πεφτουν ἐπάνω του φύλλα φθινοπωρινὰ «ὥσότου νὰ το σκεπάζουνε». Θάνατος, ὅπωςδὴποτε... Καὶ δὲν ὑπάρχει οὐτ' ἐδῶ τὸ παραμικρὸ φῶς. Μᾶς το λέει ὁ στιχουργός:

«Ἀστεία δὲ χωροῦνε στὴν ψυχὴ μου».

Λ Ω Τ Ο Ι

Κωστὴ Μαϊστράλη

Τελείως διαφορετικὸς ὁ τό-

νος, πού μεταδίδεται ἀπὸ αὐτὴ τὴ συλλογὴ, νέου ἐπίσης ποιητοῦ. Στίχοι ἀρσενικοί, γεμάτοι ὕγεια, πεποίθησι στὴ ζωὴ, ἂν καὶ μὲ ὑπερβολικὴ μεγαληγορία, πού ἀποτελεῖ μίμησι τοῦ Ἀμερικανοῦ βάρδου Γουόλτ Χούτμαν. Ὁ ποιητὴς ἐκινᾷ μὲ παραλλαγὴ τοῦ συμβολισμοῦ τοῦ λωτοῦ. Ὅπως τὸ ἱερὸ αὐτὸ φυτὸ, πού τρεφεταὶ ἀπὸ τὴ λάσπη γιὰ ν' ἀνέβῃ στὸν ἥλιο, ἔτσι ἀνεβαίνει δια μέσου τῶν πόνων καὶ ἡ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ τραγῶδι, δύναμις λυτρωτικὴ. Μέσ' ἀπὸ ὅλη τὴ συλλογὴ διακρίνεται σταθερὴ ἡ πίστις στὸν ἄνθρωπο. Ἐνα δεῖγμα, ἢ «Ἀνάβαση»:

Ἀνεβαίνουμε στὰ ἱκρίώματα πού φωταγωγεῖ ἡ Ἀγάπη.

Μιὰ περίληψη φωτὸς ἡ ζωὴ μας —

— ἀπὸ τὴν μεγάλη φωταψία τῶν Αἰώνων,

τὴ μουσικὴ ἱστορία τοῦ αἰσθητοῦ...

Ν' ἀδράχνεις τὴν αἰωνιότητα σὲ περίληψη,

αὐτὸ εἶναι ἡ μοῖρα σου ἀδελφέ μου.—

Ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ πατέρας μας·

τὰ σύννεφα ἀδελφία μας ἐτεροθαλῆ·

οἱ πλανῆτες ὅστ' ἀπὸ τῶν ὀστέων μας,

αὐριο θὰ κοιμᾶσαι βαθειά, μ' ἓνα «ἴσως μπορεῖ»

κάτι σὰν φῶς, θὰ καταυγάζει εἰς τοὺς αἰῶνας,

τὸν μεθεόρτιο ὕπνο σου.

Σήμερα ἦρθες γιὰ νὰ δοξάσεις τὴν προσπά-

θεια νὰ τιναχτεῖς στὶς χαῖτες τῶν κυμάτων,

νὰ συγκρουστεῖς μὲ τὴν τρικυμία—γιὰ τίς Ἰθάκες...

ΤΑΔΕ ΕΦΗ... ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ

Διονύση Κουλεντιανού

Εἶναι μιὰ συλλογὴ ἀπὸ 20 περίπου ποιήματα, πού ἀφιερώνονται «σ' ὄσους πιστεύουν στὴν παγκόσμια ἀδελφο-

σύνη χωρὶς διάκριση φυλῆς, θρησκείας, τάξεως ἢ χρώματος— καὶ περισσότερο σ' ὄσους ἀγωνίζονται μὲ εἰρηνικὰ μέσα γιὰ τὴν ἐπικράτηση αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἀγάπης

καὶ ἀνοχῆς».

Κυριαρχεῖ ἕνας ὕψηλός ἰδε-
αλισμός (ἐπηρεασμένος ἀπὸ
θεοσοφικά διαβάσματα), ἀλ-
λὰ ὅχι ἀνάλογη ποιητικὴ ἐπί-

δοσις. Ἀπὸ τὰ καλύτερα, εἶ-
ναι τὸ ἀφιερωμένο «Στὸν ἀ-
δελφὸ Μιχαήλ», ποὺ κλείστη-
κε σὲ μοναστήρι ἀπὸ τὰ εἴ-
κοσί του χρόνια:

Καλόγερε ποὺ κλείστηκες μέσα σὲ μοναστήρι
γιὰ νὰ σέ τρῶν οἱ ψύλλοι
καὶ μὲ τὰ «Κύριε ὦ λήσον» καὶ τὴν συχνὴ μετάνοια
ἀποζητᾷς τὰ οὐράνια.
Πόσο ἀδικοσκοτώνεσαι δὲν ἔμαθες ποτέ σου.
Καὶ ποιὸς νὰ σοῦ τὸ πῆ;
Μὲ τὸ Θεὸ ἕνα σμίξιμο ζήτησε μέσαθὲ σου,
στὴ σκέψη τὴν κρυφῇ.
Τὴν πεθυμιά σου κράτησε ἀπὸ τὸ χαλινάρι.
Τοῦ πάθους οἱ κουρσάροι
ἄς νικηθοῦν ἀπ' τὸν σεμνὸ πειθαρχημένο νοῦ σου,
Εἰκόνα τοῦ Θεοῦ σου.
Δὲν εἶν' ὁ τόπος ποὺ Χριστό, καλόγερε σέ κάνει.
Δὲν εἶναι τὸ λιβάνι.
Δὲν εἶναι ἡ ἀπάρνηση κάθε χαρᾶς στὴν πλάση.
Αὐτὸ δὲν θὰ σ' ἀγίαση.
Εἶναι τὸ στόμα τὸ κλειστὸ σὲ δόλο καὶ σὲ ψέμα,
ἡ ἔλλειψη θυμοῦ.
Εἶναι ἡ ἀγάπη ζωντανή, μεγάλη γιὰ καθένα.
Νὰ ἡ πόρτα τ' οὐρανοῦ.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝ- ΘΟΛΟΓΙΑ

Ἑρ. Ν. Ἀποστολίδη

Ὁ γεραρὸς ἀνθολόγος τῆς
ποιήσεώς μας—τῆς τόσο ὡ-
ραίας, πράγματι — συνεχίζει
τὴν προσφορά του μὲ τὰ Συμ-
πληρώματα, ποὺ ὀλοκληρώ-
νουν τὴν εἰκόνα τοῦ ἑλληνι-
κοῦ στίχου σὲ 250 χρόνια.

Αὐτὸ τὸ «ἔργο ζωῆς», ποὺ ἔ-
γινε ἕνα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ με-
λετητοῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμ-
μάτων ἔχει συνταχθῇ μὲ τὴν
ἴδια ἐπιμέλεια καὶ ἐκλεκτικό-
τητα.

Θὰ μεταφέρουμε ἕνα χαρα-
κτηριστικὸ ποίημα τοῦ Μιχ-
Κατσαροῦ ἀπὸ τὴν συλ-
λογὴ «Κατὰ Σαδδουκαίων»,
τοῦ 1953.

Ἡ διαθήκη μου

Ἀντισταθεῖτε
σαυτὸν ποὺ χτίζει ἕνα μικρὸ σπιτάκι

καὶ λέει: «Καλὰ εἶμαι ἐδῶ!»

Ἀντισταθεῖτε

σ' αὐτὸν ποὺ γύρισε πάλι στὸ σπίτι

καὶ λέει: «Δόξα σοι ὁ Θεός!»

Ἀντισταθεῖτε

στὸν περσικὸ τάπητα τῶν πολυκατοικιῶν,

στὸν κοντὸ ἄνθρωπο τοῦ γραφείου,

στὴν ἐταιρία «ἑῖσα γω γαί — ἐξ α γω γαί»,

στὴν κρατικὴ ἐκπαίδευση,

στὸ φόρο

σὲ μένα ἀκόμα ποὺ σᾶς ἱστορῶ.

Ἀντισταθεῖτε

σ' αὐτὸν ποὺ χαιρετάει ἀπ' τὴν ἐξέδρα, ὥρες ἀτέλειωτες, τὶς παρε-
[λάσεις,

στὸν πρόεδρο τοῦ Ἐφετείου ἀντισταθεῖτε

στὶς μουσικές, τὰ τούμπανα καὶ τὶς παράτες,

σ' ὅλα τ' ἀνώτερα συνέδρια ποὺ φλυαροῦνε

πίνουν καφέδες σύεδροι συμβουλευατόροι

σ' αὐτὴ τὴν ἄγωνα κυρία ποὺ μοιράζει

ἔντυπα ἀγίων, λίβανον καὶ σμύρναν,

σὲ μένα ἀκόμα ποὺ σᾶς ἱστορῶ.

Ἀντισταθεῖτε πάλι σ' ὅλους αὐτοὺς ποὺ λέγονται μεγάλοι,

σ' ὅλους ποὺ γράφουν λόγους γιὰ τὴν ἐποχὴ

δίπλα στὴ χειμωνιάτικη θερμάστρα,

στὶς κολακεῖες, τὶς εὐχές, τὶς τόσες ὑποκλίσεις

ἀπὸ γραφιᾶδες καὶ δειλοὺς γιὰ τὸ σοφὸ ἄρχηγό τους.

Ἀντισταθεῖτε στὶς ὑπηρεσίες τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ διαβατηρίων,

στὶς φοβερές σημαῖες τῶν κρατῶν καὶ τὴ διπλωματία,

στὰ ἐργοστάσια πολεμικῶν ὑλῶν,

σ' αὐτοὺς ποὺ λένε λυρισμὸ τὰ ὠραῖα λόγια,

στὰ θούρια,

στὰ γλυκερὰ τραγούδια μὲ τοὺς θρήνους,

στοὺς θεατές,

στὸν ἄνεμο,

σ' ὅλους τοὺς ἀδιάφορους καὶ τοὺς σοφοὺς,

στοὺς ἄλλους ποὺ κάνουνε τὸ φίλο σας,

ὥς καὶ σὲ μένα, σὲ μένα ἀκόμα ποὺ σᾶς ἱστορῶ — ἀντισταθεῖτε!

Τότε μπορεῖ βέβαιον νὰ περάσουμε πρὸς τὴν Ἐλευθερία.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

ΕΝΑ ξένο περιοδικό εξήγησε από διασήμες ανθρώπους να μιλήσουν για τα διδάγματα, που τους έδωσε η ζωή. Ίδου μερικά:

«Πρέπει να αφιερώσετε λίγο χρόνο για τους συνανθρώπους σας. 'Ακόμη κι' αν πρόκειται για κάτι όχι σπουδαίο μην το αμελήτε. Στις περιπτώσεις αυτές αξία έχει το ότι κάνετε κάτι, όχι για πληρωμή, αλλά για την αξία της πράξεως. Μην ξεχνάτε δε ότι δεν ζήτε σε δικό σας κόσμο. Στον κόσμο αυτό υπάρχουν και οι συνάνθρωποί σας».

ΑΛΜΠΕΡΤ ΣΒΑΪΤΣΕΡ

«Στην εποχή αυτή των παγκοσμίων πολέμων και του ατόμου, οι αξίες μετεβλήθησαν. Μάθαμε ότι είμαστε φιλοξενούμενοι της ζωής, ταξιδιώτες ανάμεσα σε δύο σταθμούς. Πρέπει ν' ανακαλύψουμε το αίσθημα της ασφάλειας μέσα μας.

Στη διάρκεια της σύντομης ζωής μας πρέπει να μορφώσουμε δική μας γνώμη για τη σχέση μας με τη ζωή στην οποία μετέχουμε για τόσο σύντομο διάστημα. 'Αλλοιώς δεν μπορούμε να ζήσουμε. Αυτό σημαίνει, όπως το νοιώθω εγώ, απομάκρυνσι από την υλιστική αντίληψη του δεκάτου ενάτου αιώνα. Σημαίνει αφύπνισι του πνευματικού κόσμου της εσωτερικής ζωής, της θρησκείας. Δεν έννοω τη θρησκεία σαν δόγμα ή σαν εκκλησιά, αλλά σαν ζωτικό συναίσθημα».

ΒΟΡΙΣ ΠΑΣΤΕΡΝΑΚ

«Όταν ο κόσμος φαίνεται μεγάλος και πολύπλοκος, πρέπει να θυμόμαστε ότι τα μεγάλα ιδεώδη του κόσμου αρχίζουν σε κάποιο περιορισμένο χώρο. 'Αμφιβάλλω, π. χ. αν οι άνθρωποι του Μεσαίωνα που έχτιζαν τις περίφημες ελεύθερες πόλεις της Γερμανίας, μπορούσαν να μαντέψουν τί σπουδαίο πράγμα έφτιαχναν. 'Απλούστατα έκαναν τη δουλειά τους. Κι' όμως σήμερα έχουμε ως παραδείγματα τους θεσμούς της ελεύθερης αυτοκυβέρνησης για την ελεύθερη δημοκρατία μας. Οι άνθρωποι αυτοί έδωσαν παράδειγμα που επέζησε των αυτοκρατόρων και των δικτατόρων.

«Ετσι η ιστορία μας δείχνει ότι οι στιγμές της αποθάρρυνσης μπορούν να γίνουν στιγμές νέου ξεκινήματος. Όταν έμπνεόμαστε για να μεγαλώσουμε τα παιδιά μας ή κάνουμε τη δουλειά στο μαγαζί καλύτερα απ' όσο χρειάζεται, ή κάνουμε την πόλι μας υπόδειγμα για τις άλλες πόλεις, τότε η έπιρροή μας μεγαλώνει σε εύρυνόμενους κύκλους. Γινόμαστε σπουδαιότεροι από όσο νομίζουμε πως είμαστε».

KONPAT ANTENAOYEP

«Εμείς οι Κινέζοι έχουμε ένα ρητό: «'Αν κάποιος σπείρη πόνια, θα θερίση πεπόνια. 'Αν σπείρη φασόλια, θα θερίση φασόλια». Αυτό ισχύει για τον καθένα στη ζωή. Το καλό φέρνει το καλό και το κακό οδηγεί στο κακό».

Εἰν' ἀλήθεια πῶς ὁ ἥλιος λάμπει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, συχνὰ δὲ φαίνεται ὅτι οἱ κακοὶ πετυχαίνουν καὶ εὐημεροῦν. Ἀλλὰ μπορούμε νὰ ποῦμε μὲ βεβαιότητα ὅτι στὰ ἄτομα ὅπως καὶ στὰ κράτη τῶν κακῶν εἶναι πλάνη διότι ἡ ζωὴ διατηρεῖ συνεχῶς βιβλία γιὰ ὅλους μας.

Στὸ τέλος εἵμαστε ὅλοι τὸ ἄθροισμα τῶν πράξεών μας».

ΚΥΡΙΑ ΤΣΑΓΚ ΚΑΙ — ΣΕΚ

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Ἐδημοσιεύθη σὲ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα ὅτι :

«Ἀποτροπισμὸν προεκάλεσεν εἰς ὅλην τὴν ὀρθοδοξίαν τὸ ἐξ Ἱερουσολύμων τηλεγράφημα, κατ' ὃ Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐπισκεφθεὶς τὸ τέμενος τοῦ Ὁμοῦ, εἰσήλθεν εἰς αὐτὸ γυμνοὺς καὶ προσυχηθὲς μετὰ τῶν ἱερέων τοῦ Προφήτου».

Καὶ ὅμως ὑποτίθεται ὅτι τὸσον ὁ Πατριάρχης, ὅσον καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ Προφήτου προσυχηθήσαν πρὸς τὸν Εἰνα Θεόν...

ΦΥΛΕΤΙΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Εἶναι ἐνιαία ἡ οὐσία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς σὲ ὅλα τὰ γεωγραφικὰ μῆκη καὶ πλάτη — ἔγραψε σὲ μιὰ ὠραία ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὴν «Καθημερινήν» ὁ κ. Ἀχιλλ. Χάρχης. Ἀφοῦ ὑπενθυμίζει τοὺς λόγους τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου «...ὁπόσῃ τῇ συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος οὐ γὰρ αἱματίου ἢ σπερματίου, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία...» «Ἐκάστω νοῦς, θεὸς καὶ ἐκεῖθεν ἐρρήκεν». Καὶ περαιτέρω : «Ἐν φῶς ἡλίου, καὶ διείργηται τοίχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. Μία οὐσία κοινή... Μία ψυχὴ,

καὶ φύσει διείργηται μυρίαις...» —ἐπιλέγει :

«Αἱ ἰδεολογίαι, κατασκευάσματα τοῦ νοῦ, ἐνίστε κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὕλικου συμφέροντος, διαφοροποιοῦν συχνὰ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἄνθρωποι, ὅμως, ἐπικοινωνοῦν κυρίως μὲ τὸ συναισθημα. Τὰ συναισθήματα, αἰώνια καὶ ἀναλλοίωτα κατὰ παντὶ χρόνον καὶ τόπον, ἐνώνουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν βραδείαν, ἔστω, πορείαν τῶν πρὸς τὸν ἀληθινὸν πολιτισμὸν, τοῦ ὁποίου κυριώτατον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς τοῦ ἀνθρώπου ὄντος. Καὶ ἡ βαθεῖα συνειδησις τῆς ταυτότητος τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων καὶ τῆς κοινῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἶναι ἡ μόνη πού ἡμπορεῖ νὰ θέσῃ ἐκποδῶν πᾶσαν προκατάληψιν καὶ καχυποψίαν, ὥς καὶ τὸν φόβον παντός κινδύνου (μαύρου, κιτρίνου κλπ.). «Οὐκ ἔνι», διεκήρυξεν ὁ μέγας ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, «ἄρσεν ἢ θῆλυ, οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος ἢ Ἕλλην». Οὐκ ἔνι, ἄς ἐννοησωμεν καλῶς καὶ ἡμεῖς, λευκὸς ἢ μαῦρος ἢ κιτρινός!!!».

“ΜΑΚΡΥΝΟΙ ΕΞΑΔΕΛΦΟΙ...”

Αὐτὸν τὸν μῆνα ἐωρτάσθη σὲ ὅλον τὸν κόσμον ἡ 100ετηρὶς τῆς ἐκδόσεως τοῦ πολυχρότου βιβλίου τοῦ Καρόλου Δαρβίνου «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν εἰδῶν», ὅπου διευτυπώθη ἡ θεωρία γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν πίθηκο. Ἀπὸ ἑνα ἄρθρο τοῦ Ἰταλοῦ ἐπιστήμονος κ. Ἀντριάνο Μπουσάτι — Τραβέρσο μεταφέρουμε ἐδῶ μερικὲς περιχοπές :

«Ἡ γνώμη τοῦ Δαρβίνου περὶ τῶν πιθήκων ὡς ἀμέσων προγόνων μας ἔχει διαψευσθῇ ἀπὸ καθὼ. Οἱ πίθηκοι ὅμως παρουσιάζουν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς, καθ' ὅσον ἀντιπροσωπεύουν μίαν ὁμάδα ζῶων πού ἐξελίσσεται παράλληλα πρὸς τὴν ὁμάδα ἐκείνην, ἡ

«Μακρυνός εξάδελφος»

όποια κατέληξε στον άνθρωπον. Ἀπὸ μία ὠρισμένη ἀποψι, οἱ πίθηκοι εἶναι μακρυνοὶ μας ἐξάδελφοι.

Ὑπάρχει μία οὐσία, ὀνομαζομένη φενιτο—τιακαρβαμίνη, ἡ ὁποία σὲ ὠρισμένους ἀνθρώπους προκαλεῖ πολὺ πικρὴ γεῦσι, ἐνῶ σὲ ἄλλους εἶναι ἐντελῶς ἀγευστος. Περί τὰ 80 ο)ο τῶν ἀνθρώπων εἶναι εὐαίσθητοι σ' αὐτὴ τὴν οὐσίαν. Τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ποικίλλει ὥστόσο ἀπὸ τὴν μιά ἐθνικὴ δμάδα στὴν ἄλλη: μόνον τὰ 63 ο)ο, παραδείγματος χάριν, τῶν Ἀράβων εἶναι εὐαίσθητοι, ἐνῶ μεταξύ τῶν νέγρων τῆς Ἀφρικῆς μόνον τὰ 4 ο)ο δὲν αἰσθάνονται αὐτὴν τὴν γεῦσι. Εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον ὅτι ἡ εὐαισθησία στὴν φενιτοτιακαρβαμίνη εἶναι κληρονομικὴ. Τὰ τέκνα τῶν μὴ εὐαίσθητων ἀτόμων εἶναι ἐπίσης μὴ εὐαίσθητα καὶ ἀντιστρόφως.

Πρὸ εἰκοσαετίας τρεῖς Ἀγγλοὶ βιολόγοι διεπίστωσαν ὅτι μεταξύ 30 ἀνθρωπομόρφων πιθήκων, στοὺς ὁποίους ἐδόθη φενιτο—τιακαρβαμίνη, ὠρισμένοι ἔδειξαν εὐαίσθη-

σίαν ἐνῶ ἄλλοι ὄχι, ἀκριβῶς ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι. Σήμερα ὁ Κιαρέλλι ἐμελέτησε τὴν συμπεριφορὰ 538 ζῶων στοὺς ζωολογικοὺς κήπους τοῦ Τουρίνου, τοῦ Μιλάνου, τῆς Ρώμης, τοῦ Λονδίνου καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν πόλεων. Στούς πιθήκους αὐτοὺς ἐδόθη κατὰ πρῶτον ἐν τέταρτον κοινοῦ μῆλου, τὸ ὁποῖον κατεβροχθίσθη ἀπλήστως καὶ κατόπιν ἐν δεύτερον τέταρτον, περιέχον φενιτο—τιακαρβαμίνη. Οἱ μὴ εὐαίσθητοι πίθηκοι κατεβρόχθισαν εὐχαρίστως καὶ τὸ δεύτερο τεμάχιον τοῦ μῆλου, ἐνῶ οἱ εὐαίσθητοι ἐξεδήλωσαν τὴν ἀηδία καὶ τὴν ἀπογοήτευσί των, ρίπτοντες μακρὰν τὸ μῆλον των.

Στὴν περίπτωσι δύο οικογενειῶν οὐραγοκατάγκων καὶ μιᾶς χιμαπαϊδων, κατέστη δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ κληρονομικότης τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἀκολουθεῖ ἕνα σχῆμα καθ' ὅλα ὅμοιο πρὸς τὰ τῶν ἀνθρώπων, ὡς πρὸς τὸ ὅτι τὰ τέκνα τῶν μὴ εὐαίσθητων ἀτόμων εἶναι ἐπίσης μὴ εὐαίσθητα.

Τὰ συμπεράσματα αὐτά, ἔστω καὶ ἐὰν ἐπαληθεύωνται ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων πειραμάτων, μικρὴ σημασία θὰ εἶχαν ἐὰν ἐλαμβάνοντο μεμονωμένως. Τὸ πολὺ θὰ παρυσίαζαν τὴν διασκεδαστικὴν σύμπτωσι ὅτι ὠρισμένοι πίθηκοι καὶ ὠρισμένοι ἄνθρωποι κάνουν τοὺς ἰδίους μορφασμοὺς ὅταν τοὺς δίδεται τὸ χημικὸ αὐτὸ παρασκεύασμα. Ἀντιθέτως, ὅμως, αἱ ἔρευναι αὐταὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσουν μεγάλῃ σημασίαν ἐὰν συνδυασθοῦν μὲ ἄλλα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διαρκῶς συγκεντροῦνται ἐπὶ τῶν γενετικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν μακρυνῶν του ἐξαδέλφων».

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ

Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου δύο ἐπιστήμονες ἀσχολοῦνται μὲ τὸ μυστήριον τῶν ὀνείρων, χρησιμοποιοῦντες ἠλεκτρικοὺς ἐγκεφαλογράφους καὶ μικροσκοπικὰ ἠλεκτρόδια προσηλωμένα στὴς

Πρόχειρος ύπνος του έργατη

(γλυπτό του ἱατροῦ—καλλιτέχνου τῶν Πατρῶν Χρ. Τσάλτα)

βλεφαρίδες καὶ τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ κεφαλίου τοῦ κοιμωμένου. Ἡ καταγραφή τῆς ἐγκεφαλικῆς δραστηριότητος (γραφικὴ παράστασις τῶν ὀνείρων) εἶναι ἡ πρώτη θάσις τῆς ἐπιστήμης τῶν ὀνείρων.

Ἐὰν διαφωτισθῇ τὸ μυστήριον, θὰ μporέσωμε ἴσως νὰ ἐπωφεληθοῦμε καὶ ἀπὸ τὴν διανοητικὴν δραστηριότητα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, γιὰ κάποια παραγωγικὴ μορφή ἐργασίας.

Ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς Ρομπέρτ Λούις Στήδενσον ὑπεστήριξε ὅτι ὅλη ἡ πλοκὴ τῶν μυθιστορημάτων του τοῦ προσεφέρετο ἀπὸ τὰ ὄνειρά του.

Καὶ ὁ περίφημος Γερμανὸς ἀσυριολόγος Χέρμαν Χάινς Χίλμ-

πρεχτ διηγεῖτο ὅτι, στὸ ὄνειρό του, ἓνας Βαβυλώνιος ἱερεὺς τοῦ ἔδωσε τὴν κλεῖδα γιὰ νὰ ἀποκρυπτογραφῇ τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφάς, ποὺ ἦσαν ἀκατανόητοι : ἐξύπνησε ἀμέσως καὶ ἀπεκρυπτογράφησε ἀμέσως τὰ κείμενα.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἐρευναι ἀπέδωσαν τὸ ἑξῆς : Ὁ πρῶτος ὕπνος εἶναι βαθὺς καὶ πιθανὸν χωρὶς ὄνειρα. Ὑπὸ κανονικᾶς συνθήκας ἡμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μιὰ μισητὴ ὥρην. Μετὰ ἀρχίζει τὸ πρῶτο ὄνειρον συντόμου διαρκείας, κατὰ μέσον ὅρον ὀκτὼ λεπτῶν. Ὁ πλήρης νυκτερινὸς κύκλος συνεπάγεται ἀκόμη τέσσαρας «πράξεις» μὲ συνεχῶς αὐξανομένην διάρκειαν, ἀπὸ 20 λεπτὰ ὡς 1 ὥρην καὶ ποὺ χωρίζονται μὲ μεγάλα

διαλείμματα.

Ἀλλὰ τί εἰκόνες κινοῦνται στήν διάνοια ὀπισθεν τῶν λογικῶν διεργασιῶν ; Πολλοί μαθηταί τοῦ Φρόντ πιστεύουν ὅτι ὁ χειρότερος ἐχθρός μας ἀποτελεῖται ἀπό τὸ σύνολο αὐτῶν τῶν δυνάμεων, ποῦ κινοῦνται ζοφερά εἰς τὰ μύχια μας, ἐντεῦθεν τῶν ὁρίων τῆς συνειδήσεως.

ΤΥΦΛΗ ΟΡΑΣΙΣ

Ἕνα περίεργον φαινόμενο ἀνεφέρθη στή Χιλή, ὅπου ὁ Αἰμίλιος Χαράρα, τυφλωθεὶς κατόπιν αὐτοκινήτου δυστυχήματος, ἀπέκτησε ἄλλη ὄρασι, πολὺ δυνατώτερη !

Οἱ ὀφθαλμολόγοι οἱ ὅποιοι ἐξήτασαν τὸν Χαράρα ἀπεφάνθησαν ὅτι ἡ βλάβη τὴν ὁποῖαν ὑπέστη τὸ ὀπτικόν του σύστημα εἶναι ριζικὴ καὶ ἀνεπανόρθωτος. Ἀντιθέτως ἐξηκριβώθη, κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεκτικὸν ἀμφισδοτήσεως, ὅτι ὁ Χαράρα ἀπέκτησε ὕστερα ἀπὸ τὴν τύφλωσίν του τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπῃ εἰς ἀπόστασιν 30 καὶ πλέον χιλιομέτρων ὑπάρχοντα, μετὰ τὴν αὐτὴν μάλιστα διαχύει μετὰ τὴν ὁποῖα θὰ τὰ ἐβλεπε ἕνας παρατηρητὴς μετὰ ἀπολύτως ὑγιεῖς ὀφθαλμοὺς ἂν αὐτὰ συνέβαινον εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν. Συγκεκριμένως ὁ Χαράρα παρηκολούθησεν ἕνα ποδοσφαιρικὸν ἀγῶνα, ὁ ὅποιος διεξήγετο εἰς ἀπόστασιν 28.970 μέτρων, περιέγραφε δὲ ἀπὸ τοῦ μικροφώνου καὶ ἐνώπιον πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς, ποῦ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐπιστήμονας, ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ἀγῶνος !

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἀγῶνος ἐγενε ἀντιπαράβολή τῆς ὑπὸ τοῦ Χαράρα δοθείσης περιγραφῆς μετὰ τὴν μεταδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ σύγγενος παρακολουθοῦντος καὶ μεταδίδοντος τὸ μᾶτς εἰδικοῦ ἀθλητικοῦ συντάκτου τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Σαντιάγκο. Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ἀντιπαράβολή ὑπῆρξε ὅτι ὁ τυφλὸς Χαράρα εἶχε ἰδῆ πολλὰς λεπτομερείας αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχαν ὑποπέσει στήν ἀντίληψιν τοῦ εἰδικοῦ !

“ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ.”

Ὁ διευθυντὴς τῶν ἐργαστηρίων «Ραδιοφυσικῆς καὶ Ἑρευνῶν τοῦ Διαστήματος», τοῦ Πανεπιστημίου Κόρνελ δρ Τόμας Γκόλντ διετύπωσε τὴν θεωρίαν, ὅτι ἡ ζωὴ ἐπὶ τῆς Γῆς πιθανὸν νὰ προῖλθε ἐκ τῶν «ἀπορριμμάτων», τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν ταξιδιώτες τοῦ Διαστήματος ἐπισκεφθέντες τὸν πλανήτην μας πρὶν ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἐτῶν.

Εἰς μελέτην τοῦ ὁροῦ Γκόλντ, προβλέπεται ὅτι μετὰ 50 — 100 ἔτη ἄνθρωποι ἀπὸ τῆ Γῆ πιθανὸν νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς πλανήτας μακρυνῶν ἀστέρων καὶ νὰ ἀφήσουν ἐπ’ αὐτῶν «ἀπορρίμματα».

Τὰ ἀπορρίμματα ταῦτα πιθανὸν νὰ περιέχουν μικρόβια, βακτηρίδια, τοὺς ἢ ἄλλας κατωτέρως μορφὰς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ὑφίστάμενοι τὴν κατάλληλην ἐξέλιξιν, δὲν ἀποκλείεται νὰ μεταβληθοῦν, μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς δισεκατομμυρίου ἐτῶν, σὲ λογικά ὄντα, δυνατόμενα μετὰ τὴν σειρὰν των νὰ ταξιθεύσων σὲ ἄλλους πλανήτες...

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεία τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσάνιου 6 (Πλατ. Κλαυθμώνος), ὄροφος 6ος, εἶναι ἀνοικτὰ κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11—12 π. μ. καὶ 6,30—7,30 μ.μ. Παρακαλοῦνται οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ ἐπισκέπτονται ἐλευθέρως τὰ Γραφεία.

Οἱ συνδρομηταὶ οἱ ὅποιοι ἀλλάζουν ἢ βλέπουν τὴν διεύθυνσίν των λανθασμένως ἢ ἀνεπαρκῶς ἀναγραφομένην, νὰ μᾶς εἰδοποιούσιν, διὰ νὰ λαμβάνουν τὰ ἐκδιδόμενα τεύχη χωρὶς καθυστέρησιν.

Προηγούμενα τεύχη καὶ τόμοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ πωλοῦνται εἰς τὰ Γραφεία μας (Δραγατσάνιου 6) κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11—12 καὶ 6,30—7,30 καθὼς καὶ εἰς τὰ Βιβλιοπωλεῖα Ἀθηνῶν: «Ἑστία» Ἰω. Κολλάρου (Σταδίου 38), Μ. Βασιλείου (Σταδίου 40), Χ. Κορνάρου (Σταδίου 34 β), Ἑκδόσεις Γκοβόστη (Πεσμαζόγλου 9), Π. Πατσιλινάκου (Πανεπιστημίου 47), Προμηθεὺς (Σταδίου 41).

Ἑκλεκταὶ Ἑκδόσεις

Ὁ Ἑκδοτικὸς Οἶκος «Κύνος» ἐκυκλοφόρησε τὸ μέγα ἰνδικτὸ ἔπος «Μαχαμπαράτα», σὲ γλαφυρὴ μετάφραση τοῦ φίλου κ. Κωνστ. Στεφανίδη. Τὸ δημοσιευθὲν πρὸ τῆς κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου εἰς τὸ προηγούμενον τεύχος τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἀπόσπασμα εἶναι ἓνα μικρὸ δείγμα τῆς ἐπιτυχοῦς ἀποδόσεως τοῦ μεγάλου έργου.

Ἡ κ. Κλεοπάτρα Παπαδάκη—Πρίφτη μὲ τὸ βιβλίο της «Σκέψεις—Κουβέντες—Ἱστορίες» μᾶς παρουσιάζει μιὰ εὐσυνείδητη ἐργασία, πού τὴν χαρακτηρίζει εὐγένεια, ἀνθρωπιά καὶ ἀνώτερη ἀντίληψη τῆς ζωῆς.

Τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Βασίλη Μαριόλη «Δράκοι στὸν Παράδεισο» εἶναι ἓνα ἔργο ὀριμότητος, γραμμένο σὲ ὠραιότατη γλῶσσα, μὲ ζωντανὴ περιγραφὴ χαρακτηριστικῶν τύπων, φιλοσοφικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ περίφημες ιδέες.

Βιβλία καὶ Περιοδικὰ πού λάβαμε

Βασίλη Μαριόλη «Δράκοι στὸν Παράδεισο» (Μυθιστόρημα) 1959, Sedit. «Ἄσμα Ἀσμάτων» (μετάφρ. Ὑβόννης Ριμαντώνη) 1959, Γιάννη Γιαννακοπούλου «Τοῦ νοῦ τα φτερουγίσματα καὶ τῆς καρδιάς παλμοί» (Ποιήματα).

Διόρθωσις

Εἰς τὸ ἄρθρον Νικ. Καρβούνη «Ὁ Γκαίτε ὡς Μύστης» εἰς τὴν σελ. 286 στήλη β' παρόντος τευχους, ἡ περίοδος «Ἐδῶ ἄς σταματήσω» κ.λ.π., μέχρι «Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ πρᾶξις», ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ κειμένου τοῦ Γκαίτε.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄν. Κωστ., Ἑνταῦθα. Δὲν νομίζομεν ὅτι ἐγράψαμεν μὲ ἄλλην ἔννοιαν, ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν καὶ σεῖς ἀναφέρετε. Θὰ εὐχαριστήσωμεν νὰ δεχθῶμεν τὴν ἐπισκεψίν σας εἰς τὰ Γραφεία μας.

Ἄλ. Χατζ., Κῶ. Ἐλήφθη ἐπιταγή. Ἐσταλθσαν τα βιβλία πού ἐζητήσατε.

Εὐθ. Ἄν., Λάρισα. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἐγγραφὴν 15 νέων συνδρομητῶν. Γράφομεν ἰδιαίτερας.

Θ. Ἀστρ., Θεσ/κην. Ἐλήφθη ἀντίτιμον βιβλίων. Ἀπεστάλη ἐκ νέου τὸ 15ον τεύχος τοῦ ΙΛΙΣΟΥ.

Δ. Παπ., Θεσ/κην. Εὐχαρίστως νὰ σᾶς στείλωμε τα τεύχη πού σᾶς λείπουν ὥστε νὰ συμπληρώσετε καὶ νὰ βιβλιοδέσετε τοὺς τόμους.

Φ. Κυπρ., Ρόδον. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἐγγραφὴν 10 νέων συνδρομητῶν. Γράφομεν ἰδιαίτερας.

Ἀπ' ὅσα μᾶς γράφουν

Ἀγ. Κατ., (Βογατσικόν). «Ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ πού βρίσκομαι, τὸ περιοδικόν σας εἶναι πραγματικὴ πνευματικὴ τροφή καὶ εὐχαρίστησις».

Ἄν. Κωστ., (Ἀθῆναι). «Τὸ περιοδικόν σας ἀποτελεῖ τιμὴν διὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ δικαίως ἐκφράζεται ὁ θαυμασμὸς τῶν ἀναγνωστῶν του διὰ τὸ περιεχόμενόν του».

NEO-VILAREN

ΕΙΣ ΔΙΣΚΙΑ

"Αδεια κυκλοφορίας Υ. Κ. Προνοίας ΦΑ 9594)59

Κατά της υπερχλωρυδρίας, γαστρίτιδος,
καί έλκους στομάχου καί δωδεκαδακτύλου.

VILCO

ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 8 - ΑΘΗΝΑΙ

Μήν άμελῆτε

Μερικοί από τούς τ α κ τ ι κ ο ύ ς καί ά φ ω σ ι ω μ έ -
ν ο υ ς συνδρομητάς τού ΙΔΙΣΟΥ καθυστερούν τή συνδρο-
μή τους. 'Η πολυάσχολη ζωή παρασύρει στήν άναβολή καί
ή άμέλεια είναι δικαιολογημένη.

'Αλλά, μήν άμελῆτε περισσότερο! 'Αποστείλατε, ὅσοι
καθυστερείτε, χωρίς άλλη άναβολή, γιατί τελειώνει ὁ χρόνος,
τή συνδρομή τού 1959.

Βασική συνδρομή δρχ. 40

ἤ συνδρ. «φιλίας» » 50

Συνδρ. έξωτερικοῦ δολ. 2

'Εμβάσματα:

Κ. Μελισσαρόπουλον

Δραγατσάνειον 6

ΑΘΗΝΑΣ

Περιεχόμενα ἔτους 1959

ΒΑΣΙΛΗΣ Γ. ΙΩΑΝΝΗΣ Στοχασμοὶ μπροστὰ σ' ἓνα λίκνο Σελίς	39
'Η χιλιοστὴ ἐκδρομὴ τοῦ 'Αρχαιοφίλου	» 65
Σιβυλλικοὶ ψίθυροι	» 227
'Η ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια	» 309
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ 'Η ἀρχὴ τῆς μετενσαρκώσεως	» 23
'Εμπεδοκλῆς ὁ 'Ακραγαντίνος	» 197
Οἱ ἀτομικοὶ φιλόσοφοι	» 304
ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΣ Πνευματικὸ μνημόσυνο	» 277
Θεοσοφία καὶ σύγχρονη σκέψις	» 104
'Ο Γκαίτε ὡς Μύστης	» 281
Τὸ Μαγικὸ Βιβλίον τοῦ νεαροῦ 'Ιππότη	» 292
Τὸ «'Αν» τοῦ Κίπλιγκ (μετάφρ.)	» 302
ΚΡΙΣΤΑΜΟΥΡΤΙ Συνέχεια τῆς ζωῆς	» 222
Φιλοδοξία καὶ φόβος	» 58
ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΗΣ Δημήτριος Γαλανὸς ὁ 'Αθη- ναῖος	» 4
'Εξέλιξις καὶ 'Αγάπη	» 101
'Εξέλιξις ἢ 'Ανακύκλησις	» 317
ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ ΕΛΕΝΑ Τὸ κλεῖδι τῆς Θεοσοφίας	» 177
ΝΑΓΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ 'Η θεὰ 'Αφροδίτη	» 31
'Υποθήκαι	» 35
ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ «'Αγωνίες» (κριτικὴ)	» 82
Αἰῶνια ἐρωτηματικά (κριτικὴ)	» 337
ΣΡΙ ΡΑΜ 'Η ἔνδον ἐλευθερία	» 132
Ποιὸς θὰ μᾶς διδάξῃ τὴ σοφία;	» 188
ΠΟΙΗΜΑΤΑ "Αν... Ρ. Κίπλιγκ	» 302
'Απόψε Λ. Πόρφυρα	» 26
'Αφιέρωμα Πυθ. Δρουσιώτη	» 274
Βασιλέμματα 'Αρ. Προβελεγγίου	» 149
Γλαῦκα (ἡ) δίδαξε Π. Μίχου	» 47
Εἴπαμε... Ν. Τυπαλδου	» 108
'Εμπεδοκλῆς 'Αγ. Θεοῦ	» 200
'Επιστροφή στὸ Θεὸ Μ. Κωλέττη	» 75
Θεσπιεῖς (οἱ) σὺς Θερμοπύλες 'Αθαν. 'Αζέλλιου	» 335
'Ιλισὸς Γ. Δελῆ	» 1
Κριτήριον (τὸ) τῆς σοφίας Γοῶλτ Χοῦτμαν	» 330
Ν' ἀγαπᾶτε... 'Ιω. Κουτσοχέρα	» 100
Παράκληση στὸ Θεὸ Ν. Χ. Μπουφίδη	» 195

Πέμπτο Εὐαγγέλιο	ἙΑγγ. Σικελιανοῦ	»	38
Προσευχὴ (ἡ) τοῦ ταπεινοῦ	Ζ. Παπαντωνίου	»	128
Προφητεία	Τ. Δόξα	»	218
Σῶμα καὶ Ψυχὴ	Σ. Παυλέα	»	226
Ὑψιστος Θεὸς	Τζ. Μπροῦνο	»	235
ΔΙΑΦΟΡΑ Ἀδιάκοπη (ἡ) ἔρευνα	L. Axley	»	27
Ἄλλη (ἡ) πλευρὰ τῆς σελήνης	J. Perkins	»	201
Ἄλογα (τὰ)	P. Shubert	»	76
Ἀναστενάρια (τὰ)	Θ. Παπακωνσταντίνου	»	150
Δήμητρα (ἡ)	Μ. Τρουλλينوῦ	»	109
Διδακτικὴ ἀσέβεια (βουδδιστικὸς θρύλος)		»	48
Ἐκκλησιὰ στοὺς ἀνθρώπους	Τσ. Τσάπλιν	»	146
Εὐρώπη, ἓνα μεγάλο πρόβλημα	B. Vouters	»	135
Ἐπτὰ (τὰ) ὁρθὰ τοῦ Βουδδισμού		»	323
Θὰ ἔχουμε εἰρήνη; πότε καὶ πῶς;	W. Garmsey	»	119
Κάλι Γιούγκα		»	322
Κατὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς		»	73
Κατάκτησις (ἡ) τῆς πραγματικότητος	Van der Leeuw	»	121
Κοσμικὸς (ὁ) χορὸς τοῦ Σίβη	F. Brunel	»	130
Μαχαμπαράτα	μετ. Κ. Στεφανίδη	»	253
Μία ἐργατικὴ ἔνωση στὸ 19ο αἰῶνα	B. Disraeli	»	219
Μορφωτικὸν (τὸ) ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ	Ἀλ. Τζαζοπούλου	»	324
Μυστικὰ γῆς καὶ οὐρανοῦ	F. Goold	»	236
Ὅμιλητὴς καὶ ἀκροατὴς	N. Schultz	»	123
Παγκόσμια (ἡ) ἀδελφότης	C. Jinarajadasa	»	49
Πάλη (ἡ) ἀνάμεσα σὲ Γνώσι καὶ ἀμάθεια	F. Hammer	»	36
Προσευχὴ (ἡ) τοῦ Μπετόβεν		»	308
Προσηλυτισμὸς (ὁ) στὴν καλογηρικὴ		»	142
Προσκυνητὴς (ὁ) Καμανῦτα	C. Gjellerup	»	241
Πυροβασία (ἡ) στὸ Νότιο Εἰρηνικὸ	W. Menard	»	154
Ποιὸς ζητάει τὴν εὐτυχία	John Coats	»	331
Πῶς ἔφθασε ὁ Θεὸς στὴ ζωὴ μου	Γκάντι	»	336
«Σημειωματάριο (τὸ) ἐνὸς Μύστου» κριτικὴ	Α. Καραν- [τώνη]	»	79
»	»	»	167
»	Ντ. Ἀποστολοπούλου	»	124
Σημασία (ἡ) τῶν θρησκευτῶν στὴν Ἀσία		»	210
Σωκρατικὴ γνῶσις καὶ ἀρετὴ	K. Κιτρινιάρη	»	210
Σκέψεις		3-64-129-316	
Χάρτης (ὁ) τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου		»	97
Χρονικὰ		85-159-263-344	
Ψηλὰ τὸ κεφάλι, Εὐρώπη!	N. Laupert	»	273

ΕΘΝΙΚΟΝ ΛΑΧΕΙΟΝ

Καθ' ἐκάστην ἔκδοσιν μοιράζει εἰς 432.000
τυχηροῦς, ἀνά δέκατα γραμματίων,

Συνολικὰ κέρδη

Δραχ. 89.408.800

ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣΤΑΣ
ΔΕΝ ΜΕΤΑΝΟΕΙ

Τὰ 65%)₀

τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεων
ἐπιστρέφονται εἰς τοὺς τυχηροῦς

Τὸ ΕΘΝΙΚΟΝ ΛΑΧΕΙΟΝ σὰς διδὲι ἐλπίδας
καὶ δύναμιν δια τὴν ζωὴν

ΔΩΡΟΝ Δραχ. 5.000.000

Συμπληρώσατε τὸ δῶρον σας μὲ ἓνα

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Εἶναι τὸ εὐγενέστερο δῶρο!

Γιατὶ ἓνα Λαχεῖον
μπορεῖ γὰ εἶναι:

Τὰ 6 σπίτια τοῦ 1ου τυχεροῦ

Τὰ 3 σπίτια καὶ τὸ αὐτοκίνητο

τοῦ 1ου τῶν 7 ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΩΝ σειρῶν

Τὸ 1.000.000 μετρητὰ τοῦ Δώρου

Ἡ ἓνα σπίτι, ἓνα αὐτοκίνητο καὶ με-
τρητὰ ἀπὸ τὰ κέρδη ὅλων τῶν Σειρῶν
ποὺ εἶναι ἐφέτος πολὺ περισσότερα
ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ.

ΣΚΕΦΘΗΤΕ ΠΟΣΗ ΧΑΡΑ ΘΑ ΦΕΡῇ ΕΝΑ

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

μέσα στὸ δεματάκι τοῦ δώρου ποὺ
θὰ προσφέρετε.